

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

**CAHİT ZARİFOĞLU'NUN MASALLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ VE SÖZ
VARLIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gökçe KAÇMAZ

Malatya-2018

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

CAHİT ZARİFOĞLU'NUN MASALLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ VE SÖZ
VARLIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gökçe KAÇMAZ

DANIŞMAN:
Dr. Öğr. Üyesi Salim DURUKOĞLU

Malatya-2018

KABUL VE ONAY SAYFASI

T.C.

İnönü Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Gökçe KAÇMAZ tarafından hazırlanan "Cahit Zarifoğlu'nun Masallarının Değerler Eğitimi ve Söz Varlığı Açısından İncelenmesi" başlıklı bu çalışma, 03.09.2018 tarihinde yapılan sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İsim

İmza

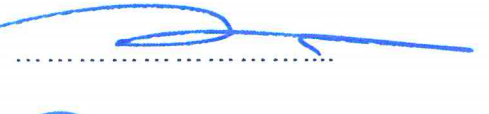
Başkan:

Doç. Dr. Kadir Kaan BÜYÜKİKİZ

.....

Üye:

Dr. Öğr. Üyesi Ramazan ÇİFTLİKÇİ

.....

Üye: (Tez Danışmanı) Dr. Öğr. Üyesi Salim DURUKOĞLU

.....

ONUR SÖZÜ

Dr. Öğr. Üyesi Salim DURUKOĞLU'nun danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **Cahit Zarifoğlu'nun Masallarının Değerler Eğitimi ve Söz Varlığı Açısından İncelenmesi** başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Gökçe KAÇMAZ

ÖNSÖZ

"Çocuklar geleceğimizin güvencesi, yaşama sevincimizdir. Bugünün çocuğunu, yarının büyüğü olarak yetiştirmek hepimizin insanlık görevidir." demiştir Başöğretmen Mustafa Kemal Atatürk. Çocuklara yarınların büyüğü olarak bakmak, onları insani, ahlaki, milli ve dini değerlerle donatmak gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki insan iyi olursa toplum da iyi olur.

İyi insan yetiştirmek öncelikle anne-babanın görevidir. Çocuk, ailesinin birbirine beslediği sevgi, saygı, dayanışma gibi duyguları görerek kişilik gelişiminin ilk merdivenlerini çıkmaya başlar. Daha sonra arkadaş ortamı ve okul ortamında devam eden bu süreç olumsuz durumları da içine alabilmektedir.

Okuduğu kitapta merhametsiz, adaletsiz, kibirli kahramanların kazandığını gören çocuk, kendini o karakterle eşleştirir ve onun gibi olmaya çalışır. Oysaki çocuk kitap okurken, hoşça vakit geçirmenin yanında güzel örneklerle de eğitilmelidir. İyi insan yetiştirmek, doğru eğitim verebilmek için okutulan kitaplar büyük önem taşımaktadır.

Bu düşüncelerle seçtiğimiz ve incelediğimiz "Cahit Zarifoğlu'nun Masallarının Değerler Eğitimi ve Söz Varlığı Açısından İncelenmesi" başlıklı çalışmamızın birinci bölümünde çalışmanın amacı ve öneminden bahsedilmiştir. İkinci bölümde, çalışmanın konusuyla alakalı kuramsal bilgiler ve ilgili çalışmalar verilmiş, yazar tanıtılmıştır. Üçüncü bölümde, çalışmanın yöntemi hakkında bilgiler verilmiştir. Dördüncü bölümde Cahit Zarifoğlu'nun Yürekdede ile Padişah, Motorlukuş, Ağaçkakanlar, Katıraslan, Küçük Şehzade, Kuşların Dili ve Serçekuş isimli kitaplarının özetleri verilmiş, masallar değerler eğitimi ve söz varlığı açısından incelenmiştir. Çalışmanın beşinci bölümünde ise sonuç ve önerilerden bahsedilmiştir.

Çalışmamın hazırlanması sırasında yanımda olan, desteğini ve yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Salim DURUKOĞLU'na, başta babam Ali KAÇMAZ olmak üzere desteklerinden dolayı aileme ve her konuda yanımda olan sevgili eşim Fatih KAÇMAZ'a teşekkürlerimi sunarım.

Gökçe KAÇMAZ
MALATYA -2018

ÖZET

CAHİT ZARİFOĞLU'NUN MASALLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ VE SÖZ VARLIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ

KAÇMAZ, Gökçe

Yüksek Lisans, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Salim DURUKOĞLU

Temmuz-2018, xiii + 148 sayfa

Edebiyat insanları güzele yönlendiren, estetik haz uyandıran bir sanattır. İnsanları güzele yönlendirirken aynı zamanda, insanları eğitime görevini de yerine getirir. Edebiyat sadece yetişkinler için değil, çocuklar için de var olan bir sanattır.

Çocuk edebiyatı sayesinde okuma, yazma, konuşma, dinleme temel becerilerinin yanı sıra kişilik gelişimi de olumlu yönde etkilenir. Bu edebiyatın ürünleri içerisinde masallar önemli bir yere sahiptir.

“Cahit Zarifoğlu'nun Masallarının Değerler Eğitimi ve Söz Varlığı Açısından İncelenmesi” başlığı altında hazırladığımız bu çalışmada Cahit Zarifoğlu'nun seçilme sebebi, çocuğa verdiği değeri eserlerine yansıtmasıdır. Zarifoğlu, çocuk eğitiminin çok küçük yaşlarda verilmesinin daha etkili olacağını düşünen yazarlarımızdandır. Bu çalışmada Yürekdede ile Padişah, Motorlukuş, Ağaçkakanlar, Katıraslan, Serçekuş, Küçük Şehzade ve Kuşların Dili isimli masal kitapları çalışılmış, bu eserler değerler eğitimi ve söz varlığı ile çocuklara aktarmak istediği mesajlar ve ele aldığı değerlerin çocuklara katkısı açısından incelenmiştir.

Çalışmamız beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın birinci bölümünde çalışmanın amacı ve öneminden bahsedilmiştir. İkinci bölümde, çalışmanın konusuyla alakalı kuramsal bilgiler ve ilgili çalışmalar verilmiş, yazar tanıtılmıştır. Üçüncü bölümde, çalışmanın yöntemi hakkında bilgiler verilmiştir. Dördüncü bölümde Cahit Zarifoğlu'nun seçilen kitaplarının özetleri verilmiş, masallar değerler eğitimi ve söz varlığı açısından incelenmiştir. Çalışmanın beşinci bölümünde ise sonuç ve önerilerden bahsedilmiştir.

Zarifoglu, 1960 kuşagi ve sonraki zamanlar içinde kendi adından söz ettirmiştir. Hemen hemen her türde eser veren şair ve yazarımız, çocuk edebiyatı alanında başarılı ürünler ortaya koyarak kendinden sonraki sanatçılara örnek olmuştur. Şair yönüyle tanıdığımız Zarifoglu, şiirin yanı sıra hikâye, günlük, roman, deneme, tiyatro, masal, konuşma, radyo oyunu, mektup ve inceleme türlerinde de eser vermiştir. Özellikle çocuklar için yazdığı eserlerinde, şairlik özelliği sayesinde çocuk diline daha yakın ve daha akıcı bir dil kullanmıştır. Böylece çocuklar tarafından çok sevilmiş ve beğenilerek okunmuştur.

Cahit Zarifoglu, genellikle sevgi, yardımlaşma, alçakgönüllülük, Allah inancı, sabır, merhamet, çalışma, duyarlılık gibi temaları ele almıştır. Ayrıca aile sevgisi, misafirperverlik, sorumluluk bilinci, dürüstlük, gelenek ve göreneklerimize bağlılık gibi konulara önem vermiştir. Bu temalar ışığında bireysel ve toplumsal değerlerimiz ele alınmıştır. Bütün bu duyarlılığına rağmen, çocuklar için kitap yazmaktan tarifsiz mutluluk duyduğunu dile getiren şair ve yazarımızın masalları üzerinde değer eğitimi ve söz varlığı çalışması bulunmamaktadır. Bu çalışma ilktir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, çocuk edebiyatı, masal, Cahit Zarifoglu, değer eğitimi, söz varlığı.

ABSTRACT

VALUES EDUCATION AND VOCABULARY IN CAHİT ZARİFOĞLU'S CHILDREN'S LITERATURE WORKS

KAÇMAZ, Gökçe

Post Graduate, İnönü University, Institute of Education Sciences

Education of Turkish and Social Sciences Major

Department of Turkish Language

Advisor: Assist Prof. Dr. Salim DURUKOĞLU

July-2018, xiii +148 pages

Literature is an art that arouses aesthetic pleasure, directing people to beauty. It also carries out the task of educating people while at the same time directing people. Literature is an art not only for adults but also for children.

Children's literature, as well as basic skills in reading, writing, speaking, listening, and personality development are also affected positively. Tales in literature have an important place in their products.

In this study, Cahit Zarifoğlu is chosen because he reflects on the works he gives to his children. Zarifoğlu is a writer who thinks that giving children's education at very young ages will be more effective. In this research, Yürekdede and Sultan, Motor Bird, Woodpeckers, Hanny-Lion, Sparrow, Little Prince and Bird's Language books were studied and these works were examined in terms of values education and vocabulary.

Our work consists of five parts. In the first part, the aim and importance of our work has been mentioned. In the second part, related theoretical knowledge and related works are given on the subject of work and the author is introduced. In the third chapter, information about the method of working is given. In the fourth chapter, summaries of selected books of Cahit Zarifoğlu were given and the tale values were examined in terms of education and vocational existence. Results and suggestions are mentioned in the fifth chapter of the work.

Zarifoglu, in the 1960's and later in his time, talked about his name. Our poet and writer, who gave almost all kinds of works, has been an example of the artists who succeeded himself by putting out successful products in the field of children's literature. In addition to poetry, Zarifoglu, whom we know poetically, has also dealt with stories, diaries, novels, essays, theater, fairy tales, speeches, radio games, letters and analyzes. Especially in his works written for children, he has used a language that is closer and more fluent to the child's language thanks to the poetry feature. So it was loved and enjoyed by children.

Cahit Zarifoglu has dealt with such issues as love, cooperation, modesty, God belief, patience, compassion, work, sensitivity. We also paid attention to issues such as family love, hospitality, responsibility awareness, honesty, commitment to tradition and customs. In this theme, our individual and social values are discussed. Despite all this sensitivity, there are not enough studies about the poet and the writer who expresses the indescribable happiness of writing books for children.

In the work we prepared under the heading "Cahit Zarifoglu's Study of Children's Literature in terms of Values Education and Assumption of Values", Zarifoglu's contributions to children and the messages he or she wants to convey to children are examined.

Keywords: Children, Children's Literature, Cahit Zarifoglu, Values Education, Vocabulary

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	i
ONUR SÖZÜ.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	3
1.4. Varsayımlar.....	4
1.5. Tanımlar.....	4
2. KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	5
2.1. Kuramsal Bilgiler.....	5
2.1.1. Cahit Zarifoğlu'nun Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri.....	5
2.1.1.1. Cahit Zarifoğlu'nun Hayatı.....	5
2.1.1.2. Edebi Kişiliği.....	6
2.1.1.3. Eserleri.....	7
2.1.2. Çocuk Edebiyatında Masal Türü.....	8
2.1.3. Sözcük.....	9
2.1.3.1. Tanımı ve Kapsamı.....	9
2.1.3.2. Sözcük Oluşturma.....	11
2.1.3.3. Sözcük- Gösterge İlişkisi.....	13
2.1.3.4. Sözcük-Kavram İlişkisi.....	14
2.1.3.5. Sözcük Edinimi.....	16
2.1.4. Söz Varlığı.....	17
2.1.4.1. Söz Varlığının Tanımı ve Kapsamı.....	17
2.1.4.2. Türkçenin Söz Varlığının Özellikleri.....	18
2.1.4.3. Türkçenin Söz Varlığındaki Değişmeler.....	19

2.1.4.4. Günümüzde Türkçenin Söz Varlığının Durumu.....	20
2.1.4.5. Söz Varlığının İçerdiği Ögeler.....	20
2.1.4.5.1. Temel Söz Varlığı	20
2.1.4.5.2. Yabancı Sözcükler	21
2.1.4.5.3. İkilemeler	22
2.1.4.5.4. Deyimler.....	23
2.1.4.5.5. Atasözleri	24
2.1.4.5.6. İlişki Sözleri (Kalıp Sözler)	25
2.1.4.5.7. Kalıplaşmış Sözler	28
2.1.4.5.8. Terimler.....	28
2.1.4.5.9. Çeviri Sözcükler (Çeviri Ögeler)	29
2.1.4.5.10. Argo.....	30
2.1.5. Değer.....	31
2.1.6. Eğitim.....	32
2.1.7. Değerler Eğitimi	33
2.2. İlgili Araştırmalar	34
3. YÖNTEM	37
3.1. Araştırmanın Modeli.....	37
3.2. Evren ve Örneklem	37
3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	38
4. BULGULAR VE YORUM	39
4.1. Cahit Zarifoğlu'nun Masallarının Özetleri	39
4.1.1. Yürekdede ile Padişah	39
4.1.1.1. Yürekdede ile Padişah	39
4.1.1.2. Hazreti Süleyman'la Kirpi.....	40
4.1.1.3. Köyümüze Yağdı Karlar	40
4.1.2. Motorlukuş.....	41
4.1.2.1. Motorlukuş.....	41
4.1.2.2. Dünyanın En Vahşi Hayvanı	42
4.1.2.3. Tilki ile Aslan	42
4.1.2.4. Kırmızı Gözlü Kara Yılan.....	43
4.1.2.5. Çın Çın Yılancıklar	43
4.1.3. Ağaçkakanlar	44
4.1.4. Katıraslan	45

4.1.5. Küçük Şehzade	46
4.1.5.1. Şehzade Yazı Yazıyor.....	46
4.1.5.2. Kırk Bin Kapılı Hazine	47
4.1.5.3. Nöbetçi.....	48
4.1.5.4. Padişah ile Bir Veli	48
4.1.5.5. Fitnecinin Çabuk Gelir Kötü Sonu	49
4.1.6. Kuşların Dili	50
4.1.7. Serçekuş	50
4.2. Yorum	51
4.2.1. Değerler Eğitimi	51
4.2.1.1. Bireysel Değerler	52
4.2.1.1.1. Yaşam Sevgisi.....	52
4.2.1.1.2. Doğruluk ve Dürüstlük.....	54
4.2.1.1.3. Dayanıklılık ve Cesaret.....	54
4.2.1.1.4. Yardımseverlik.....	55
4.2.1.1.5. Fedakârlık.....	57
4.2.1.1.6. Aşırı İsteklerden Uzak Durma	58
4.2.1.1.7. Sorumluluk.....	63
4.2.1.1.8. Tutumluluk.....	64
4.2.1.1.9. Savurganlık	65
4.2.1.1.10. Affetmek	66
4.2.1.2. Sosyal Değerler.....	68
4.2.1.2.1. Hürriyet ve Adalet Sevgisi	68
4.2.1.2.2. Aile ve İnsan Sevgisi.....	71
4.2.1.2.3. Yurt ve Millet Sevgisi	74
4.2.1.2.4. Bilgisizlikle Savaş.....	75
4.2.1.2.5. Saplantı ve Boş İnançlarla Mücadele.....	77
4.2.1.2.6. Yanlış Batılılaşma ile Savaş.....	78
4.2.1.2.7. Ahlâk ve İdeal	79
4.2.1.2.8. Doğa ve Hayvan Sevgisi	80
4.2.1.2.9. Din ve Tanrı Duygusu.....	82
4.2.1.2.10. Kurallara Uymak.....	87
4.2.1.2.11. Yaşlılara Saygı	88
4.2.1.2.12. Okuma	89

4.2.1.2.13. Çalışma.....	90
4.2.2. Söz Varlığı.....	92
4.2.2.1. Yazım ve Anlatım Bozukluğu.....	92
4.2.2.2. Argo.....	92
4.2.2.3. Atasözleri.....	93
4.2.2.4. Deyimler.....	93
4.2.2.5. Kalıp Sözler.....	102
4.2.2.6. İkilemeler.....	103
4.2.2.7. Tekerlemeler.....	110
4.2.2.8. Çeviri Kelimeler.....	111
4.2.2.9. Terimler.....	112
4.2.2.10. On Yaş Üstü Kelimeler.....	114
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	129
5.1. Sonuç.....	129
5.2. Öneriler.....	132
KAYNAKÇA.....	136
İncelenen Hikâyeler.....	136
Yararlanılan Kaynaklar.....	136
EKLER.....	141

KISALTMALAR LİSTESİ

KŞ	: Küçük Şehzade
ŞYY	: Şehzade Yazı Yazıyor
KBKH	: Kırk Bin Kapılı Hazine
N	: Nöbetçi
PİBV	: Padişah ile Bir Veli
FÇGKS	: Fitnecinin Çabuk Gelir Kötü Sonu
KA	: Katıraslan
YİP	: Yürekdede ile Padişah
HSK	: Hazreti Süleyman'la Kirpi
KYK	: Köyümüze Yağdı Karlar
A	: Ağaçkakanlar
KD	: Kuşların Dili
MK	: Motorlukuş
DEVH	: Dünyanın En Vahşi Hayvanı
TİA	: Tilki ile Aslan
KGKY	: Kırmızı Gözlü Kara Yılan
ÇÇY	: Çın Çın Yılcıklar
S	: Serçekuş

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Çocuğun ilk sosyal çevresini ailesi oluşturur. Sevgi, saygı ve dürüstlük gibi birçok bireysel ve toplumsal değeri ilk olarak ailede öğrenir. Daha sonra sosyal çevre ve okul ortamında karşılaştığı değerler ile kişilik gelişimini tamamlar.

Değerler bir toplumun çoğunluğu tarafından kabul gören, inanılan ve korunmaya çalışılan davranış şekilleridir. Değerler bu nitelikleriyle milleti başka milletlere karşı açıklayan bir bütünü oluşturur ve kültür kavramıyla yakından ilgilidir (Özbay, 2002:14).

Değer, Türkçe Sözlük'te, bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2011:607). İyi insan olmak, insanlara yol göstermek, doğru ve yanlış kavratmak, toplumsal birlik ve beraberliği sağlamak, barışçıl bir dünya düzenini oluşturmak, gelenek ve göreneklerimizi korumak ve yaşatmak değerlerin temelinde yatan amaçlardandır.

Bir toplumun varlığını devam ettirmesi, kendine ait unsurlarını yani değerlerini yaşatmasına bağlıdır. Bu değerlerin korunup, çocuklara aktarılmasında sözlü ve yazılı edebiyat ürünlerine önemli bir görev düşmektedir.

Çocuk kendisine anlatılanları dinleyerek veya okuyarak hem kendisini hem de 'insan denen meçhul varlığı' tanıma fırsatı bulur. Korku, kıskançlık, öfke, nefret, hırs gibi duygularda ölçsüzlüğün verdiği zararları fark eder, duyguları kontrol altına almak gerektiğini öğrenir (Sınar, 2006:176). Bu yönüyle bakıldığında çocukların gelecekte sağlıklı bir psikoloji ve düşünce yapısına sahip olmalarında, kişilik gelişimini tamamlayıp kendini gerçekleştirmiş bireyler olmalarında sözlü ve yazılı edebiyat ürünlerinin büyük önem taşıdığı görülmektedir.

İyi bir edebi çocuk yayınının kazandıracığı pek çok ahlaki ve toplumsal değer vardır. Edebiyat ürünlerinden faydalanabilen çocuk, kendi yaşantısının dışındaki pek çok konu ve olayla tanışmak, onların üzerinde düşünmek ve olayların muhtemel çözümlerini bulabilmek imkânı kazanır (Şirin, 2000:178). İlk çocukluk döneminden itibaren kitapla karşılaşan çocuk, kitaplar sayesinde birtakım ihtiyaçlarını da

karşılacaktır. Çocuk kitaplarının ve dolayısıyla romanlarının çocukta karşılaması gereken ihtiyaçlar arasında:

- “1) Güven duygusu,
- 2) Sevme ve sevilme duygusu
- 3) Başarma duygusu
- 4) Bir gruba dahil olma duygusu
- 5) Oyun ve değişiklik ihtiyacı
- 6) Güzellik ihtiyacı
- 7) İnanma ihtiyacı” vb. sıralanmaktadır (Arslantaş, 2003:5-6).

Yukarıda sıralanan ihtiyaçlar dikkate alındığında çocuk edebiyatının ciddiyet isteyen bir alan olduğu görülmektedir. Nitekim Cahit Zarifoğlu çocuklar için yazmayı şöyle değerlendirmiştir:

“Çocuklar için yazmak ciddi bir iştir. Çocuklar için yazmanın çocukça bir iş olduğunu söyleyenler, kendi çocuklarının kitap okumasını saçma sapan bulanlar olmalı. Ya da çocukluklarında hiç kitap okumamış insanlar.”

Çocuklar için yazmakta, çocukça katışıksız bir mutluluk vardır, bir görevin yerine getirilme duygusu ve tatmini vardır, bir sorumluluğa evet demenin kahramanlığı vardır, kıyasıya bir savaşta çocukları daha şimdiden kendi safımıza kapmanın savaşçı karakteri vardır (Zarifoğlu, 2015:129).

Cahit Zarifoğlu'nun sözlerinden yola çıkarak hazırladığımız bu çalışmada çocuk edebiyatı masallarının ele alınma sebebi; bireysel ve toplumsal değerleri arka plana atmaması, çocukların dini ve insani değerleri kendilerine rehber etmelerini istemesi, insanoğlunun yaşadığı müddetçe karşılaşılabilecek sorunları göz ardı etmeden eserlerinde barındırmış olması, çocukların kitaplardan karşılayacağı ihtiyaçları 'çocuk duyarlılığı ile' ele almış olmasındandır.

Bu bağlamda çalışmamızın problem cümleleri “Cahit Zarifoğlu'nun masallarında bulunan değerler nelerdir ve Cahit Zarifoğlu'nun masallarındaki söz varlığı Türkçe öğretiminde yararlanılabilecek düzeyde midir?”

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Cahit Zarifoğlu, şiirleriyle tanınan sanatçılarımızdandır. Kendisi edebiyatın her türünde başarılı eserler vermiştir. Çocuklara yarının büyükleri olarak bakan Zarifoğlu,

çocuklar için ele aldığı eserlerinde birçok bireysel ve toplumsal konuyu ele almıştır. Ne yazık ki eserleri ve kendisi hakkında yeteri kadar araştırma yapılmamıştır.

Bu araştırmanın amacı, Cahit Zarifoğlu'nun masallarında yer alan tema ve eğitim değerlerinin ve söz varlığının araştırılıp saptanması yoluyla bu konuda yapılacak çalışmalara katkı sağlanmak istenmesidir. Araştırmanın önemi, literatür taramasında bu konu ile ilgili yapılan çalışmaların yeterli miktarda olmaması sonucu bu eksikliğin giderilmesi ve bu konuda yapılacak çalışmalara katkı sağlamasıyla ortaya çıkacaktır.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Masallar, çocuk edebiyatı ürünleri içerisinde ilk karşılaşılan eserdir. Çocuk, anne kucağından okul çağına kadar masallarla büyür. Okul çağında da en çok ilgi çeken metinler masallardır. Masallar, bu nedenle çocuk edebiyatında önemli bir yere sahiptir.

Nitelikli olarak değerlendirebileceğimiz birçok masalın çocuğun ruhsal gelişimine, kendini tanımasına, güven duygusunun artmasına, yaşamın ekonomik ve sosyal yanını tanımasına ve okuma alışkanlığı edinmesine büyük katkısı vardır (Şener,2010:153).

Araştırmamız Cahit Zarifoğlu'nun Yürekdede ile Padişah, Motorlukuş, Ağaçkakanlar, Katıraslan, Serçekuş, Küçük Şehzade ve Kuşların Dili isimli masalları ile sınırlandırılmıştır. Masalların, 10-14 yaş grubuna uygunluğunun araştırılması ile sınırlandırılmıştır. Bu eserler eğitim değerleri ve söz varlığı açısından incelenmiştir. Değerler, Cahit Kavcar'ın değer sınıflandırması ile sınırlandırılmıştır. Değerler bireysel ve sosyal değerler olarak ikiye ayrılmıştır. Bireysel değerler başlığı yaşam sevgisi, doğruluk ve dürüstlük, dayanıklılık ve cesaret, yardımseverlik, fedakârlık, aşırı isteklerden uzak durma, sorumluluk, tutumluluk, savurganlık ve affetmek değerleriyle; sosyal değerler başlığıysa hürriyet ve adalet, aile ve insan sevgisi, yurt ve millet sevgisi, bilgisizlikle savaş, saplantı ve boş inançlarla mücadele, yanlış batılılaşma ile savaş, doğa ve hayvan sevgisi, ahlak ve ideal, din ve Tanrı duygusu, kurallara uymak, yaşlılara saygı, okuma ve çalışma değerleriyle sınırlandırılmıştır.

Söz varlığıysa anlatım bozukluğu ve yazım yanlışları, argo, atasözleri, deyimler, kalıp sözler, ikilemeler, tekerlemeler, çeviri kelimeler, terimler ve on yaş üstü kelimeler başlıklarıyla sınırlandırılmıştır.

1.4. Varsayımlar

Bu araştırmada, doküman incelemesine dayanan betimsel nitelikli tarama yönteminin, çalışmanın amacına uygun olduğu varsayılmıştır. Seçilen örneklemin, evreni temsil ettiği varsayılmıştır. Seçilen 7 kitabın ortaokul öğrencilerinin düzeyine uygun olduğu varsayılmıştır. Masalların değerler eğitime katkı sağladığı varsayılmıştır. Seçilen masalların söz varlığına uygun olduğu varsayılmıştır. Çalışma süresince, tarafsızlığın korunacağı varsayılmıştır.

1.5. Tanımlar

Söz Varlığı, Türkçe Sözlük'te; "Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, sözcük hazinesi, vokabüler, kelime hazinesi." (TDK, 2005:1807) olarak tanımlanmaktadır.

Atasözü: Atalarımızın deneyimlerine dayanan yargıların öğüt, bilgece düşünce veya genel kural şeklinde kalıplaşan ve insanların kabul ettiği özlü sözlerdir (Aksoy, 1988: 37).

Deyim: Deyimler, birden fazla kelimenin, belli bir anlam vermek üzere bir araya geldiği kelime öbekleridir (Aksan, 2005:97).

İkileme: Aralarında belli bir ses düzeni olan, anlam ve biçim bakımından birbirleri ile ilişkili olan, zıt, yakın veya aynı anlamlı bir ya da daha fazla kelimenin, tek bir kelimeymiş gibi yan yana gelmesiyle oluşturulan sözcün gruplarıdır (Korkmaz, 2003: 82).

Terim: Tüm dillerde toplumbilim, felsefe, matematik, fizik gibi pek çok bilim dalı, marangozluk, kuyumculuk, mimari gibi birçok alanla ilgili terimler mevcuttur (Aksan, 2015:43).

Çeviri Kelimeler: Diller arasında görülen etkileşim ve alışveriş sonucunda, bir dilden öbürüne geçen kelimelerdir (Aksan, 2015:46).

Kalıp Sözler: Kalıp sözler, toplumsal ilişkiler sırasında söylenmesi gelenek hâlini almış sözlerdir.

Değer: Bir toplumun devam, birlik ve varlığının sürmesinin nedeni olan ve korunan inançlardır (Özbay, 2010: 121).

Çocuk Edebiyatı: Çocukların gelişim ve büyümelerine, zevklerine, duyarlılıklarına, hayallerine ve düşüncelerine, eğitimlerine katkı sağlamak için geliştirilmiş olan edebiyattır (Şirin, 2000: 9).

2. KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Bilgiler

2.1.1. Cahit Zarifoğlu'nun Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri

2.1.1.1. Cahit Zarifoğlu'nun Hayatı

Cahit Zarifoğlu, 1940 yılında Ankara'da dünyaya geldi. Tam adı Abdurrahman Cahit Zarifoğlu'dur. İlkokula Siverek'te başladı. Maraş ve Ankara'da bitirdi. Ortaokula ise Kızılcahamam'da başlayıp, liseyi Maraş'ta tamamladı. Aslen Maraşlıdır. Lise döneminde Hamle isimli okul dergisinde ilk şiirleri, ilk edebiyat denemeleri yer aldı. Lisenin sonlarına doğru pilot olmak istedi, fakat bu hayalini gerçekleştiremedi.

Kahramanmaraş'ta bir yıl boyunca vekil öğretmenlik yaptı. Daha sonra İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümüne kaydoldu. Henüz üniversite öğrencisiyken Açık dergisini çıkarıp, Yol dergisinde musahhahlik / düzeltmenlik yaptı. Yeni İstiklal gazetesinde Abdurrahman Cem adıyla şiirleri; Diriliş dergisinde şiirleri ve İns adlı hikâyesi ve ilk kitabı olan İşaret Çocukları yayınlandı. Babıali'de Sabah isimli gazetede sekreter olarak çalıştı. Daha sonra dil eğitimi alabilmek için Almanya'ya gitti. Ülkeye dönünce Migros teşkilatında tercümanlık, Hâkimiyet Gazetesinde teknik sekreterlik, Touring Otomobil Kurumu'nda muhasebe yardımcılığı yaptı (Kahraman, 2015: 9-11).

Cahit Zarifoğlu, 1961 yılında başladığı üniversiteden 1971 yılında mezun olduktan sonra özel bir kolejde Almanca öğretmenliği yaptı. Dil kursu için tekrar Almanya'ya gitti ve bu gidişinde Avrupa'yı da gezme fırsatı buldu. Türkiye'ye dönünce askerlik için Sarıkamış ve Kıbrıs'a gitti. Askerlik bitince TRT Genel Müdürlüğünde mütercim tercüman olarak görev aldı. Aynı dönemde Maveria dergisinin kuruluş çalışmalarında yer aldı. Son olarak TRT İstanbul Radyosuna atandı.

Zarifoğlu Türkiye Yazarlar Birliği Çocuk Edebiyatı ödülünü alan sanatçılardandır. Ayrıca Korku ve Yakarış isimli kitabından dolayı Suffe armağanı aldı.

Ciddi sağlık sorunları yaşayan Cahit Zarifoğlu, pankreas kanserinden dolayı 47 yaşında hayata gözlerini kapadı.

Eşi, Seyyit Kasım Arvasi'nin kızı Berat Hanımdır. Üç kız, bir erkek çocuğu vardır.

2.1.1.2. Edebi Kişiliği

Cahit Zarifoğlu, lise yıllarından itibaren edebiyata ilgi göstermeye başlar. Lise döneminde Erdem Beyazıt, Rasim Özdenören, Alaaddin Özdenören gibi edebiyatla iç içe olan arkadaş çevresine sahiptir. Lise döneminde şiir ve kompozisyon yazar. Aynı arkadaş grubuyla beraber Hamle isimli okul dergisinin çıkışına katılır. Bu yıllarda şiir ve kompozisyona yönelmiştir.

Zarifoğlu, edebiyata nasıl başladığını şöyle anlatır:

Durup dururken. Şiirle ilgili bir ilk anım yok. Herhangi bir olay olmadı. Çocuklar ellerine geçen her şeyi, bozulacağımı, kırılacağımı, patlayacağımı hesaba katmadan kurcalamaya başladılar. Öyle başladı ve ilkindeki gibi devam ediyor. Açılacak bir kutunun, sökülecek bir saatin parçaları sayılıdır ve biter. Ve çocuk son parçayı da söküncüye kadar uğraşır. Burada da bir son parça var: Son nefes... (Zarifoğlu, 2015: 55-56).

Ünlü edebiyatçı, İkinci Yeniden sonra, 60 kuşağı içerisinde yer alan, kendine özgü bir söyleyiş ve düşünce dünyası olan seçkin sanatçılardandır. Şiirleri, bazı eleştirmenler tarafından Cemal Süreyya'nın ve Sezai Karakoç'un şiirlerine benzetilir.

Zarifoğlu, üniversite yıllarında Sezai Karakoç'un yayınladığı Diriliş dergisine şiirler yazar. Daha sonra Nuri Pakdil ve arkadaşlarının yayınladığı Edebiyat isimli dergide kendini gösterir. 1976 yılından itibaren arkadaşları Erdem Beyazıt, Rasim Özdenören, Akif İnan, Nazif Gürdoğan ile beraber Maveria dergisini kurar. Bu dergide şiirleri, hikâyeleri, senaryo çalışmaları, günlükleri ve sohbetleri yayınlanır. İlerleyen yıllarda roman türü üzerinde çalışmaya başlayan şairimiz, Savaş Ritimleri adlı kitabını 1985 yılında yayınladı (Kahraman, 2003: 10-11).

Birçok türde eser kaleme alan Zarifoğlu, arkadaşı Mustafa Ruhi Şirin'in de isteğiyle çocuklar için masallar yazar. Çocuk edebiyatı alanına yönelişini şu şekilde ifade eder:

Çocukluğumdan beri çocuklarla iyi anlaşırım. Selam verir, onlara büyük adamlarla olduğu gibi hal hatır sorarım. Ve her fırsatta masal anlatırım onlara. Fakat bir şey daha itiraf edeyim, büyük insanlara da çok masal anlattım. 'Hadi bir masal kuralım' diye başladığım çok oldu. Genellikle de Almanca cümleler kurmak için. Karşılıklı sorularla geliştirilmiş, müşterek kurulmuş masallar. Ama elbet bir yönetmen var. O da elbet ben

(Zarifoglu, 2015: 57-58).

Edebiyat dünyasında “Zarif şair” olarak kendisinden söz ettiren edebiyatçımız ölüm, yalnızlık, doğa, aşk, insan ve insana ait olan her şeyi, kendine özgü bir üslupla, anlatmıştır. Çağdaş şiirin öncülerinden olan Zarifoglu toplumsal sorunlara duyarlı, İslamcı anlayışta şiirler yazmıştır. Zarifoglu, anlatımının örtülü olması nedeniyle eleştirilmiştir. Kendisi de bu örtülü anlatımın farkındadır ve bunun sebebinin İslamî muhtevadan kaynaklandığını söylemektedir. Eserlerinde kullanılmamış söz dizimleri ve semboller dikkat çekmektedir.

Genç yaşta hayata gözlerini yuman Cahit Zarifoglu, keşfedilmeyi bekleyen bir adadır. Şiirleri ve masalları başta olmak üzere edebiyatımızda yeri doldurulamaz bir isimdir.

2.1.1.3. Eserleri

Şiir:

İşaret Çocukları

Yedi Güzel Adam

Menziller

Korku ve Yakarış

Şiirler(toplu şiirler)

Hikâye:

İns

Hikâyeler(toplu hikâyeler)

Günlük:

Yaşamak

Roman:

Savaş Ritimleri

Romanlar (Savaş Ritimleri, Anne)

Deneme:

Bir Değirmendir Bu Dünya

Zengin Hayaller Peşinde

Tiyatro:

Sütçü İmam

Çocuk Edebiyatı:

Serçekuş
 Ağaçkakanlar
 Katıraslan
 Yürekdede ile Padişah
 Motorlukuş
 Küçük Şehzade
 Gülücük
 Ağaç Okul

Konuşma:

Konuşmalarım

Radyo Oyunu:

Radyo Oyunları

Mektup:

Mektuplar

İnceleme:

Rilke'nin Romanında Motifler

2.1.2. Çocuk Edebiyatında Masal Türü

Türk Dil Kurumu'nun yayınladığı Türkçe Sözlük'te “çocuklara anlatılan ve çoğu olağanüstü olayla süslenmiş bulunan ilgi çekici hikâye” şeklinde tanımlanmış olan masal (Ağakay, 1966:503), hem ülkemizde hem de dünyada pek çok çalışmaya konu olmuştur. Masallar, çocuk gelişimi açısından büyük öneme sahip edebi metinlerdir. Çocuklar açısından masal ve hikâyeler dinlemek, önemli ve eğlenceli etkinliklerdir. Okul öncesi eğitimde ebeveynler, çocuklarına masal ve hikâyeler anlatırlar. Hem hikâyeler hem de masallar, çocuklar için bir dış dünyaya açılma penceresi gibidir. Pek çok araştırmacı tarafından kabul edildiği gibi masallar yalnızca çocuklar eğlendirmek değil, ayrıca okuma yazma bilmeyen halk için, okur-yazar halkın hikâye ve romanları anlamına da gelmektedir. Günümüzde hala Anadolu'nun birçok yerinde halk hikâyeleri ve masallar anlatma geleneği sürmektedir.

Masallar, hikâye ve romanların ilk şekilleridir. Masallar incelendiği zaman, barındırdığı hikâyelere insan hayatının yansıdığı görülmektedir. İnsanlar gerçek hayatlarını yaşarken bir yandan da hayal kurmakta, masallardaysa bu hayallerle gerçek

hayatı birleştirmektedirler. Olağanüstü olaylarla sıradan olaylar, masallar içerisinde beraber ve gerçekmiş gibi anlatılmaktadır. Masallara uzun yıllar boyunca uydurma ve hayalî hikâyeler olarak bakıldığı için masal tetkikleri daha geç dönemlerde başlamıştır. (Günay, 1975: 2). Masallarda bulunan bu zenginlik, çocukların da ilgisini çekmektedir.

Çocuk edebiyatının türlerinin, Türkçe öğretiminin özel amaçları arasında önemli bir yeri bulunmaktadır. Edebi eserler hedef kitlenin psiko-sosyal gelişimine uygun bir şekilde hazırlandığı zaman, çocukların kitaplara ve okumaya karşı olan sevgi ve ilgisi artmaktadır. Kitap okudukça da çocukların kelime dağarcığı zenginleşmektedir (Turan, 1998:305).

2.1.3. Sözcük

2.1.3.1. Tanımı ve Kapsamı

Sözcükler evrende bulunan varlıkların dildeki karşılıkları niteliğindedir. İnsanlar, evrende bulunan hareket ve varlıkların mevcudiyetini yalnızca onlara isim vererek kavrayabilir ve kavradığı bu isimleri de başka insanlara aktarabilirler.

İnsan, sözcükler sayesinde dille bağlantısını gerçekleştirir. Dil, toplumsal bir kurumdur; ama sözcükler bireyseldir. İnsan, acılarını, sevilerini, duygularını ve tasarımlarını sözcükler aracılığıyla dış dünyaya iletir. Yani, sözcükler insanın hayatına yön verir, insanın iç dünyasını dışa yansıtır. Eğer, kişi düşüncelerini, duygularını sözcüklere dökmezse bu hissedilenler karanlıkta kalmış sayılır (Özdemir, 1969; aktaran: Aydın ve Açık, 2017: 338).

Türkçe sözlükte sözcüğün yalnızca “kelime” açıklaması ile yapılmış, “kelime” ise “Anlamli ses ya da ses birliği, sözcük, söz” şeklinde tanımlanmıştır. Sözüñ tanımına bakıldığında, bir düşünceyi eksiksiz bir şekilde anlatabilen laf, kelam, kavil, lakırdı, kelime dizisi; bir ya da daha fazla heceden meydana gelen ve anlamli ses birliği, sözcük, kelime; bir konuyu sözlü ya da yazılı bir şekilde açıklamayı sağlayan kelime dizisi gibi pek çok tanım göze çarpmaktadır.

Sözcük ile alakalı çeşitli tanımlara bakıldığında, bakış açılarının pek de farklı olmadığı görülmektedir. Korkmaz (2003:15), sözcüklerin bir ya da daha fazla heceye sahip, çok sesli ses öbeklerinden meydana geldiğini, yalnız başlarına zihinde bulunan belli kavramlarla ilgili somut ve soyut söz kalıpları olduğunu belirtmiştir. Bu tanımın yanında sözcüklerin, soyut ve somut kavramlar arasında bir ilişki kurulmasına yardımcı

olan dil birimi olduğunu da eklemiştir. Ergin'e (1988:21) göre cümleler ve kelime grupları, kelimelerden meydana gelmektedir. Bu yüzden kelimeler, anlamlı en küçük dil birliğidir. Ancak sözcükler için yalnızca bu tanımı yapmak yetersiz kalmaktadır. Çünkü bazı kelimelerin tek başına anlamı yoktur. Bu kelimeler, yalnızca başka kelimelerle birlikte kullanıldığı zaman anlamlı hale gelirler. Ergin, bu yüzden sözcüğün tanımını genişletmiş, gramer vazifesi ve anlamı olan en küçük dil birlikleri olduğunu söylemiştir.

Ediskun (2003:9)'un sözcük tanımı ise bu görüşleri destekler niteliktedir: "Sözcük, cümlede bir dil bilgisi görevi veya anlamı bulunan bir veya daha fazla heceli ses işaretidir."

Gencan (2001:18) da sözcüğü anlamı olan veya tümce kuruluşuna yarayan anlatım aracı olarak tanımlayarak diğer görüşlerle paralellik gösteren bir tanım yapar. Başkan (1998) ise, kelimenin en az bir morfemi bağımsız olmak üzere bir ya da birden fazla morfemden kurulan ve daima aynı anlama sahip olan bir birlik şeklinde tanımlanabileceğini belirtmektedir.

Bir kelimenin anlamlı hale gelmesi, aynı cümle içinde bulunan diğer kelimeler ile beraber kullanılmasına bağlıdır. Aksan'a (2006:6) göre sözcükler, belli bir kavramı kendi başına söz haline getiren anlamlı birimlerdir. Kelimeler, dil ile iletişimde önemlidir. Özdemir (2002:20)'e göre kelime, anlamlı olan veya cümle kurmayı sağlayan anlatım birimidir. Kelimeler, kavram birimi şeklinde de tanımlanabilmektedir. Sözcükler, anlamlı birimlerdir fakat birden fazla anlama sahip olabilmektedirler. Sözcükler, sahip oldukları ilk anlamlarının yanında, başka kavram veya nesnelere ile olan yakın ilişkilerini ve benzerliklerini yansıtan başka anlamlara da sahiptirler.

Süer Eker'e göre sözcük, bir ya da daha fazla heceye sahip ses öbeklerinden meydana gelen, aynı dili konuşanlar arasında yalnız başına kullanıldığı zaman zihin içerisinde belirli bir kavram karşılığı olan somut nesne ve varlığı; belirli bir düşünce, duygu ve eylemi yansıtan veya kavramlar arasında ilişkiler kuran dil birimleridir. Sözcükler, kavramların konuşma dili ya da yazıdaki şekilleridir (Eker, 2003: 406).

Ahmet Topaloğlu ise sözcüğü şöyle tanımlamıştır:

"Yalnız başına anlamlı olan ya da anlamlı kelimelerin arasında bir ilişkinin kurulmasına yarayan, bir ya da daha fazla heceden meydana gelen söz öbekleridir. Örneğin almak, güler, güzel, çok, ben, yeşil, düşünce, ev, oh, ile, gibi" (Topaloğlu, 1989: 98).

Bu tanımları arttırmak mümkündür fakat sözcük, aşağı yukarı bu tanımların çerçevesindedir. Sözcükle ilgili yapılan tanımlamalara bakarak, şu özelliklerini sıralamak mümkündür:

- Sözcükler bir veya birden fazla ses öbeğinden meydana gelir.
- Cümle kurmaya yarar.
- Çoğu sözcüğün birden çok anlamı vardır.
- Soyut ve somut kavramlar arasında ilişki kurar.
- Belli bir kavramı anlama dönüştürür.
- Sözcükler anlamlı ses birlikleridir; fakat yanında bulunan sözcükler ile belli bir anlam değeri kazanır.
- Sözcükler, insanların kendilerini dış dünyaya ifade etmelerine yarar.
- Yalnız başına anlama sahip olan sözcükler olduğu gibi, başka sözcükler ile birlikte kullanıldığı zaman anlam kazanan sözcükler de bulunmaktadır.

2.1.3.2. Sözcük Oluşturma

Sesletme organları yani ses telleri, gırtlak yapısı, dudaklar, dil ve damak, insanın birbirinden kolayca ayırt edilebilen sesleri çıkarmasına yarar. İşte bu sesler ünlüler ve ünsüzlerdir. Sözcükler de bunların bir araya gelmesiyle oluşur (Akerson, 2000:45). Bu düşünce sözcüklerin biçimsel olarak nasıl oluştuğunu açıklamaktadır. Ancak, insanoğlu sözcük oluşturmaya neden gereksinim duymuştur. Çotuksöken'in (2008:497) de belirttiği gibi dil bir soyutlamadır. İnsan, dış dünyayı sözcükleri kullanarak anlar ve anlatır. Bu hedefler doğrultusunda sözcükler üretilir, somut nesnelere adlar verilir, soyut durumlar da sözcükler aracılığıyla adlandırılır.

Bunların yanı sıra durum, eylem, bağlantı, ilişki gibi durumlar için kullanılan sözcükler de yaratılır. Kısaca dış dünya sözcükler yoluyla algılanır, bilgi, düşünce ve tasarım gibi kavramlar da dille somutlaştırılır. Bu yüzden sözcükler oluşturulmuştur ve oluşturulmaya da devam edilecektir. Aksan (2006:57) da zaman içinde dilde, toplumun gereksinimleri doğrultusunda yeni sözcüksel birimlerin ortaya çıktığını söylemektedir. Gerçekten de bir dilin sözcük sayısı devamlı gelişir ve çoğalır. Teknolojik gelişmeler, zamanın getirdiği kültür etkileşimleri bir dilde yeni sözcükler oluşturma ihtiyacını doğurur.

İnsanoğlu konuşmaya, sözle anlaşmaya başladığından beri sürekli olarak yeni sözcüklere gereksinme duymuştur. Uygarlık gelişmesi, kültür alışverişlerinin artması

yeni ve yabancı kavramlara karşılık bulmayı gerektirmiş; yeni dinler ve yeni kültürler de yeni terimler, kavramlar getirmiştir. Zaten, her dil sürekli olarak yeni sözcükler yapmak zorundadır. Bu yola gitmezse, başka dillerden sözcük alacaktır. Bilimde, teknikte ve öteki alanlardaki gelişmeler her gün yeni kavramları doğurduğu için her dilde bunlarla ilgili yeni terimler belirmektedir. Dilde yeni sözcükler türetme ihtiyacı doğduğu için, dilin bir ögesinden çeşitli ekler ya da büküm biçimleriyle yeni sözcükler üretilerek değişik kavramların anlatımı sağlanmıştır. Dildeki sözcükler böylece yenilerini doğurmuş ya da başka sözcüklerle bir araya gelerek birleşik sözcükler oluşturulmuştur (Aksan, 2008:109). Ergin bir dilde yeni sözcük oluşturmanın üç yolu olduğunu söylemektedir:

Bir dil yeni yeni nesne ve hareketleri karşılamak için ya yabancı bir dilden sözcük alır ya sözcük gruplarına başvurur veya yeni gövdeler meydana getirir. Bu üç yoldan birincisi, yani yabancı dilden sözcük almak yeni gövde veya sözcük grupları ile karşılanamayan nesne ve hareketler için başvurulan bir çaredir. Dilin bünyesine, kaidelerine, gelişmesine uygun olmayıp sözcük hazinesine dış tesirlerle yeni sözcük katmaktan ibarettir. Diğer iki yol, yani yeni gövdeler ve sözcük grupları teşkili dilin tabii zenginlik kaynaklarıdır. Bu iki kaynaktan sözcük grupları mefhumları birden fazla kelime ile, gövdeler ise mefhumları tek tek sözcüklerle karşılayan unsurlardır. Demek ki bir dilin tabii sözcük yapma yolu gövdeler teşkilidir. (Ergin, 1988:25).

Özdemir (2000:25) ise, kolaya kaçarak yabancı sözcüklerin olduğu gibi kabul edilmemesi gerektiğini düşünür. Yabancı bir sözcüğün Türkçesi kendiliğinden ortaya çıkmaz. Düşünmek, arayıp bulmak, kaynaklarda yoksa türetmek gerekir. Dili, konuşanlar zenginleştirirler, ancak bunun için çaba göstermek gerekir. Eğer, ‘Türkçeleri yok’ diye hiçbir çaba gösterilmezse bu yokluk sürer gider. Başka dillerde eğer o sözcük varsa, o sözcüğün yerine Türkçesi de bulunabilmelidir. Dilin, zenginliği buna bağlıdır. Yani, yabancı dilden dilimize giren sözcüklerin Türkçesini bulmak ve türetmek gayreti mutlaka gösterilmeli ve yerine Türkçe bir sözcük bulunmalıdır. Kavcar (2008:154) da dilimizi yabancı sözcüklerin boyunduruğundan kurtarmak için “dil gümrüğü” oluşturulmasının gerekliliği üzerinde durmaktadır.

Macaristan, Fransa, Almanya gibi ülkeler dilini yabancı dillerin istilasından kurtarabilmek için dil gümrüğü adı verilen bir uygulama başlatmışlardır. Bu uygulamaya göre, yeni bir alet icat edildiği veya yeni bir buluş yapıldığı zaman, hemen çalışmalar yapılmakta ve bu kavrama uyacak bir sözcük üretilmektedir. Bu şekilde yabancı kelimeler dile girmeden ve kalıcı hale gelmeden bu kelimelerin karşılıkları

bulunarak, dilin yozlaşmasının önüne geçilmektedir. Bir dilin çağın gelişmelerine ayak uydurabilmesi, gelişip zenginleşmesi için terim ve sözcük üretimi çok büyük önem taşımaktadır. Türkçede ise yabancı sözcükler dile iyice yerleştikten sonra karşılıklar bulunmaya çalışılmaktadır. Bu gerçekleşirse Türkçe de yabancı sözcük istilasından mümkün olduğu kadar az etkilenecektir.

2.1.3.3. Sözcük- Gösterge İlişkisi

Gösterge; genel anlamda, bir başka nesnenin, anlamın, değerini tutan, onların yerine kullanılan im demek olduğuna göre, dilsel simgeleri dilsel göstergeler şeklinde ifade etmek daha doğru olacaktır. Zira, gösterge kuramını ortaya atan İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure de sembol yerine gösterge kavramını tercih etmiştir. Çünkü insan zihninde gerçek dünyadaki varlıklar hakkında kavramlar oluşturur ve bunlara adlar yakıştırır. İşte bu kavram ve kavrama taktılan ad, birlikte dilsel göstergeyi oluşturur (Erkman-Akerson, 2000:91).

İnsan, evreni bir dizge hâlinde yorumlamaya çalışır. Çünkü, dünyayı karmakarışık ve anlaşılabilir bir yapı olarak değil de, hükmedip yönetebileceği parçaların oluşturduğu bir bütün, bir dizge olarak görmeyi arzular. Bilimsel araştırmalar da dizgesel çalışmalardır. İnsanın dizgesel düşünme yeteneği kendini dilde de gösterir. Dil göstergelerinin oluşması, insanın çevresindeki nesne, eylem ya da davranışları sınıflandırıp adlandırmasıyla gerçekleşir. Ancak her insan kendi sınıflandırmasını yapmaz, içinde yetiştiği toplumun sınıflandırmalarını, yani dil bilgisi kurallarını öğrenir ve uygular. Bu öğrenme sadece sözcük ve kuralları değil, dilin kendi içindeki yapılaşmasını da öğrenmedir. Eğer her birey kendi dilini üretseydi, bir toplumda anlaşma imkânı kalmazdı. Saussure'ün de dediği gibi dil, varlığını toplum üyeleri arasındaki bir nevi sözleşmeye borçludur (Saussure, 1998:165).

Her ad bir kavramın göstergesidir, onun yerini tutar. Bu göstergeler, gerçek nesnelerin (kavramların) yerini tutan, onların olmadığı ortamlarda da onlardan söz edilebilmesini, dolayısıyla anımsamayı, geleceğe yönelik tasarımlar yapmayı ve bunları başkalarına aktararak birlikte plan yapmayı, mümkün kılar. Bu, insandaki gösterge kullanabilme yetisidir. İnsanın düşünsel, bilimsel ve kültürel evrimini sağlayan da, bu olgudur (Akerson, 2000:46). Türkçe Sözlük'teki göstergenin birinci anlamı olarak vurgulanan "bir şeyi belli etmeye yarayan şey, belirti, im, işaret" tanımı da sözcüklerin

işlevi düşünüldüğünde yapay göstergeler olduğunu doğrular niteliktedir. Öyleyse, sözcükler için insanın düşüncelerini, hislerini aktarmak için isteğe bağlı olarak ürettikleri yapay göstergelerdir, denilebilir. Bu göstergeler sayesinde dış dünya ayırt edilerek içselleştirilir, varlıklar, olgular anlamlandırılır ve algılanır.

2.1.3.4. Sözcük-Kavram İlişkisi

Kavramların insan zihninde oluşan görüntüsü, insanların dış dünyada bulunan olay ve objelerin farklı ve ortak yönlerini soyutlamasının sonucunda oluşmaktadır. İnsanlar algılarını sınıflandırarak etiketler ve kavramları oluşturur. Dünya üzerinde, özellikleri çok farklı olan binlerce kuş vardır ancak insanlar bu kuşların hepsini, yalnızca kuş kelimesini kullanarak ifade edebilmektedir. Bu açıklamadan yola çıkarak kavram, insanların yaşantılar sonucunda, olay ve objelerin ortak özelliklerinden soyutlayarak elde ettiği ve semboller ile ifade ettiği düşünme ürünüdür (Akyürek, 2004:192).

Kavramak fiilinden gelen kavram, iki aşamalı bir edimdir. İlk aşamada bir şeyi dört bir yandan kuşatmak, kucaklamak, sarıp sarmalamak söz konusu iken; ikincisindeyse kuşatılmış, sarıp sarmalanmış, diğerlerinden ayırt edilmiş anlamına gelmektedir (Özlem, 1999:211).

Kavramlar, yaşantı ürünleridir. İnsanlar, çevresiyle sürekli bir etkileşim içerisinde. Bu tarz bir etkileşimde insan, çevresinde bulunan pek çok durum, olay ya da varlık ile alakalı yaşantılar geçirmekte ve onları kendi içinde anlamlandırmaya çalışmaktadır. Yaşantılar arasında benzerlik bularak, bir kategori içerisinde toplamakta, bu kategorileri isimlendirmektedir. Kavram, insanların bu tarz bir soyutlamayla ulaştığı bilişsel yapıdır. Sosyalleşirken insan, kavramları toplumuna göre değiştirir, düzenler veya oluşturur.

Kavramlar, toplumun ortak soyutlamasıdır. Çeşitli farklılıklar bulunmakla beraber aynı toplumda bulunan insanların zihinlerinde, benzer ya da aynı kavramlar bulunmaktadır. Kişi, kavramları ve ses dizilerini yani gösterenleri, beraber öğrenmektedir (Kıran, 2002:32). İletişim göstergelerinde bu kavramlara gönderme yapıldığı müddetçe ve herkes hangi gösterenin hangi gösterilene karşılık geldiğini bildiği sürece, iletişim başarılı olmaktadır (Erkman-Akerson, 2000:94).

Gösterge kuramında, gösterilenin bir ‘nesne’ değil de, ‘nesne’nin zihindeki bir tasarımı olduğu vurgulanmıştır. ‘Öküz’ sözcüğünün gösterileni, hayvanın kendisi değil, onun zihinsel imgesidir. Saussure de, gösterilenin bu öz niteliğini, ‘kavram’ terimini kullanarak belirtmiştir. Ancak ‘kuş’ kavramının ifadesinde, bizim ‘k-u- ş’ seslerinden oluşan bir sözcüğü seçerken, aynı kavramın neden Almanlarca ‘vogel’, İngilizlerce ‘bird’ sözcükleri ile ifade edildiği dilbilimciler tarafından açıklanamamıştır. Bu durum gösterenle gösterileni birleştiren bağın nedensiz olduğunu gösterir (Saussure, 1998:166).

Kavramların, gerçeklik ile bağlantısı mutlak ve doğal değildir. Farklı kültürlerle sahip farklı toplumlarda kavram dizgeleri örtüşmemektedir. Erkman bu durumu, Türkçe’de bulunan ruh kavramıyla, Almanca’daki kavramı karşılaştırıp açıklamaktadır. Türkçe’de ruh kavramıyla alakalı kullanılan can ve gönül kelimeleri, genel ruh kavramının dilimleridir. Kişinin canlı olmasının sebebi, içerisindeki ruhudur. Ruh kişiyi terk ettiği zaman, beden de cansızlaşır ve ceset olur.

Can ne tam beden ne de tam ruhtur; ikinin bir arada bulunmasıyla var olmaktadır. Can bireyden, özden değişik bir durumdur. Canımız çıkar, canımız bir şey ister, canımız yanar, canımız sıkılır. Gönülse can-beden-ruh bütünü içerisinde, çeşitli duygu ve isteklerin toplu halde olduğu yerdir. Gönümüzde bir şey vardır, herkesin gönlünde bir aslan yatar, bazı şeylere gönlümüz elvermez, gönül yarası kötüdür. Gönül vicdandan da yürekten de farklıdır. Gönüle oranla can, daha genel bir kavramdır.

Ruh hepsini kapsamakta, fakat onlar olmadan da düşünülebilmektedir. Ancak ruh yoksa, ötekiler zaten yoktur. Almanca’daysa can ve gönül kavramlarının direk bir karşılığı bulunmamaktadır. Fakat Almanca, ruh kavramını karşılamak için “geist” ve “seele” kelimelerini kullanır. Geist, bedenin bilinç, akıl ve zihin işlevlerinin taşıyıcısı şeklindedir. Seele ise, insan bedeninde bulunan ruhtur ve duygular ile alakalıdır. Geist, ölünce bedenden ayrılan ruhtur. Kötü ruhlar veya şeytan da Geist kelimesiyle ifade edilmektedir. Türkçedeki gönül-can-ruh arasında bulunan kapsam darlığı veya genişliği, Seele ve Geist arasında bulunmamaktadır (Erkman-Akerson, 2000:106).

Yeni bir dil öğrenmek, yalnızca kavram ve nesnelere yeni isimler takmak değildir; bildirilerin yeni bir şifreye, yeni bir düzene göre ifade edilmesine alışmak, yeni bir sistem benimsemektir (Bayrav, 1998:54).

Hangi kavramın hangi isme sahip olacağı nedensizdir, uzlaşımsal ve rastlantısaldır. Uzlaşımsal özellik, dilin doğuştan olmadığı ve toplumun aktardığı bir iletişim aracı olduğunu göstermektedir. Öğrenilmesi gereken dil şifresi, nefes almak,

koşmak, yürümek gibi, insanların doğarken bildiği beceriler değildir. Bir insan, bahar aylarında yağın hafifi bir yağmurun ardından, papatyalarla dolu bir kırdan duyulan nemli koku kavramını ifade etmek için her defasında bu kadar uzun bir tanımlama yapamayacağı için, bu kavrama karşılık gelecek, “jülin” gibi bir kelime bulabilir. Kişi bu kelimeyi kullandığı zaman, kendisini dinleyen kişiler de bu kelimeyi benimser ise “jülin” kelimesi, bahar aylarında yağın hafifi bir yağmurun ardından, papatyalarla dolu bir kırdan duyulan nemli koku anlamına gelen, anlamlı ve bu durumla bağlantılı bir kelime haline gelmiş olur (Kıran, 2002: 34).

2.1.3.5. Sözcük Edinimi

Sözcük edinimi, doğuştan gelen dil yetisiyle bağlı bir şekilde gelişmektedir. İnsanlar, diğer canlılardan ayırt eden en önemli özelliği olan dil kullanma yeteneğine sahiptir. İnsan dili, açlık, acı, sevinç gibi duygulara cevap veren, içgüdüsel veya koşullandırılmış, basit bir refleks değildir. Dil, sadece iletişim işlevine sahip bir araç olarak da sınırlanamamaktadır (Kıran, 2002:39).

Dil gelişimiyle alakalı çalışmalar, çağdaş çocuk psikolojisi araştırmalarının arasında en yoğun olan ve heyecan verici çalışmalardır. Çocukların dil ile alakalı yetenekleri, akıl almaz bir hız ile gelişmektedir (Yavuzer, 1997:148).

Dil konusunda söylenenler çocukların karşı karşıya bulunduğu işin büyüklüğünü göstermektedir. Dilin tüm düzeylerine, yalnızca doğru telaffuzlara değil, aynı zamanda sözcüklerin düşünceleri ifade etmek için cümleler hâlinde birleştirilebilecekleri sonsuz sayıdaki yollara hâkim olmaları gerekmektedir. Şaşılacak olan, tüm kültürlerdeki hemen hemen tüm çocukların bu işin büyük bir bölümünü sadece dört ile beş yılda başarmalarıdır. Belki de daha hayret verici olan şey, kültürleri ne olursa olsun, tüm çocukların aynı gelişme sırasından (aşamalarından) geçiyor olmalarıdır. Buna göre 1 yaşında birkaç sözcük belirir; 2 yaş civarında çocuk 2 ve 3 sözcüklü cümleler söyler; 3 yaşında cümleler daha da gramatik hâle gelir ve 4 yaşında çocuk hemen hemen bir yetişkin gibi konuşur. Dil edinimi çalışmaların, genel ve uygulamalı dil biliminin en gözde uygulamaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmalarda takip edilen yöntemleri üç başlık altında toplamak mümkündür (Baştürk, 2004: 179):

a. Doğal Yöntem: Dil edinim çalışmalarının henüz gündemde olmadığı dönemlerde kullanılmıştır. Bu yöntemde, çocuğun dil edinim süreci gözlemlenir ve notlar alınır; bu notlar daha sonra araştırmacı tarafından, duygu ve önseziler katılmadan, yorumlanırdı. Bu yöntemde araştırmacılar nesnel olabilme kaygısı taşırdı.

b. Klinik Yöntem: Doğal yönteme benzetmekle birlikte uygulama açısından farklılıklar taşıyan bir yöntemdir. Özellikle Piaget tarafından ortaya atılan ve uygulanan bu yöntem, dilsel veri toplamasında kullanılmıştır. Araştırmacı verileri toplarken, bir tıp hekimi gibi, özneyi yönlendirmeden, öznenin dilini, doğal şekliyle kullanmasını sağlar. Araştırmacı, kendi duygu, düşünce ve mantığını sadece elde edilen verilerin sınıflandırılmasında ve yorumlanmasında devreye sokar.

c. Söylemsel-Kılgısal Yöntem: Bu yöntemde, çocuğun dil edinim aşamasında ve dili kullanırken olayları ve olguları kurgulayıp anlatabilmesi, yorumlaması sırasında dili etkileşim ve iletişim ortamında kullanabilmesi, son derece önemlidir.

Çocuğun sözcük, dolayısıyla dil edinim sürecini anlayabilmek için onun dil gelişimi aşamalarını incelemekte fayda görüyoruz. Çünkü sözcükler, dil iletişim sisteminin sesler, işaretler, semboller gibi temel bir birimdir.

2.1.4. Söz Varlığı

2.1.4.1. Söz Varlığının Tanımı ve Kapsamı

İnsanlar kendilerini doğru bir şekilde ifade edebilmek, çevresindeki kişileri anlayabilmek ve kısaca sağlıklı bir iletişim kurabilmek için sözcük bilgisine sahip olmalıdır. TDK sözlüğünde, “söz varlığı”, “Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, vokabüler, kelime hazinesi” biçiminde; söz dağarcığı ise “Bir dilde kullanılan veya bir kimsenin bildiği, kullandığı sözlerin bütünü, söz varlığı, vokabüler, kelime hazinesi” biçiminde tanımlanmaktadır.

Görüldüğü gibi sözlükte “bir kişinin bildiği kelimeler” ile birlikte “bir dildeki bütün kelimeler” birbirinden çok farklı durumlar olmasına rağmen aynı terimle ifade edilmiştir.

Karakuş (2000:72) da konuyla ilgili bazı çalışmalarda da bu durumların farklı terimlerle karşılandığını belirterek bir kişinin, konuşmalarında ve yazılarında anlamını bilerek kullandığı kelimelerin toplamına “aktif kelime serveti”; kişinin okuduğu ve işittiği zaman anlamını çıkarabildiği; ama kendi cümlelerinde kullanmadığı kelimelerin

toplama ise “pasif kelime serveti” dendiğini ifade eder. Beyreli vd. (2005:59) de genel bir bakışla dillerin sahip olduğu sözcüklerin tümünü söz varlığı; bu bağlamda sözcük dağarcığını da bir tür kişisel söz varlığı olarak tanımlamaktadır. Sözcük dağarcığı aktif ve pasif söz dağarcığı olmak üzere iki alt bölümden meydana gelir. Kişinin anlamını bilip günlük dilde sıklıkla kullandığı sözcükler aktif söz dağarcığını, anlamını çok az bilip ama gündelik hayatta kullanmadığı sözcükler de pasif söz dağarcığını oluşturmaktadır.

2.1.4.2. Türkçenin Söz Varlığının Özellikleri

Türkçenin söz varlığıyla ilgili niceliksel değerlerin yanı sıra Aksan’ın nitel değerlendirmesinin de söz varlığını bütüncül olarak tanımak için önemli olduğu kanısındayız. Aksan (2006:76), Türkçenin söz varlığını Köktürk döneminden bu yana değerlendirerek şu sonuçlara ulaşmıştır:

1. Türkçe dilinin yapısında bulunan güçlü birleştirme ve türetme özelliği, dile soyut ve somut, pek çok kavramı kolay bir şekilde oluşturma ve ayrıntılı bir kavramlaştırma özelliği katmıştır. Bu özellik, Türkçe’nin en eski kaynaklarından olan Göktürk metinlerinden günümüze değin, eksilmeden sürmüştür.

2. Türkler, çeşitli toplumlar ile kurulan ilişkiler esnasında yabancı dillere de kapılarını açmış, zaman zaman yabancı kelimeleri, kendi dillerindeki kelimelere tercih etmişlerdir. Bu yüzden pek çok yerli öge unutulmuş, kaybolmuş, yabancı karşılıkları dile yerleşmiştir.

3. Kavramlaştırma yapılırken dilimiz en fazla doğaya ve somut nesnelere dayanmakta, kavramları daha canlı bir şekilde ifade etmektedir.

4. Türkçede ikileme kullanımı, anlatımı güçlendiren bir yol şeklinde, yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu niteliğiyle beraber dil, tek tek kelimelerin yanında, kalıplaşmış öğelerden oluşan söz varlıklarına da sahip olmaktadır. Eş anlamlı kelimeler ile kurulmuş ikilemelerde unutulmuş olan öğeler, ikilemeler ile yaşamını sürdürmektedir.

5. Göktürkçe döneminde dahi Türkçe kelimelerin çok anlamlı oldukları görülmekte, buradan da dilin bir yazı dili olarak, daha eskilere dayandığı sonucuna ulaşılmaktadır.

6. En eski belgelerde dahi eş anlamlı kelimelerin çok olduğu görülmekte, bunların bir kısmıyla, birbirine anlam bakımından çok yakın kelimelerden oluşmaktadır.

7. Günümüzde Türkiye Türkçesi yazı dilinde yitirilmiş, unutulmuş pek çok öge, günümüzdeki Anadolu ağızlarında ve Türkçenin çeşitli lehçelerinde varlıklarını sürdürmektedir.

2.1.4.3. Türkçenin Söz Varlığındaki Değişmeler

Her dilde olduğu gibi Türkçenin söz varlığında da çeşitli değişimler yaşanmış, yeni kelimeler dilimize girerken bazı sözcükler ise yok olmuştur. Aksan (2002:94) da, yaptığı çalışmalar ile, Türkçenin çeşitli dönemlerindeki yabancı ögelerin sayısını belirlemiştir. Göktürkçe döneminde yabancı ögelerin sayısı %1'in altındadır. Uygur döneminde, yapıtların niteliğine göre bu oran % 2-5 arasında değişmekte, en fazla da % 10-12 oranlarına çıkmaktadır.

Karahanlı döneminin ünlü eseri Kutadgu Bilig'de bu oran % 1,9; yer yer % 1'den de azdır. Yarım asır sonra yazılan Atabetü'l-Hakâyık'taysa oran % 20'ye, bazı yerlerde de % 26'ya kadar çıkmaktadır. Âşık Paşa'nın Garibnâmesi'nde % 20, Yunus Emre' de % 13, Dede Korkut Kitabı'nda son sayfada % 17'dir; fakat hikâyelerin anlatılma esnasında bu oran % 5,3'lere inmektedir. Nâbi'de % 54, Mevlid'de % 26, Nefî de 60, Bâki'nin şiirlerinde % 65'tir. Tanzimat döneminde Ziya Gökalp'te % 55, Şemsettin Sami'de % 64, Namık Kemal'de % 62 oranında yabancı öge vardır.

Ediskun (2003:136), günümüzde Türkçenin söz varlığının diğer dillere oranla daha az zengin olduğunu iddia edenlere karşı durarak yüzyıllar öncesinden örneklerle Türkçenin zenginlik derecesini ve genişleme kudretini ortaya koymuştur: Dilimiz kelimece çok zengin olduğu gibi, türetmeye de çok elverişlidir. Şimdiye kadar aranmamış olan dil hazinelerimiz ortaya kondukça ve sözcük yapma yollarına başvuruldukça Türkçenin zenginlik derecesi ve genişleme kudreti tekrar tekrar anlaşılmaktadır.

Dokuz yüzyıl önce Kutadgu Bilig ile en derin felsefe ve toplumbilim kavramlarını ifade eylemiş, altı yüzyıl önce de Yunus Emre ile en ince duygu ve heyecanları dile getirmiş, beş yüzyıl önce de Muhakemetü'l-Lûgateyn ile üstünlüğünü ilân etmiş olan bu dil, sonraları ihmal ve tahrip edilmeyerek işlenmiş olsaydı, bugün, şüphesiz ki en ileri dillerinden biri olurdu.

Bu gerçek, ancak yüzyıldan beri anlaşılmaya başlamış, zaman zaman faydalı akımlar da meydana gelmişse de en hızlı ve hayırlı gelişme, son yirmi yıl içinde atılan büyük adımlarla sağlanmıştır: 17-18 yıl önce, halk ağzında kullanıldığı halde kitaplara

geçmemiş olan Türkçe sözcükler derlenmiştir. İki yıllık bir çalışma ile otuz bin sözcüklü yepyeni bir sözlük kazandıran bu hareket, daha ilk hamlede Türkçe sözcüklerin ne kadar zengin olduğunu ortaya koymuştur. Derlenmiş olan özel meslek ve sanat sözcükleriyle ve yeni derlemelerle otuz bin sözcüğün bir o kadar artacağı tahmin edilmektedir.

2.1.4.4. Günümüzde Türkçenin Söz Varlığının Durumu

Hengirmen (2006:50-72), yeryüzünde bulunan diğer diller ile karşılaştırıldığı zaman Türkçe'nin, daha zengin olduğunu söylemiştir. Fakat Fransızca, Almanca, İngilizce gibi diller ile kıyaslanırsa Türkçe'nin soyut kavramlar, bilimsel terimler ve kelime sayısı bakımından çeşitli eksiklikleri olduğunu söylemiştir. Dilde bulunan kelime sayısı, dilin anlatım gücünden daha önemli değildir ancak kelime bazında karşılığı olmayan kavramların betimleme ve tanımlama yolu ile anlatılması, anlatımı yorucu ve uzun bir hale getirmektedir.

TDK tarafından 1988'de yayımlanan Türkçe Sözlük'te bulunan 60.000 kelime, diğer diller ile karşılaştırıldığı zaman yetersiz değildir. Günümüze bakıldığında 2005'te yayımlanan Türkçe Sözlükte deyim, terim, söz, anlam ve ekten oluşan toplam 104.481 söz varlığı bulunmaktadır. 13.589 madde içi, 63.818 madde başı, olmak üzere toplam 77.407 söz mevcuttur. Bu sözlerin 6.441'i fiil, 53'ü bağlaç, 289'u ünlem, 33'ü edat, 87'si zamir, 2.644'ü zarf, 11.305'i sıfat, 45.005'i isimdir. Yine TDK'nin resmi sitesinin verilerine göre, söz varlığının 2.396'sını atasözü varlığı, 11.209'unu deyim varlığı oluşturmaktadır.

2.1.4.5. Söz Varlığının İçerdiği Ögeler

Doğan Aksan söz varlığının içerdiği ögeleri çeviri sözler, terimler, kalıplaşmış sözler, argo, ilişki sözler, atasözleri, deyimler, ikilemeler, yabancı sözcükler ve temel söz varlığı başlıkları altında incelemiştir:

2.1.4.5.1. Temel Söz Varlığı

Temel söz varlığı, insan organ adları, esas hareketleri ifade eden fiiller, öncelikli ihtiyaç maddelerini karşılayan sözcükler, sayı isimleri, akrabalık isimleri gibi sözleri

kapsamaktadır. İnsan için birinci derecede önemli olan ve zaman içinde de çok az değişikliğe uğrayan bu sözcükler, çekirdek sözcükler olarak da adlandırılır. Deyimlerin ve terimlerin oluşturulmasında temel söz varlığına ait sözcüklerin çok sık kullanıldığı bilinmektedir (Şahin, 2006:124).

Aksan (2006:79) temel söz varlığının sınırlarını çizerken, maddi ve manevi kültürün değişken yapısına dikkat çekmiştir. Maddi kültür yapısı bulunulan coğrafya ile doğrudan ilişkilidir. Bu duruma örnek olarak ise, tarım ve hayvancılıkla uğraşanlar için öküz, sığır ne derece önem taşıyorsa deniz kıyısında, balıkçılıkla geçinenler için balığın da o ölçüde olduğunu vermektedir.

Manevi kültür de din, gelenek ve görenekler, kutsal kavram ve kişilerden oluşmaktadır. Köktürkler döneminde Türklerin bağlı buldukları Gök dininde (Şamanizm) yer, gök, su, ateş kutsal kavramlardı. O dönemin metinlerinde Tengri ‘gök, Tanrı’, kök ‘gök ve mavi’, sub’su’, yir ‘yer’ ve ot ‘ateş’ sözcükleri sık geçer. Türklerin yerleşik yaşama geçerek Gök dininin yanı sıra Budizm, Hıristiyanlık, Maniheizm gibi dinleri kabul ettikleri Uygur döneminde bu dinlere ait terimlerde dilde yer almıştır.

Örneğin Gök dinine ait din adamı, büyücü niteliğindeki kam’ın yanı sıra Budizm’e ait ve Sankristten gelen bodisavat ya da bodhisatv ‘Budha olacak kimse Sogdcadan tamu ‘cehennem’, frişti ‘melek, elçi’ gibileri bu metinlerde görülür. Ayrıca bu dinlerin kavramlarından birçoğu çevrilerek dile aktarılmıştır.

Türklerin İslamiyet’i benimsemesinden sonra bu dinin kavramlarından büyük bir bölümü Arapçadan olduğu gibi alınmış (Allah, Kuran, mümin, hac, ibadet...), bir bölümü ise kanalıyla dile getirilmiştir. Örneğin namaz, oruç, çeviri olarak aktarılan oruç tutmak gibi. Bu durum ilişki sözleri olarak adlandırılan kalıp sözlere de yansıyor, Türkçede geniş bir yer tutmaktadır. Örneğin, Allah razı olsun, Allahısmarladık gibi. Yine Aksan’a göre, temel söz varlığı dışında kalan diğer soyut ve somut kavramları yansıtan dilin bir başka sözcükleri de çağlar boyunca değişebilir, yeni kavramlar kazanabilir.

2.1.4.5.2. Yabancı Sözcükler

Toplumlar birbirleriyle siyasi, kültürel, ticari ve sanat ilişkileri bakımından etkileşim hâlidir. Bu etkileşim ilişki içerisindeki toplumların dillerine de yansımaktadır. Dile yansıyan bu sözcüklerin bir kısmı söz konusu toplumun fonetiğine

uyup benimsenirken, bir kısmı da kendi dillerindeki fonetik yapıyı korumaktadır. Ünalın (2010:68) bir dilden alınan yabancı öğeleri iki bölümde incelemektedir:

1. Sözcük biliminde alışılmış terimleriyle yerleşmiş yabancı sözcükler, bir dilin ses eğilim ve kurallarına uymuş, yabancılığı artık belli olmayan öğeler. Farsça kaynaklı kösele, çerçeve; Arapça kaynaklı sabun, surat, sandık; Hollandaca kaynaklı ortanca (hortensie) gibi öğelerdir.

2. Yerleşmiş yabancı sözcükler olarak nitelediğimiz örnekler ise dilin ses eğilim ve kurallarına uymayan, yabancılığını hemen belli eden, Türkçedeki oksijen, lokomotif, develüasyon gibi sözcüklerdir.

2.1.4.5.3. İkilemeler

İkileme, anlamı güçlendirmek için aynı sözcüğün yinelenmesi, anlamları birbirine yakın, karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran sözcüklerin yan yana kullanılmasıdır. Aksoy'un (2001:234) tanımı da bununla hemen hemen aynıdır: Aynı sözcüğün yinelenmesi, anlamları yakın ya da karşıt, sesçe benzer sözcüklerin yan yana kullanılmasıyla oluşan sözcük kümelerine ikileme denir. Özdemir (2000:143), ikilemeyi aynı sözcüğün yinelenmesi ya da anlamları birbirine karşıt ya da yakın olan sözcüklerin yan yana kullanılması olarak tanımlamaktadır.

İkilemeler, anlatımı güçlendirir, renklendirir, kavramların incelikte yansıtımını sağlar. Öyle ki dilimizin söz varlığını oluşturan söz değerleri arasında başlı başına bir bölge oluşturduğu gibi, atasözlerimiz, deyimlerimiz içinde de yer alır. İkilemelerin oluşmasında ses benzerliğinin, ses güzelliğinin önemli bir etkisi vardır. İkilemeyi kuran sözcüklerin çoğu ya ön ses ya da son ses yönünden birbirlerine benzerler.

Aksan (2005:183) da ikilemelerin Türkçenin kendine has bir özelliği olduğunu diğer dillerde yok denecek kadar az olduğunu belirtmektedir. Türkçenin en yaygın, en tipik ve tarihinin her döneminde, her lehçesinde görülen bir özelliği, ikilemelerin bol bol kullanılmasıdır. Bir kavramı daha etkili bir biçimde anlatmak, pekiştirmek için onun iki sözcükle dile getirilmesi biçiminde görülen bu eğilim başka dillerde, Türkçeyle karşılaştırılamayacak derecede azdır.

Latin yazınında birkaç ikilemeye rastlanır; ancak Korecede ve bir ölçüde Japoncada ikilemeler daha sık kullanılmaktadır. 15-20 yıl önce “entel dantel, dizge düzen, tırı vırı, laga luga, makara tukara...” gibi ikilemelerin hiçbiri Türkçede yoktu; ama bugün bu yapılar kullanım alanındadır. İkilemeler bağlamında böylesi bir süreç

dünyanın hiçbir dili için söz konusu değildir (Akyalçın, 2008:339). Demek ki Türkçenin bir anlatım gücü, kullanım zenginliği olan, başka dillerde çok az rastlanılan ikilemelerin yeni kalıpları, dilin canlı bir varlık olması özelliği gereği her geçen gün söz varlığına katılmaktadır. Böylece söz varlığına ikilemeler, anlamın ötesinde estetik de katılmaktadır. Anlamı pekiştirerek güçlendirmenin yanında sözü akıcı ve ahenkli de kılmaktadır.

2.1.4.5.4. Deyimler

Deyimler yazıda ve konuşmada anlatım gücünü arttıran, anlam açısından zaman zaman mantık dışına taşabilen, yapısı içinde bulunan kelimelerin anlamlarının değişebilmesine neden olan kalıplaşmış söz öbekleridir (Çotuksöken, 1988:258).

Aksoy (2013:315), deyimlerin belli başlı özelliklerini şöyle sıralar:

a. Deyimler kalıplaşmış ifadelerdir. Bu, kelimelerinin, eş anlamlılarıyla da olsa, değiştirilemeyeceği anlamına gelir. Bu nedenle ‘kara gün dostu’ yerine ‘siyah gün dostu’ denilmez.

b. Deyimlerin anlatımı özlü ve ilgi çekicidir: ‘kazan kaldırmak’, ‘göz gözü görmemek’ gibi.

c. Deyimler, genelde birden fazla kelimedenden oluşmaktadır. Fakat dil bilimcilerin bu konuyla ilgili görüşleri farklıdır. Aksoy’a (2013:316) göre deyimler en az iki kelimedenden oluşmaktayken, Aksan’a göre (1998:284) ‘gedikli, gözde, sudan, kaşarlanmış, akşamcı’ gibi tek kelimedenden oluşan deyimler de bulunmaktadır. Bunların yanında, cümleden oluşan deyimler de mevcuttur.

ç. Cümle hâlinde olan deyimler genelde atasözleriyle karıştırılmaktadır. Atasözleri ve deyimlerin farklı, atasözleri öğüt ve ders verme amacındayken; deyimler genel bir kural niteliğinde değildir, hüküm belirtmezler ve bir kavramı ya da durumu dikkat çekici ve hoş bir anlatımla ifade etme amacı taşırlar.

Deyimler, farklı şekillerde karşımıza çıkabilir. Bir sözcük grubunun deyim olup olmadığını anlamak için deyim türlerine bakmak faydalı olacaktır (Aksoy, 2013:317).

a. Deyimlerin en önemli kısmını sözcükleri mecaz anlamda kullanılanlar oluşturur: ‘abayı yakmak’, ‘çantada keklik’, ‘kan ağlamak’ gibi.

b. Bazı deyimler, iki yargıdan oluşur ve kendi içinde kafiyevidir: “Anca beraber, kanca beraber.”, “Babamın adı Hıdır, elimden gelen budur.”, “O hacı bu hacı, kim olacak boyacı.” gibi.

ç. Bazı deyimler ise öykü ya da konuşma şeklinde olur: “Deveye, boynun eğri, demişler; nerem doğru ki, demiş.”, “- Tencere dibin kara - Seninki benden kara.” gibi.

d. Bir öyküye ya da bir olaya dayanan deyimler de vardır: “Ye kürküm ye.”, “Baklayı ağzından çıkarmak”, “Buyurun cenaze namazına.” gibi.

e. Bir kısım deyim ise gelenek, inanış ve adetleri bildirir: “Ahret kardeşi olmak”, “Söz kesmek”, “Vebali boynuna” gibi.

f. Bazı deyimler anlatım güzelliği düşünülmeyle oluşturulmuştur: “Canı sağ olsun.”, “o gün bu gün”, “boğaz tokluğuna” gibi.

g. Bazı deyimler de eksilteli anlatım şeklindedir: “ne fayda” (ne faydası var), “kan kırmızı” (kan gibi kırmızı), “er geç” (erken ya da geç olarak) gibi.

ğ. Aynı sözcüğün tekrarlanması dışında bir kısım ikileme de deyim kabul edilir: “konu komşu”, “kaba saba”, “bet beniz” gibi.

h. Bir sözcükle yardımcı eylemden oluşan söz grupları, bu sözcükler bir arada kullanıldığında yeni bir anlam ortaya çıktığı için deyim kabul edilir: “damarına basmak”, “çekip gitmek”, “oruç tutmak”, “yatağa düşmek” gibi.

2.1.4.5.5. Atasözleri

Atasözleri, eski tabiriyle darbimeseller, bir ulusun halkının asırlarca yaşadığı gözlem, deneyim ve bunların sonucunda doğan düşüncelerine dayanan; düstur ve genel kural niteliğinde olan ya da bir doğruyu belirten; kimin söylediği unutulduğu ya da bilinmediği için anonim olan; kalıplaşmış, özlü ve kısa; içinde bir hüküm bulunduran cümle değerindeki sözlere denir (Aktaş, 2004:13).

Kültürümüz içinde atasözleri, inandırıcı ve kutsal bir yere sahiptir. Atasözleri, insanlara yol gösterir, toplumun ortak tutum, kanı ve düşüncelerini yansıtır. Bir atasözünün belgelendirdiği tutumu herkes kabul eder. Anlaşmazlık yaşanan durumlarda atasözleri, en büyük yargıç niteliğindedir (Aksoy, 2013:318).

Atasözleri, Türkçenin kıvraklığının ve güzelliğinin en iyi örnekleridir. Bunun yanında toplumun özlemi, eleştirisi, düşünüşü, duyusu ve görüşüdür. Geçmişle günümüz arasında köprüler kurup, kültür aktarımı yapılmasını sağlar (Sertel, 2006).

Aksoy (2013:319), atasözlerinin özelliklerini şu şekilde belirtmiştir:

a. Atasözleri kalıplaşmıştır. Bir kelimenin yerine başka kelime koyulamamakta ya da yerleri değiştirilememektedir. “Derdini saklayan derman bulamaz.” atasözünde

'derman' kelimesi yerine 'ilaç' kelimesi koyulamamakta; "Çalma elin kapısını, çalarlar kapını." atasözü de "Elin kapısını çalma, kapını çalarlar." Olarak söylenememektedir.

b. Atasözleri genelde 1-2 cümleden oluşmaktadır. Özlü ve kısadır, ancak çok şey anlatır. "Besle kargayı, oysun gözünü.", "Hamama giren terler.", "Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al." gibi.

c. Bazı atasözleri uzun bir deneme ve gözlemin sonucunda, çeşitli sosyal olayların nasıl olduğunu anlatır: "Parayı veren düdüğü çalar.", "Minareyi çalan kılıfını hazırlar.", "Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür." gibi.

ç. Atasözleri doğa olaylarının oluşumundan da bahsedebilir: "Kork aprilin beşinden, öküzü ayırır eşinden.", "Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır." gibi.

d. Bazı atasözleri, toplumsal olayları anlatırken insanlara ders verme özelliğine de sahiptir: "Öfke ile kalkan ziyan ile oturur.", "Ağlamayan çocuğa meme vermezler." gibi.

e. Mantığa ve denemelere dayanarak, direk öğüt ve ahlak dersi veren atasözleri bulunmaktadır: "Bugünün işini yarına bırakma.", "Ayağını yorganına göre uzat." gibi.

f. Bazı atasözleri yol gösterme ve öğüt verme özelliğine sahiptir: "Ölüm ile oç alınmaz.", "İş olacağına varır.", "Korkunun ecele faydası yoktur." gibi.

g. Gelenekleri ve töreleri bildiren atasözleri de mevcuttur: "Kız beşikte, çeyiz sandıkta.", "Kızını dövmeyen dizini döver." gibi.

ğ. Bazı atasözleri inanış bildirmektedir: "Akacak kan damarda durmaz.", "Baykuşun kısmeti ayağına gelir." gibi.

h. Bazı atasözleri, bölgelere göre değişebilen şekillere sahiptir: "Denize düşen yılanı sarılır." atasözü bazı bölgelerde "Denize düşen yosuna sarılır." şeklinde kullanılmaktadır. "Keskin sirke kabına zarardır." Atasözüyse bazı bölgelerde "Keskin sirke küpüne zarardır." olarak kullanılmaktadır.

2.1.4.5.6. İlişki Sözleri (Kalıp Sözler)

İlişki sözleri, toplumsal ilişkiler sırasında söylenmesi gelenek hâlini almış sözlerdir. Türkçe ilişki sözleri açısından oldukça zengin bir niteliğe sahiptir. "Bereketli olsun!", "Kolay gelsin!", "Hayırlı işler!" gibi.

Aksoy (2013:322), birtakım dualar, beddualar, sövgüler, bilmeceler ve tekerlemelerin de kalıp sözler olduğunu ifade eder: "Canı sağ olsun.", "Allah cezasını

versin.”, “Çok yaşa.” gibi. Aksan, bunlardan deyim özelliği gösterenlerin deyim sayılabileceğini de ekler: “Eline sağlık”, “Gözünü toprak bürsün.” gibi.

Türkçede insanın kişisel ve toplumsal ilişkilerinde, günlük yaşamda kullandığı günaydın, geçmiş olsun, teşekkür ederim gibi kalıp sözlerde, başka dillerde pek rastlanmayan geniş bir söz varlığı vardır. Örneğin, bir iş yapmakta olan kimseye yaklaşıldığında söylenen kolay gelsin, birinin çocuğunu severken Allah bağışlasın denmesi, çocuğu dünyaya gelenleri kutlarken güle güle büyütün, analı babalı büyüsün kalıp sözünün kullanılması, çocuğun anne ve babasıyla büyümesi dileğini yansıtan Allah dört gözden ayırmasın sözü bunlar arasındadır.

Çocuklarından söz eden bir kimsenin ellerin(iz)den öper demesi de alışılmış örneklerdendir. Bir hastaya iyilik eden, yardımcı olan ya da bir yararı dokunan kimseye ellerin(iz) dert görmesin, su verenlere su gibi aziz ol, su verenlerin çok olsun denmesi yine Türkçeye özgü ilişki sözlerdendir. Bir yere giden, ayrılan bir kimseye söylenen güle güle, yeni bir giysi giyenlere güle güle giy(in) biçiminde, yeni ev alan ya da yeni bir eve taşınanlara güle güle oturun biçiminde söylenmekte, hele hele güle güle oturun’a gitmek gibi bir deyime başka dillerde rastlanmamaktadır.

Hitap biçimleri ve hitap davranışlarıyla iç içe olan bu konu toplumsal dil bilimin ilgi çekici sorunlarından biri olup son zamanlarda yabancı dil öğrenimi alanıyla da ilgisi dolayısıyla çok önem kazanmıştır. Bir yabancı dil öğrenilirken, o dili konuşan toplumun kültürünü, insanlar arasındaki davranış biçimini, değişik durumlarda söylenmesi gerekli sözleri, tepki tarzlarını, hitap yollarını ve davranışlarını da tanımak gerekir (Aksan, 2005:53).

Ana dilinden farklı bir dil öğrenilirken bu sözler kolayca anlamlandırılmaz. İngilizce öğrenmeye yeni başlamış bir Türk rica ederim ya da bir şey değil karşılığı olan “you’re welcome” sözünü “sen hoş geldin” olarak anlayacak ve sözün ne yansıttığını anlamlandıramayacaktır. Özdemir (2000:79) de bir ülkenin dili öğrenilirken bu sözlerin kolayca anlamlandırılmadığını belirtmiştir.

Bu, Türkçe için de böyledir. Sözelimi Türkçeyi dil bilgisi kitaplarından çok iyi öğrenmiş bir kimse, Allah dört gözden ayırmasın, Allah acısını unutturmasın sözlerini duyduğunda şaşırarak, anlamayacaktır. Çünkü hangi nedenle kullanıldığını ayıramayacaktır. Hemen her dilde ve her toplumda kalıp sözler vardır. Bunlar genellikle birbirinden ayrılır. Ancak dinsel içerikli kalıp sözler özellikle dilin törensel kullanımına dayandığı için bunlar arasında kimi benzerlikler görülmektedir. Bir ölüm olayı karşısında başsağlığı dilemede kullanılan şu örneklerde olduğu gibi: Türkçe: Tanrı

sizlere ömür versin, Almanca: Gott erhalte euch am Leben. Aksan (2006:82) da Türkçede geniş bir yer tutan kalıp sözlere bakıldığında da bunların büyük ölçüde İslamlık terminolojisinden, özellikle “Allah” kavramından yararlandığının görüldüğünü “Allahaismarladık, Allah razı olsun, Allah lâıyğını versin” örnekleriyle açıklamıştır.

Toklu (1995:118-119), Türkçedeki kalıp sözleri şöyle sınıflandırmıştır:

- Olumsuz duyguları yansıtan kalıp sözler
- Küfür ve ilenmeler
- Evliliği kutlamada kullanılan kalıp sözler
- Doğumu kutlamada kullanılan kalıp sözler
- Belirli günler için iyi dilekleri iletmede kullanılan kalıp sözler
- İyi dilekleri anlatan kalıp sözler
- Ricanın kibarca aktarılması
- Vedalaşmada kullanılan kalıp sözler
- Tanıştırmada kullanılan kalıp sözler
- Selamlaşmada kullanılan kalıp sözler
- Nezaket bildiren kalıp sözler
- Batıl inançları yansıtan kalıp sözler
- Gündelik olayları yorumlamaya yönelik kalıp sözler
- Umursamazlığı belirten kalıp sözler
- Kuşkuyu belirten kalıp sözler
- İlişkinin kesilmek istendiğini belirten kalıp sözler
- Yadsımayı ve eleştirmeyi belirten kalıp sözler
- Şaşkınlığı belirten kalıp sözler
- Yorumlamaya yönelik kalıp sözler
- Yatıştırmaya yönelik kalıp sözler
- Gözdağı vermeye yönelik kalıp sözler
- Yönlendirme amaçlı kalıp sözler
- Konuşma sırasında kullanılan kalıp sözler
- Yemek yerken ve içki içerken kullanılan kalıp sözler
- Özür dilemede kullanılan kalıp sözler
- Şükran duygularını ileten kalıp sözler
- Başsağlığı dileklerini ileten kalıp sözler
- Türk kültürüne özgü diğer bazı durumlarda kullanılan kalıp sözler
- İyi dilekleri ileten kalıp sözler

- Farklı diğer durumlarda kullanılan kalıp sözler

2.1.4.5.7. Kalıplaşmış Sözler

Kalıplaşmış sözler de Türkçenin söz varlığı içinde yer alan öğelerdendir. Her dilde kalıplaşmış sözlere rastlamak mümkündür. Ünlü kişilerin, sanatçıların, düşünürlerin belli bir olay karşısında söyledikleri dilden dile yayılarak evrenselleşmiş sözlerdir. Bu duruma örnek olarak, Kanuni'ye ait "Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi" cümlesi verilebilir (Ünalın, 2010:72). Aksan, kalıplaşmış sözlerin bir dilin söz varlığında ya özgün biçimiyle ya da çoğu zaman olduğu gibi çevrilerek yerleşmiş durumda görüldüğünü belirtir. J. Caesar'ın "Sen de mi Brütüs?", Sinoplu Diogenes'in "Gölge etme, başka bir ihsan istemez(m)" sözleri Türkçeye çevrilerek aktarılmış kalıp sözlere örnek olarak gösterilebilir (Aksan, 2006:84).

2.1.4.5.8. Terimler

Terim anlamlı kelimeler, söz varlığının başka bir alanıdır. "Bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelime, istilâh." (TDK, 2018), "İlim, teknik, sanat, ticaret, spor gibi özel alanlarda kullanılan, genellikle belirli bir tek kavramın, nesnenin, olayın veya durumun karşılığı olan kelime." (Topaloğlu, 1989:143), olarak tanımlanan terim, söz dizimi ve dilbilgisi açısından dildeki herhangi bir kelimedenden ayrı değildir ancak anlam açısından içerikleri daha karmaşıktır. Bu kavramlar, tek bir kelime olmalarına rağmen bazen tek başlarına bir cümle görevi ve özelliği taşıyabilmektedirler.

Terim kavramını kesin bir sınır ile belirleme imkânı yoktur. Bunun yanında terimler, şu genel niteliklere sahiptir:

a. Terimler genelde tek anlama sahip öğelerdir: çekim (dil bilgisi terimi), toplardamar (tıp terimi), üçgen (geometri terimi) gibi.

b. Terimler türetilirken, yerlileştirilmek istenen veya yeni beliren kavramları karşılamak için şu yollar kullanılmaktadır:

- Dilde bulunan öğelere yeni anlamların yüklenmesi yoluyla: diş (marangozluk terimi), köprü (dişçilik terimi) gibi.

- Birleşme yoluyla: atardamar, bilgisayar, tekel gibi.

- Dilin unutulmuş, bazen de ağız ve lehçelerde yaşamını sürdüren öğelerini yeniden canlandırma yoluyla: tanık, alan, nitelik, nicelik gibi.

- Başka dillerden yapılan çeviriler yoluyla: ısıölçer, bilim kurgu, fizik ötesi gibi.

- Dilin kendi ek ve kökleriyle türetme yolu ile: önlem, asalak, saplantı gibi.

Türetme yolu, dillerin kendisine yeterli bir kültür dili haline gelmesi için en gerekli ve geçerli yoldur.

c. Terimler bazı yönleriyle dilde kullanılan diğer kelimelerden ayrılmaktadırlar. Terimlerin dışında kalan herhangi bir kelime bir cümle içerisinde, yanında bulunan kelimelere göre görev ve anlam bakımından değişebilmekteyken; terimlerde bu durum söz konusu değildir. Terimler, sabit anlamlara sahiptir ve cümle içinde anlamı değişmez.

ç. Terimler halkın söz varlığında bulunmamaktadır ancak daha önceden halk ağzında kullanılan ve daha sonra terim özelliğine sahip olan kelimeler de bulunmaktadır. Halk arasında demirci, kuyumcu gibi çeşitli sanat erbabının kullandığı, o sanatla ilgili kelimeler de terim olarak sayılmaktadır.

d. Günlük dilde sık sık kullanılan bir kelime, terim olarak kullanılabilir. Çünkü kelimeler, yan, mecaz ve temel anlamlarının dışında terim anlamlarına da sahiptir. “Bunda benim bir suçum yok.” cümlesinde ‘suç’ sözcüğü ‘kabahat’ anlamındadır. Hukukun “kanunlara aykırı davranış, cürüm” diye tanımladığı ‘suç’ ise terimdir. (Zülfikar, 1991:43)

2.1.4.5.9. Çeviri Sözcükler (Çeviri Öğeler)

Toplumsal ilişkilerin çeşitli şekillerde dile tezahürüyle oluşan çeviri sözcükler, diller arasında en geniş yer tutan unsurlardır. Ünal (2010:80) söz konusu etkileşim sırasında sözcüklerle birlikte kimi zaman ilgili dilin kurallarının da alındığını vurgulamaktadır. Aksan (2006a:88) çeviri öğelerin, bir yabancı dilden olduğu gibi ya da bir bölümüyle çevrilen, yabancı dildeki örneğine benzetilerek dilde oluşturulan sözler, sözcük öbekleri ve benzerlerini içerdiğini belirtir. Çeviri sözcükler aşağıdaki şekillerde karşımıza çıkabilir:

Tam çeviri sözcükler: Yabancı dilde bulunan bir kelimenin birebir çevrilmesiyle oluşturulmaktadır. Ölü mevsim (Fr. morte saison), yuvarlak masa toplantısı (İng. roundtable meeting), kapak kızı (İng. cover girl) gibi. Özel kullanıma sahip bazı ifadeler pek çok dilde, çevrilerek karşılanmıştır. II. Dünya Savaşı’nda W.

Chuchill'in doğu bloku ülkeleri için kullandığı İngilizce 'iron curtain' benzetmesi, pek çok dile birebir çevrilmiştir. Almandada 'eiserner Vorhang', Türkçede 'demir perde' gibi.

Yarı eviri sözcükler: İki ögeden meydana gelen ifadenin, bir ögesinin çevrilmesi ve diğerinin aynen aktarılmasıyla oluşmaktadır. İngilizce 'to break record' kelimelerinin 'rekor kırmak' olarak çevrilmesi gibi.

Bağımsız eviri sözcükler: Yabancı ögelerin, dilde bu kelimeleri aşağı yukarı karşılayacak kelimeler ile çevrilmesiyle oluşmaktadır. Fransızca'daki 'baş, başkan' anlamındaki 'chef' kelimesiyle 'yapıt' anlamındaki 'oeuvre' kelimeleriyle kurulan 'chef d'oeuvre' tamlaması, Türkçeye 'başyapıt' şeklinde çevrilmiştir.

Anlam etkilenmesi: Yabancı bir örneğe göre yerli ögelerin anlamının çeşitlenmesi veya başkalaşmasıdır. 'Yıldız' kelimesi, İngilizce'de bulunan 'star' kelimesinden etkilenmiş, 'tanınmiş, parlak sinema sanatçısı' anlamına da sahip olmuştur. Bunların yanında, yabancı dildeki örneğine göre türetilen sözcükler (Arapça 'mahluk' ve 'halik'e benzetilerek 'yaratılmış' ve 'yaratan' kelimelerinin türetilmesi gibi.) ile bir eviri ögenin sadeleştirme yoluyla kullanıldığı örnekler de (Fransızca 'jugement 40 de valeur' ifadesinin 'efkar-ı umumiye' olarak çevrilmesi, daha sonra 'kamuoyu' şeklinde sadeleştirilmesi) bulunmaktadır (Aksan, 2003:55)

2.1.4.5.10. Argo

Argo, TDK tarafından "Her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken çoklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim ve serserilerin, klhanbeylerinin kullandığı söz veya deyim" şeklinde tanımlanmaktadır. Mangır (2011:233), argonun tanımını, "Her ülkede, her dilde görülen, toplum içinde bir kesimin ya da öbeklerin farklı bir biçimde anlaşmayı sağlamak amacıyla oluşturduğu özel bir dil" olarak yaparken; Onan (2013:27-28), "Her ülkede, her dilde görülen, toplumda bir kesimin ya da öbeklerin farklı bir biçimde anlaşmayı sağlamak amacıyla oluşturduğu özel bir dildir. Argo, dil içinde ikinci bir dil işlevi görmektedir. Argonun kelime hazinesi, dilin genel kelime hazinesi içerisinde yer almaktadır" olarak yapmıştır.

Aktunç'a (2015:14) göre argo, genel argo ve alan argosu olarak ikiye ayrılmaktadır. Genel argo " Alan argolarındaki sözcük dağarcığının, zaman içinde oluşturduğu toplam sözcük ve deyim dağarcığı ile, bu dağarcığa dayalı konuşma biçimi"; alan argosuysa "Kendi sosyal çevreleriyle sınırlı yaşayan ve genel olarak

toplumun, özel olarak da içinde buldukları topluluğun geri kalan kesiminden ayrılmak ve/ya da korunmak isteyen, yaşama ortam ve biçimleri birbirine yakın kişilerce yaratılıp benimsenmiş sözcükler, deyimler bütünü; bu sözcükler bütününe dayalı konuşma biçimi”dir.

Gürsoy-Naskali ve Sağıol’a göre her devrin kendi argosu vardır (2002: 73) ve argonun kelime dağarcığı, genel dilde bulunan kelimelere özel anlamlar katarak, çeşitli kelimelerde bilinçli değişiklik yaparak, dilin ağızlarından, lehçelerinden ya da yabancı unsurlarından faydalanarak, bazen de eskiyen öğeler diriltilerek oluşturulmaktadır.

Çiftçi’ye (2006:297-300) göre argo, yapma bir dildir. Masa başında değil, toplumsal yaşam alanlarında görülen kültürlenmenin sonucunda oluşmaktadır. Ortaya çıkışı itibari ile belli ihtiyaçlara dayanmaktadır ve mecaz düşünme yeteneğine sahip olan her topluluk, zaman içerisinde kendi argo dilini oluşturacaktır.

2.1.5. Değer

Değer kelimesini TDK, bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, paha; bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, kıymet şeklinde tanımlamıştır (TDK, 1998:538). Toplumumuzda aile, toplum değerlerinin oluşması konusunda ön plandadır. Toplumdaki tüm bireyler, değer yargılarını öncelikle aile içerisinde öğrenirler. Türk toplumunda yetişen çocuklar, annesinin söylediği mani veya ninnilerle; ninesinin, dedesinin anlattığı hikâyelerle ve masallarla; babasının anlattığı destanlarla; arkadaşlarıyla oynadığı oyunlar ile öğrenirler. Okula başladıkları zaman dünya ve Türk edebiyatının klasik eserleri ve pek çok yazılı eser, çocukların değerlerinin oluşmasına yardımcı olur (Şen, 2007:7).

Yaman’a göre değer, insanların herhangi bir durum, olay, varlık ve kişi karşısında ortaya koyduğu duyarlılıktır (Yaman, 2012: 17). Değerler yalnızca toplumsal değerlerden değil, ulusal değerlerden de oluşmaktadır. Doğan’a göre toplumsal değerlerin yanında ulusal değerler de vardır. Bu ulusal değerler, belli uluslar ile ilişkili olan, o ulusa ait yaşam tarzını, inançları ve duyguları ifade eden değerler şeklindedir. Türk toplumuna bakıldığı zaman ulusal değerler misafirperverlik, vatanın ve ulusun bölünmez oluşu, bayrağın, vatanın ve ailenin kutsallığıdır. Ulusal değerler, toplumsal değerler ile çatışmamaktadır fakat toplumsal değerlerin üstünde olmaktadır (Doğan, 2007: 313).

Değerler, genellikle arzu edilen, inanılan ve davranışlar açısından ölçek şeklinde kullanılan olgulardır. Znaniecki, değer kavramını sosyal bilimlere ilk defa kazandıran kişidir. Ona göre değer kelimesi, Latince'deki güçlü olma veya kıymetli olma anlamlarına sahip "valere" kelimesinden gelmektedir (Bilgin, 1995: 83).

Değerler, insanların herhangi bir olay veya varlığa verdiği önemi ve bakış açısını yansıtan, benimseme esaslı, davranışlara yön verebilen, estetik, ahlaki, sosyal ve psikolojik boyutlu kanaat ve inançlar bütünüdür (Yeşil ve Aydın, 2007: 70).

Değer, toplumların tarihi birikimleriyle ortaya çıkan, toplumun tümünün kabul ettiği, toplumun devam, birlik ve varlığının sebebi şeklinde görülen, korunan, teşvik ve tasvip gören, inanç ve kabullenıştır. Normlar ve değerler, kültürel kimliğin şekillenmesini etkilemektedir (Tural, 1992: 29).

Fichter (1999), değerler sisteminin bir toplumdaki ceza ve ödül sisteminin temeli olduğunu savunur. Bir toplumda değerler olmazsa, o toplum güçlü bir kontrol aracını yitirmiş olur. Değerler, neyin cezalandırılacağı, neyin ödüllendirileceği, insanlardan nelerin istendiğini ve nelerin yasaklanacağını belirlemeye yardımcı olur. Değer bulunmayan bir toplumda davranışları değerlendirecek ölçütler de ortadan kalkmaktadır.

Sonuç olarak değerler, insanların davranışlarını yönlendirir, sosyal yaşamın içinde bulunan insanlar, sahip oldukları değerlere göre sayılır, sevilir ve kabul görürler. İnsanı konu alan bütün bilim dalları, değer kavramı üzerinde yeri geldikçe durmuştur. Türk eğitim sisteminde, günümüze bakıldığında değerler eğitiminin önemli hale geldiği görülmektedir. Çeşitli değerleri öğrencilere aktarmak için çalışmalar yapılmakta, özellikle ilköğretim çağındaki öğrencilere dersler aracılığıyla değerler tanıtılmakta ve benimsetilmektedir.

2.1.6. Eğitim

Eğitim, insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. İnsanoğlu var olduğundan itibaren bu kavram, hem yerli hem de yabancı pek çok araştırmacının ilgisini çekmiş ve üzerinde çalışmalarına neden olmuştur.

TDK eğitimi belli bir bilim dalı ya da sanat kolunda eğitime, geliştirme ve yetiştirme işi şeklinde tanımlamaktadır (TDK, 1998: 677). Eğitim, insanlarda kalıcı davranış değişikliği yapma sürecidir. Bu değişimlerin, birey üzerinde olumlu etkiler yapması beklenir. İnsanlara eğitimle verilmeye çalışılan değerler, toplumun

beklentilerine ve yaşanan zamana göre değişiklik göstermektedir. Çevre, eğitim kurumları ve aile gibi faktörler, kişinin gelişiminde değer yargılarını öğrenebileceği aktörlerdir. Bu şekilde kişi, pek çok değeri öğrenerek sosyal hayatın içerisine girer.

Kavcar, eğitimin yaş sınırı olmadığını söylemiştir ve eğitimi genç, yaşlı, çocuk fark etmeksizin tüm insanlarda çağa ve sosyal yaşama uygun davranış ve tutum değişikliği sağlamak şeklinde tanımlamıştır (Kavcar, 1999: 1). Kavcar, Değerleri edebiyat yolu ile topluma ve bireye verilmek istenen telkin ve davranışlar şeklinde görmektedir. Ona göre edebiyatın en temel işlevi, toplum tarafından benimsenen düşünce ve davranışları insanlara telkin etmek ve eğitmektir. Edebiyatın öncelikli görevi budur.

Kavcar'a göre edebi eserler, hem sosyal hem de bireysel yaşam ile alakalı olarak, güzele ve doğruya yönelme yolunda telkinde bulunur ve insanları bu doğrultuda eğitir (Kavcar, 1999:21). Kavcar değerleri, sosyal hayat ile alakalı telkinler ve insanlarda gerçekleştirilmesi istenen davranışlar olarak ikiye ayırmıştır. Bunların dışında “millet ve yurt sevgisi” ile “din ve Tanrı duygusu” kategorilerinin de önemli başlıklar arasında olduğunu belirtmiştir (Kavcar, 1999:22)

Sönmez eğitimi, insanların davranışlarını istenen yönde değiştirebilmek için düzenlenip uygulanan bir sistem şeklinde tanımlamaktadır. Sönmez, bir başka tanımındaysa eğitimin, fiziksel uyarılmaların sonucunda beyinde istenen biyokimyasal değişimlerin oluşturulması süreci olduğunu söylemiştir (Sönmez, 1991: 62).

Yaman'a göreyse eğitim, insanlık tarihi kadar eskidir ve insanlık da var olduğu müddetçe hayat kadar önemli bir ihtiyaç olmaya devam edecektir. Ona göre eğitim bilgi verip eğitime ve öğrenilen bilgileri davranış haline getirmedir (Yaman, 2012: 33).

Eğitim kavramı, insanlığın var oluşundan beri insanların ilgisini çeken bir kavramdır. Bu yüzden eğitimle ilgili yapılmış pek çok tanım ve yorum bulunmaktadır. İnsanoğlu, hiçbir zaman eğitime karşı duyarsız kalmamıştır. İnsanlar, üyesi olduğu toplumlarda, eğitimlerine göre konuma sahip olmaktadırlar. Toplumlar da dünya çapında etkin bir role sahip olabilmek için eğitim seviyeleriyle öne çıkmalıdırlar.

2.1.7. Değerler Eğitimi

Değer, bireyin çeşitli durumlar altında gösterdiği sürekli davranışlarını yönlendiren köklü inançlardır. İnsanlar, hayatları boyunca bilinçsiz veya bilinçli olarak zihinlerinde bulunan değerleri davranış haline getirirler. Bu yüzden değerler ile

davranışlar arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Eğitimse kişinin davranışlarında değişiklikler yapma sürecidir. Bu açıdan çocukların davranışları öncelikle aile, daha sonra da okulda değişim göstermeye başlar (Aydın ve Güler, 2012: 86).

Değerler, toplumu meydana getiren insanların pek çok faktör ve durum karşısında takındıkları tavırlardır. Değerler, bu tavırlar gerçekleştirilirken bir nevi kaynak niteliğindedir. Bu yüzden değerler eğitimi, insanları ve toplumun genelini yakından ilgilendirmektedir. Yaman, ülkemizdeki toplumu ilgilendiren bütün kuruluş ve kurumların, bir şekilde değerler eğitimi kapsamına alınması gerektiğini belirtmektedir. Yaman ayrıca, hükümetin bu konuyu öncelikli konu olarak ele alması gerektiğini de eklemiştir (Yaman, 2012: 65).

Toplumsal düzen inşa edilirken, değerler eğitimine gerek duyulmaktadır. Bu eğitim, aileden başlayıp, okulda devam etmektedir. Değerler, toplumlara düzen kazandırma açısından büyük öneme sahiptir. Düzen bulunmayan toplumlar ise uzun süre ayakta kalamamaktadır.

2.2. İlgili Araştırmalar

Özdemir (2004), “Masalların Türkçe Eğitimindeki İşlevi ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Yerinin İncelenmesi” adlı çalışmasında, ilköğretimde okutulan Türkçe kitaplarındaki masal metinlerini incelemiş ve Türkçe eğitiminde masalların işlevini açıklamayı hedeflemiştir. Çalışmada toplam 90 masal incelenmiştir. Masallar konularına göre ayrılmış, Türkçe kitaplarında ortak kullanılan masallar belirlenmiş, öğrencilere kazandırılmak istenen masal iletileri belirtilmiştir. Çalışmanın sonucunda, bu masalların Türkçe eğitimindeki işlevinin önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İnanç (2004), “Muzaffer İzgü’nün MEB Tavsiyeli Eserlerinin Türkçe Eğitimi Amaçlarına Uygunluğu Yönünden Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında öğrencilerin kimlik ve dil kazanımlarında hikâyelerin önemi üzerinde durmuş ve kitap tavsiyesi yaparken öğretmenlerin hangi ölçütlere dikkat etmesi gerektiğini belirtmiştir. Çalışmanın sonucunda, Muzaffer İzgü’nün hikâyelerinin tavsiyesinde, seviye açısından problem olduğuna ulaşılmıştır.

Gökçe (2008), “Gülten Dayıoğlu’nun Çocuk Öykülerinde Değer Eğitimi ve öykülerin Türkçeye Katkısı” isimli çalışmasında, Gülten Dayıoğlu’nun çocuk hikâyelerini, hikâye haritası yöntemi kullanarak çözümlenmiştir. Hikâyelerin çocuk eğitimi açısından kullanımının uygunluğu için, hikâyelerde bulunan değerler ve söz

varlığı belirlenmiştir. Çalışmanın sonucunda, hikâyelerde bulunan değerlerin çocuklar tarafından rahatlıkla anlaşılabilmesi ve çocukların kelime dağarcıklarını geliştirebileceğine ulaşılmıştır.

Mih (2009) tarafından yapılan, “ Sait Faik Abasıyanık'ın Havada Bulut Adlı Hikâye Kitabının Kelime ve Kelime Grupları Bakımından İncelenmesi ve Türkçe Eğitime Katkısı” isimli çalışmada dilin söz dizim özellikleri ve dil öğretimi üzerindeki katkısı incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, Havada Bulut kitabı içerisinde bulunan kelime gruplarının çeşitli ve çok olmasının, kelime öbeklerinin öğrenilmesi ve öğretilmesinde hem öğrencilere hem de öğretmenlere yardımcı olabileceğine varılmıştır.

Mert (2009), “Türkçenin Söz Varlığı Açısından Eflatun Cem Güney'in Derleyip Yazdığı Masallar” isimli çalışmada, Eflatun Cem Güney tarafından yazılan ve derlenen masallardaki söz varlığını belirlemiş ve kelime dağarcığını geliştirme konusundaki etkinliğini araştırmıştır. Çalışmada, Güney'in masallarında pek çok sözcük, kalıp söz, yansıma sözcük, tekerleme, atasözü, deyim gibi söz varlığı öğesinin olduğu görülmüştür.

Durmuş (2011), “Mevlana'da Eğitici Değerler ve Dil” isimli çalışmada, Şerh-i Mesnevi'de bulunan tahkiyeye dayanan metinlerdeki iletileri tespit etmiş, değerler eğitimi yöntemi olarak metinlerin nasıl kullanıldığını incelemiş, bu metinler aracılığıyla sakınılması ve benimsenmesi istenen değerleri tespit etmiştir. Araştırmada, Mevlana'nın Türkçe'ye ve dile olan bakışına bir yorum getirilmiş, bir kültür dili olarak Türkçe'nin yerinin tespit edilmesiyle ilgili çalışmalara ihtiyaç olduğu vurgulanmış; Şerh-i Mesnevi'deki metinlerin Türkçe Eğitimi'nde dil bilgisi, dört temel dil becerisi, insani ve evrensel değerlerin kazandırılması gibi konularda kullanılmasını önermiştir.

Öz (2012), “İlköğretim Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Söz Varlığı Bakımından İncelenmesi” isimli çalışmada 4 tane 8. sınıf Türkçe kitabı seçmiş ve bu kitapları söz varlığı açısından incelemiştir. Çalışmanın sonucunda, farklı yayınevlerinden çıkan kitaplardaki söz varlığının, farklı yoğunlukta ve özellikle olduğuna ulaşılmıştır. Türkçe'nin söz varlığını yansıtmaya ve ders açısından hedeflenen kazanımlara uygun olması için, ders kitaplarının daha özenli bir şekilde hazırlanması önerilmiştir.

Alagöz (2012), “Cahit Uçuk'un Masal Kitaplarında Temel Değerlerin Türkçe Eğitime Katkısı” isimli çalışmada, Cahit Uçuk'un on beş masal kitabını taramış, masalları on değer açısından incelemiştir. Çalışmada, masallar içerisinde en fazla dini değerlerin olduğu görülmüştür. Söz varlığı açısından bakıldığı zamansa atasözleri, kalıp

cümleri yansıma sözcükler, ikilemeler ve deyimler incelenmiş ve Türkçe eğitimi üzerindeki katkısı bulunmaya çalışılmış, farklı kelime sayıları tespit edilmiştir.

Yılmaz (2014), “Ahmet B. Ercilasun'un ‘Gülner’ Adlı Romanında Kelime Gruplarının Tespiti ve Türkçe Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi” isimli çalışmasında kelime gruplarını tespit etmiş ve Türkçe öğretimi açısından değerlendirmiştir. Çalışmanın sonucunda, Ercilasun’un Gülner romanında bulunan kelime gruplarının, Türkçe öğretimine yardımcı olacağına ulaşılmıştır.

Özlek (2014), “Kırk Vezir Hikâyelerinde Eğitici Değerler ve Söz Varlığı” isimli çalışmasında, Ahmet Mısri’nin Kırk Vezir Hikâyeleri isimli kitabındaki eğitim değerleri ve söz varlığını tespit etmeye çalışmıştır. Çalışmanın sonucunda, bu kitabın söz varlığı açısından zengin olduğu ve dil becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayacağı; değer öğretimi için de uygun bir materyal olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kılıç (2014), “Ahmed Rasim'in ‘Yeni Sarf Dersleri’ Adlı Eserlerinin Metin Çevirisi ve Türkçe Eğitimi Açısından İncelemesi” isimli çalışmasında, Ahmed Rasim’in Yeni Sarf Dersleri kitaplarındaki konular ve bu konuların 4. ve 5. sınıflar açısından uygunluğu incelenmiştir. Bu kitaplardaki konuların bazılarının günümüzde de işlendiği, ancak işleniş biçiminin günümüze oranla daha ağır olduğu ve hedefteki öğrenci grubunun seviyesinin üstünde kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Haydarlar, (2015), “İhsan Oktay Anar'ın Amat Romanı Üzerine Söz Varlığı İncelemesi” isimli çalışmasında, romandaki söz varlığını incelemiştir. Çalışma doğrultusunda söz varlığı tanımlanmış, ayrıntılı bir şekilde açıklaması yapılmıştır. Romanda bulunan söz varlığı terimler, atasözleri, deyimler, kalıp sözler, çeviri kelimeler, argo, lakaplar gibi pek çok başlık altında saptanmıştır. Çalışmanın sonucuna göre romanda, Türkçe’nin zengin anlatımını yansıtan söz varlığı olduğu görülmüştür.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada doküman incelemesi modeli ve betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın konusunu oluşturan eserler, bireysel değerler, sosyal değerler ve söz varlığı başlıkları altında toplanmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Cahit Zarifoğlu'nun masalları oluşturmaktadır. Çalışmada örnekleme gidilmeyip evrenin tamamına ulaşılmıştır.

Seçilen kitaplar:

- Yürekdede ile Padişah
 - Yürekdede ile Padişah
 - Hazreti Süleyman'la Kirpi
 - Köyümüze Yağdı Karlar
- Motorlukuş
 - Motorlukuş
 - Dünyanın En Vahşi Hayvanı
 - Tilki ile Aslan
 - Kırmızı Gözlü Kara Yılan
 - Çın Çın Yılancıklar
- Ağaçkakanlar
- Katıraslan
- Küçük Şehzade
 - Şehzade Yazı Yazıyor
 - Kırk Bin Kapılı Hazine
 - Nöbetçi
 - Padişah ile Bir Veli
 - Fitnecinin Çabuk Gelir Kötü Sonu
- Kuşların Dili

- Serçekuş

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Cahit Zarifoğlu'nun yedi kitabı satın alınarak bir araya getirilmiştir. Bir araya getirilen kitaplar içerik, değerler eğitimi ve söz varlığı açısından incelenmiştir. Verilerin analizi yapılırken, değerler eğitimi ve söz varlığı başlıklarındaki verilerden faydalanılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

4.1. Cahit Zarifoğlu'nun Masallarının Özetleri

4.1.1. Yürekdede ile Padişah

4.1.1.1. Yürekdede ile Padişah

Yürek Hasan ile karısı Ayşe Nine, diğer köylüler gibi her yaz olduğu gibi bu yaz da yaylaya varmak üzere yola koyulurlar. Yaylanın ilk durağında dinlenmeye karar kırlar. Çadırlarını kurup, ibadetlerini yaparlar. Yaylanın durağında ikinci günlerini geçirirken, uzaklardan bir grup atlının kendilerine doğru geldiğini görürler. Misafirin geldiğini gören Yürekdede ve eşi Allah'a şükreder ve onları en güzel şekilde misafir etmeye çalışırlar. Bu gelenler ülkenin padişahı ve vezirleridir. Tebdili kıyafet oldukları için Yürekdede onların kim olduğunu anlamaz.

Gözü gönlü tok, misafirperver ve incelikler sahibi Yürekdede ve eşi, misafirleri için develerini keser. Bu devecik onların tek yardımcısıdır; fakat gelen misafiri iyi ağırlamak her şeyden önemlidir. Deve kesilir, aş pişirilir, misafir en güzel şekilde ağırlanır. Padişah, Yürekdede'ye misafirperverliğinden dolayı iyilik yapmak ister ve cuma günü şehre inmesini, camiye gidip padişahı görmesini ister. Yürekdede ne isterse padişahın ona vereceğini de sözlerine ekleyip ve yola koyulur.

Yürekdede, eşine danışarak yola koyulur. Şehre varıp, padişahı ve onun etrafındaki halkı görünce kendisinden utanır. Hiçbir şeye ihtiyacı olmadığını düşünür.

İyi kalpli padişah, cami avlusunda Yürekdede ile göz göze gelir. Padişah, Yürekdede'nin yanına gidip, bir isteği var mı diye sorar. Yürekdede, padişahın sağlığını dilemekle yetinir. Bunun üzerine padişah, Yürekdede'yi namazdan sonra sarayına götürceğini söyler. Namaz kılınır, sıra duaya gelince padişah başlar Allah'tan dilenmeye. Bunu gören Yürekdede, sessizce yerinden kalkar ve şehirden ayrılır. Alemlerin Sultanı varken, onun kulundan bir şeyler istemek aklına yatmaz.

Yürekdede, hanımının yanına varır. Ertesi gün toparlanıp, yola koyulurlar. Namaz vakti olunca dinlenmeye karar verir, çadırlarını kurmaya başlarlar. Çadırın kazığını çaktıkları yerde büyük bir hazine ile karşılaşılır. İsteğimiz Allah'a olunca nimetlerin en büyüğünü, en güzelini O verir. Yürekdede böyle büyük bir hazinenin

sorumluluğundan korkar. Şehre gidip, fakir fukarayı toplar ve hazineyi eşit bir şekilde paylaşır. Kendisine de sadece bir küçük deve satın alır. (Zarifoglu, 2017: 7-79)

4.1.1.2. Hazreti Süleyman'la Kirpi

“Merhamet olmasaydı, hayat da olmazdı.” diyerek başlayan masalda yazar, merhamet ile alakalı kıssalara değinmiştir.

Hz. Ömer birini uzak bir vilayete kadı tayin eder. O kişi, görevine gitmeden önce Hz. Ömer'in yanına vedalaşmaya gelir. Hz. Ömer'in, kucağındaki çocuğu sevip okşadığını görünce şaşırır. Hiçbir zaman çocuklarını sevip okşamadığını söyler. Bunu duyan Hz. Ömer, onu kadılık görevinden alır. Çünkü Hz. Ömer'e göre, çocuklarına merhameti olmayanın halka da merhameti olmaz.

Bir gün Hz. Süleyman bir çeşmede elini yüzünü yıkar. Etrafında bir kirpiden başka bir şey yoktur. Elini yüzünü kurulamak için kirpiden yumuşak bir şey ister. Kirpi ise aceleyle koşup yavrusunu getirir. Hz. Süleyman, kirpiye ve yavrusuna bakar; yüzlerce diken... Onunla el yüz kurulanmayacağını, doğru dürüst yumuşak bir şey getirmesini ister kirpiden. Kirpi, kendisi için yavrusundan daha yumuşak ve sevimli bir şeyin olmadığını söyler. (Zarifoglu, 2017: 81-85)

4.1.1.3. Köyümüze Yağdı Karlar

Yazar, bir dağ köyünde yaşayan yirmi garip insanı anlatır. Bu yirmi kişi dağda odun kesip, getirip pazarda satmaktadır. Ne zaman köylüler odun bulamaz hale gelse, bu yirmi garip insan belirir ve odunlarını yok pahasına satar, böylece köylünün ihtiyacını giderirler.

Yirmi haneli köyün uzağında başka bir köy bulunmaktadır. Bu köyde, gölge yapacak tek bir çalı bile yoktur. Bu köyde yazları çok sıcak, kışları ise ayaz içinde geçer.

Bu kış, eylül ayında kar yağmaya başlar. Orman köylerinden, kasabadan, şehirden getirilecek odunlar, yol kapandığı için getirilemez.

Köyün ileri gelenleri, köy kahvesinde oturup bir çıkış yolu bulmaya çalışır. Anlaşamayıp, tartışmaya başlar. Ezan sesini duymalarına rağmen, camiye gitmek orda dursun; piştilerine, kumarlarına ve boş konuşmalarına devam ederler.

İmam Ali kahveye haber salıp odun isteyen herkesin camiye gelmesini söyler.

Bütün kahve halkı ayaklanıp, camiye koşar.

İmam Ali, önce abdest almalarını ister. Abdest almayı camiye sokmaz. Köy halkı söylene söylene abdest alıp, camiye girer. İmam Ali alır eline sopasını, yaşlılar önde, gençler arkada olacak şekilde safları düzenler.

İmam başta olmak üzere bütün cemaat el açıp Allah'tan odun diler. Dualar bitip, cemaat camiden çıktıktan sonra köy meydanında yirmi garip adam ile karşılaşılır. Bu adamlar ellerindeki odunları para istemeden cemaate verir. (Zarifoğlu, 2017: 87-95)

4.1.2. Motorlukuş

4.1.2.1. Motorlukuş

Günlerden bir gün, yavru kırlangıç, annesinin izin vermediği yerlere gider. Bunu duyan annesi, ona kızıp, bir daha gitmemesi için tehditler savurur. Yavru kırlangıç, annesinin sözlerini dinlemek orda dursun, annesinin ardından hemen yasaklı topraklara gider.

Küçük kırlangıç, yasaklı topraklardaki kuşları gizlice izlemeye başlar. Tam o sırada, değişik bir hayvanın kötülük yapmak üzere geldiğini görür. Çığlıklar atarak diğer kuşlara haber verir. Bu uyarı sayesinde düşmanlarını yakalayıp, afiyetle yiyen kuşlar yavru kırlangıca teşekkür eder. Küçük kırlangıcın yaptığı iyilik karşılığında ona bir motor takıp, adına da “Kırlanmotor” derler.

Kırlanmotor annesinin yanına gider ve olanları anlatır. Kırlanmotoru gören annesi çok üzülür. Bu motorun çok sakıncalı olduğunu söyler söylemesine ama yavru kırlangıcı ikna edemez. Yavru kırlangıç bu olayı kuşlar meclisine götürür.

Kırlanmotor, meclisten bütün kırlangıçlara motor takılmasını ister. Bütün tartışmalardan sonra meclis başkanı, yavru kırlangıca bağlanan motorun vücuduna mühürlenmesine ve altı ay sonra kırlangıcın tekrar izlenmesine karar verir.

Aradan altı ay geçer ve meclis tekrar toplanır. Yavru kırlangıcı görenler gözlerine inanamaz. Yüzlerce yıllık bir tanker hurdası gibi hareket eden Kırlanmotor'un kanatları gittikçe körelmiş, beyni sulanmış, gagasının ucu körelmiş, boynundaki kaslar kalınlaştığı için başını sağa sola çeviremez hale gelmiştir. Hayat atutunması artık çok zordur. Bunu gören meclis başkanı, bütün kırlangıçların uyarılmasını, yabancıların tuzağına düşmemeleri için dikkat etmelerini söyler. (Zarifoğlu, 2017: 7-17)

4.1.2.2. Dünyanın En Vahşi Hayvanı

Baba ve anne, dokuz çocuğuyla beraber hayvanat bahçesine gitmeye karar verir. Dokuz çocuğun her biri birbirinden akıllı, birbirinden terbiyelidir.

Hayvanat bahçesine geldiklerinde babaları hayvanları tanıtmaya başlar. Bu aslan, bu sırtlan, işte şunlar kobra derken annelerinin çığlık sesini duyarlar. Annenin yanına giden herkes önce şaşırıp, sonra bağırılmaktadır.

Baba ve çocuklar annenin yanına gittiklerinde kafesin içinde büyük bir ayna görür. Aynanın üstünde ise “İŞTE ŞİMDİ DE DÜNYANIN EN YIRTICI HAYVANINI İZLİYORSUNUZ.” yazmaktadır.

Çocuklar yazının ne demek istediğini anlamaz. Babaları, insandan daha vahşi, daha zalim, daha öldürücü bir mahluk yoktur, diyerek yazının ne demek istediğini anlatmaya başlar. Bu sözlerden sonra birbirlerinin elini daha sıkı tutup, oradan ayrılırlar. (Zarifoglu, 2017: 19-27)

4.1.2.3. Tilki ile Aslan

Günlerden bir gün ormanlar kralı aslan, sırdaşı olan tilkiyi yanına çağırır. Yaşadığı problemi yalnızca onunla paylaşmak ister. Yata yata boynu kalınlaşan, bacakları, baldırları ve beyni yağ bağlayan aslan, tilkinin yardımına muhtaçtır.

Tilki, aslanın tek çaresinin seyahate çıkmak olduğunu söyler. Aslan, bu teklifi kabul eder. Hayvanlardan sorumlu olan aslan, kendini toplaması gerektiğini düşünür. Ülkesinde neler olup bittiğini, aç olanları, bela içinde olanları bilmesi gerekmektedir.

Tilki ile aslan, seyahate çıkar. Afrika, Asya derken gezmedik yer bırakmazlar. Aslan, artık krallığına dönmek ister, fakat bir üst makamdan yani insanlardan onay alması gerektiğini düşünür. Bu nedenle insanların içine doğru yönlerini çevirir.

Bahçe içindeki evde Burhanettin ile annesini görürler. Ormanlar kralı aslan, korkmasınlar diye geriye çekilir ve konuşması için yoldaşı tilkiyi gönderir. Tilki konuşmayı beceremeyince, aslan sözü alır. Başından geçenleri sırasıyla anlatır. Alçakgönüllü bir aslan olarak mı hayata devam etmeli, krallığı tekrar eline mi almalı, insanoğluna bunu sorar.

Burhanettin'in annesi, sık sık yüreğini denetlemesini, içinde bir kibir görse her şeyi bırakıp kendini çöllere atmasını aslana söyler. Bunu duyan aslan ile tilki, insanlara selam vererek, kendi ülkelerine dönerler. (Zarifoglu, 2017: 29-54)

4.1.2.4. Kırmızı Gözlü Kara Yılan

Masalda, kibirli ve merhametsiz bir yavru karayılanın hazin sonu anlatılmaktadır. Yavru karayılan ana babası, bir isim bulamayıp yine karayılan adını takar. Bu karayılan, diğer karayılanlardan daha kara, ağır ve boyu daha uzundur.

Karayılan, delikanlılık çağına gelince bütün yılanları başına toplar. Görülen bütün toprakların sahibi olduğunu, iki gün içinde bütün yılanların bu toprakları terk etmesini söyler. Karayılanın korkusundan bütün hayvanlar, topraklarını terk eder.

Karayılan, yüksek bir yere çıkarak hayvanların tekrar dönmesini emreder. Hayvanlardan kendisi için devasa bir saray yapmalarını ister. Saray biter ve karayılan en alt kata ailesini, bir katına hizmetkarları yerleştirir. Sarayın geri kalanında ise kendisi yaşar. Her gün sarayın damında yatıp, güneşlenmektedir. Bembeyaz mermerlerin üstünde simsiyah ve uzun gövdesi ile herkese korku salar.

Krallığının iki yüzüncü yılını kutlamak için yardımcıları hazırlıklara başlar. Bütün hayvanlar aylar önceden gelmeye başlamıştır. Herkes merak içinde karayılanın nutuğunu beklerken, karayılan damda uyumaktadır. Bir homurtu sesiyle gözlerini açan karayılan, düşmanla karşılaşır ve hemen ona saldırır. Hemen sonra, gördüğü şeyin düşman değil de kendi kuyruğu olduğunu anlar. Artık çok geçtir karayılan için, çünkü kuyruğunun beş on metresini yutmuştur.

Hayvanlar korku içinde karayılanı izlemektedir. Karayılan daha fazla rezil olmamak için sarayın içine girmek ister fakat bunu başaramaz. Ailesi ve yardımcıları ise korkudan yanına yaklaşamaz. Bir anda etrafı karayılanın kan kokusu sarar. Bu kokuyu alan hayvanlar yavaş yavaş karayılanı yaklaşıyor ve onun etinden yemeye başlar. Karayılan, her zaman olduğu gibi o gün de “Dünya benden sorulur!” naraları atacakken Allah onu rezil eder. Onu dinlemeye gelen milyarlarca hayvan, karayılanın etiyle doyar ve evlerine döner. (Zarifoğlu, 2017: 55-76)

4.1.2.5. Çın Çın Yılandıklar

Çıngıraklı yılanlar ailesinin küçük bir yavruları olur. Anne ve baba çıngıraklı yılan düşünüp, taşınır ve yavrularının adını Çın Yılan koyar.

Küçük Çın Çın Yılan bir yaşına girer. Neden bu kadar yüksek tepelerde yaşadıklarını sorgulayıp, neden aşağıda görünen ovalara gitmediklerini düşünmektedir. Annesi, yemyeşil ve güzel olan ovaların aslında onlar için çok tehlikeli olduğunu söyler.

Yavru yılan, göz kamaştırıcı ovalara gitmek istese de annesi izin vermez. En sonunda anne yılan kızar ve konuyu kapattırır. Çünkü oralarda insanlar yaşamaktadır ve insanlar yılanlara zarar verebilir. Anne yılan, yavruyu üzdüğü için pişman olur ve yavruyu oraya götürebileceğini düşünür.

Anne karayılan ve Çın Yılan, baba karayılandan izin alarak ovaya inmeye karar verir. Anne karayılan, oğlunu sırtına alır ve hızla aşağılara doğru giderler. Görünürde tehlikeli bir şey yoktur. Yavru yılan, daha önce hiç görmediği insanları merak etmektedir. Saatler geçer ve bir hışırtı duyarlar. İnsanla karşılaşan anne ve yavru karayılan, insanın aslında korkunç olmadığını düşünür.

Köylü, yılanların yakınında oturup kaval çalmaya başlar. Bunu duyan Çın Yılan mest olur. Anne yılanın içi hiç rahat değildir. Anne yılan artık dönmeleri gerektiğini söyler. Yılandıklar ilerlerken otlar hışır hışır eder ve köylü bu seslere doğru yönelir. Ona hiçbir şey yapmamalarına rağmen, köylü eline aldığı taşlarla yılanları öldürmek ister. Bir yandan da “Yılan var!” diye bağırmaktadır.

Can havliyle kaçan anne karayılan ve yavrusu bir ıslık sesi duyarlar. Bu ses, baba yılanındır. Baba, taşların arasındaki bir kovuktan başını çıkarıp, oraya yetişmelerini beklemektedir. Anne ve yavru kovuğa yetişir ve babayı takip eder.

Baba karayılan tehlikenin geçtiğini söyler. Yılanlar, kayaların arasından başlarını çıkarıp aşağıya bakarlar. İnsanlar ellerindeki sopaları, yılanların girdiği deliğe sokup bir şeyler ezmek niyetindedir.

Yavru karayılan bir asır daha yaşar fakat o gün yaşadıklarını asla unutamaz. (Zarifoğlu, 2017: 77-96)

4.1.3. Ağaçkakanlar

Bir baba ile çocuğun tartışmasıyla başlayan masalımız, yavrusu olmayan bir ağaçkakan ailesinin başından geçenleri anlatmaktadır.

Anne ve baba ağaçkakan sürekli tartışmakta, mutsuz bir hayat sürmektedirler. Bu mutsuzluğun tek sebebi çocuklarının olmamasıdır. Sürekli komşularını izler ve onlara özenirler. Bir gece baba ağaçkakan rüyasında bir çocuğunun olduğunu görür. Yıllardır sabırsızlıkla beklediği yavrusu artık karşısındadır. Fakat bu yavru, özlemine çektiği akıllı, söz dinleyen yavru değildir. Rüyasında gördüğü yavru aşırı hırsı olan, çevreye zarar veren, anne baba sözü dinlemeyen ve açgözlü bir ağaçkakandır. Sonunda ise hırsının kurbanı olur ve avlanır. Baba ağaçkakan rüyadan uyandığında gözlerine

inanamaz, sanki her şey gerçek, sanki gördüğü rüya yaşanmıştır. Gider hemen anne ağaçkakanı anlatır. Bir süre endişeye kapılırlar. Anne ağaçkakan babaya çok kafaya taktığını, mükemmeli istediği için böyle bir rüya gördüğünü söyler.

Ağaçkakan ailesi, tekrar çocuk sahibi olmayı denerler. O kötü rüyayı da unutmayı isterler fakat unutamazlar. Sonunda Upuy adında bir yavruları olur. Baba ağaçkakanın rüyalarının tam tersi çıkar. Upuy akıllı, düşünceli, saygılı, anne babasının sözünden çıkmayan bir yavrudur. Anne -baba ağaçkakan, yavrularının Şakir Amca'nın bahçesine girmesinden ve rüyalarının gerçek olmasından korkmaktadır. Bu nedenle uzak ülkelere taşınmaya karar verirler. Fakat bu taşınma işi istedikleri gibi olmaz. Upuy memleketine son kez bakmak için yükselir ve Şakir Amca'nın bahçesini görür. Anne -babasını, oraya yakın bir bahçeye taşınmaya ikna eder.

Ağaçkakan ailesi yeni evlerinde mutlu bir şekilde yaşamaya devam eder. Upuy sözlerinden çıkmamasına rağmen, anne-baba hala korku içindedir. Bir gün değişik bir kuşun Şakir Amca'nın bahçesine zarar verdiğini, avcılarının onu avlamaya geldiğini duyan aile paniğe kapılır. Çok geçmeden kuşlar, o garip kuşun yakalandığı haberini getirir. Diğer kuşlar gibi onlarda heyecan ve merakla Şakir Amca'nın çiftliğine giderler. Anne ve baba ağaçkakan kızlarına iyice sarılır. Şakir Amca'nın elindeki kuş, Upuy gibi bakmaktadır. Şakir Amca kuşu eline alır ve başını gövdesinden ayırır. (Zarifoglu, 2017: 7-111)

4.1.4. Katıraslan

Masalın ilk bölümü tilki ile aslanın arkadaş olup yakın ülkelere geziye çıkmasıyla başlar. Bilgi ve görgüleri artsın, iyi hayvanlar olsunlar diye böyle bir seyahat düşünürler.

Yolculuğa çıkmadan önce tilki ile aslan iş bölümü yapar. Amaç adaleti sağlamaktır. Yolculuk için hazırlık yapmaya başlarlar. Her biri yolculuk için neye ihtiyacı varsa onu hazırlar. Tilki bir insana lazım olacak her şeyi yükler eşğine. Aslan ise ufak tefek eşyalar alır yanına ve kurulur katırına, başlarlar yolculuğa.

Vakit öğle olunca mola verirler. Tilki hemen yemek yapmaya koyulur. Uğraşır fakat yardıma ihtiyacı vardır. Aslan yardım etmek ister, fakat tilkinin yemek dediği şeyi anlayamaz. Tilki elindeki konserveyi öğle yemeği olarak hazırlamaktadır. Aslan konserveyi yer ama beğenmez. Tilkiden kendisine tavşan ve tavuk avlayıp getirmesini ister. Tilki başta karşı çıksa da aslana saygısızlık yapmamak adına gider avlar ve getirir.

Bir süre sonra eli silahlı insanların geldiğini görürler. Hızlıca uzaklaşırlar oradan. İnsanlar ilk kez katıra binen bir aslan ile eşeğe binen bir tilki ile karşılaşırlar. Silahlarını doğrultup, bu değişik hayvanları vurmaya isteseler de başaramazlar. Aslan da tüfeğiyle ateş açar insanlara ve birini yaralar.

Tilki ile aslan olay yerinden uzaklaşır. Akşam bastırınca mola verirler. Aslan bu kez süt ister tilkiden. Tilki ise korkmasına ve yorgun olmasına rağmen aslanın dediğini yapar. Çiftliğe gidip, yeni gelinin elinden bir kova sütü çalar. Kadının bağırsıklarını duyan köylüler başına toplanırlar, fakat olanlara inanamazlar. Akıllarında bir soru işareti ile evlerine dönerler.

Tilki yorgun, aç ve korku içinde sabaha kadar kıvrılır. Sabah olup yollarına devam etme kararı alırlar. Aslan tilkiden, gereksiz eşyaları atmasını ve eşeğine binerek yolculuğa devam etmesini ister. Uzun bir süre yol giderler. Yorulup mola verirler. Bu süre zarfında tilki sürekli bu dostluğu sorgular. Yorulan, cefa çeken kendisidir fakat aslanın yanından ayrılmak da istemez.

Masalın ikinci bölümünde tilki ile aslanı yakalamak için toplanan insanlar, ordular; bu avı izlemeye gelen yerli yabancı turistler; açılan oteller, kurulan fabrikalar, hava alanları, fabrikalar vs. anlatılmaktadır. Bu mükemmel avı izlemek için iki milyon insan bir araya gelmiştir. Fakat bir sabah herkes Katıraslan'ı unutmuş olarak uyanır.

Masalın son bölümünde tilki ile aslan, seyahatlerine çölde devam etme kararı alırlar. Daha doğrusu bu kararı alan aslandır. Çölde aç, susuz kalan aslan önce eşeği yer, daha sonra katır... Kendisiyle beraber tilkiyi de beslemektedir. Tilki sıranın kendisine geldiğini hissetmesine rağmen aslanın yanından ayrılmayı göze alamaz. Masalın sonunda aslan açlığa dayanamaz ve tilkiyi yer. (Zarifoğlu, 2017: 7-96)

4.1.5. Küçük Şehzade

4.1.5.1. Şehzade Yazı Yazıyor

Masala “bir varmış bir yokmuş” şeklinde başlayan yazar, bu masalında bir şehzadeyi anlatmaktadır. Bir padişahın tek bir oğlu vardır ve şehzade çok iyi huylu, fakat bir o kadar da aceleci ve inatçı, küçük bir çocuktur. Babasının sahip olduğu malları düşünen şehzade, bu malları har vurup harman savurmak ister. Ne kadar harcarsa da bitmeyeceğini düşünür.

Şehzade bir gün, kendisine ayrılan büyük odasında, masasında yazı yazmak ister. Şehzadenin kullandığı kağıtlar, o dönemin en güzel, en pahalı, hattatların en çok aradığı “nohudi” kağıttır. Şehzade, bir kamyş alır ve Arap harfleriyle kağıda kendi ismi olan “Süleyman” yazar. Altına da imzasını atar. Mürekkebi kurutmak için odada koşturur, yelpazeyle kurutmaya çalışır. Şehzade sonrasında koşa koşa padişahın, babasının yanına gitmek ister. Padişahın kapısına geldiğinde, kapıdaki nöbetçi onu durdurur ve içeri giremeyeceğini, padişahın içeride vezirleriyle toplantı yaptığını söyler. Bunun üzerine şehzade, elinde isminin yazılı olduğu kağıdı gururla nöbetçiye gösterir, fakat nöbetçi gülmeye başlar çünkü mürekkep akmış, yazılar birbirine karışmıştır. Şehzade koşarak odasına geri döner.

Şehzade düşünmeye başlar, karman çorman olmuş yazıyı babasının ve vezirlerin görmediği için şanslı olduğunu düşünür. Daha sonra eline yine kağıt alır ve ismini yazmaya çalışır. Fakat beceremez. Bir kağıt daha alır. Yine beceremez. Bir kağıt daha, bir kağıt daha... Sabaha kadar bu şekilde devam eder. Annesi gelir, lalası gelir, vazgeçirmeye çalışır fakat şehzade vazgeçmez. İsmi mükemmel bir şekilde yazana kadar uğraşır.

Durumu duyan nöbetçi, şehzadenin yanına gelir. Şehzadeyle konuşur. İlk yazısının mükemmel olduğunu, mürekkep dağıldığı için kötü görüldüğünü, o yazıyı bir hattatın yazdığını sandığını söyler. Aynı şekilde bir daha yazamayışının sebebi olarak da, henüz hak etmediği halde, ilk kağıda imzasını atmasının olduğunu belirtir. Şehzade de durumu anlar ve başını öne eğer. (Zarifoğlu, 2017: 7-32)

4.1.5.2. Kırk Bin Kapılı Hazine

Küçük şehzade, yeni uyanır. Rüyasında bir çoban köpeğinin sırtına binip koşturduğunu görür. Rüyasını dadısına anlatır, dadısından yorumlamasını bekler. Fakat dadısı bir şey söyleyemeyince sinirle odasından dışarı çıkar.

Bahçeye çıkan şehzade, avluya yüklü yüklü katır ve develerin geldiğini görür. Avludaki kaftanlı adamlar, develerin üstündeki çuvallardan kürek kürek altın indirir. Altınların nereden geldiğini gören şehzade, koşarak babasının odasına gider ve öğrenmek ister. Babasının odasına geldiğinde onu yine nöbetçi durdurur ve içeri giremeyeceğini söyler. Şehzade, avludaki altınların nereden geldiğini nöbetçiye sorar. Nöbetçi, altınların aşır, öşür, zekat ve haraç olduğunu söyler. Haraç lafını duyan şehzade sinirlenir, haracın hak olup olmadığını sorar. Nöbetçi durumu anlatmaya başlar.

Kendilerine saldıran kafirleri durdurdukları zaman, kafirler onlardan af diler; padişah da onları, haraç verirlerse bağışlayacaklarını söyler.

Daha sonra şehzade, altınların nereye götürüldüğünü sorar. Nöbetçi, hazine dairesine götürüldüğünü ve hepsinin padişaha ait olduğunu söyler. Bunun üzerine şehzade, bu elmas ve altınların daireden çıkıp çıkmadığını sorar. Nöbetçiye kırk bin tane çıkış kapısı olduğunu, bu çıkış kapılarının bir tanesinin de ülkede yetim kalan herhangi bir çocuğa maaş bağlayan memurların yolluk kapısı olduğunu söyler. Şehzade de düşünceli bir şekilde odasına geri döner. (Zarifoğlu, 2017: 33-46)

4.1.5.3. Nöbetçi

Odasında oturan şehzade, önemli bir konu hakkında derin derin düşünür. Bir sonuca varamadığı için, konuyu babasına açmak ister. Koridorlardan geçerek babasının yanına gider, fakat geçtiği çok sayıda koridorun hepsinde nöbetçiler görür. Neden babasının yanına gittiğini unuttur ve nöbetçileri izlemeye başlar.

Şehzadenin kendilerini izlediğini gören nöbetçiler, ne yapacaklarını bilemezler fakat yine de kıpırdamazlar. Şehzade, nöbetçilerden bir tanesine koşar ve bilerek tosalar, onu devirmeye çalışır fakat kendisi devrilir. Daha sonra, önceki masaldan tanıdığı, padişahın kapısının önünde bekleyen nöbetçinin yanına gider ne neden orada durduğunu sorar. Nöbetçi cevap veremez, bilmediğini söyler. Bunun üzerine şehzade yıllardır orda çalışıp, ne yaptığını bilmemesine şaşırır fakat nöbetçi, yapılan iş hakkında kişinin kendisine soru sormamasını, sorgulamamasını söyler.

Şehzade, padişahla görüşmek isteyen herkesin görüşebilmesini düşündüğünü belirtir. Nöbetçiye bunun mümkün olmayacağını, akıllısı, delisi, herkesin padişahı göremeyeceğini, bu yüzden padişahın nöbetçilerinin olması gerektiğini belirtir ve nöbet pozisyonuna geri döner, hiç kıyılamaz. Şehzade de nöbetçiyi izler. (Zarifoğlu, 2017: 47-56)

4.1.5.4. Padişah ile Bir Veli

Yine bir varmış bir yokmuş şeklinde başlayan masalda bir padişah vardır. Bu padişah işinde çok başarılıdır, ülkesini refaha kavuşturmuştur, çok güçlüdür ve herkes tarafından çok sevilir. Bütün düşmanlarını pes ettirmiştir. Fakat bir düşmanı, şeytan, onu bir türlü yenemez, yıllarca uğraşmış, sonunda o da pes eder. Şeytan, herkesi

kandırıp bir padişahı kandıramadığını ve pes ettiğini ona söyleyince, padişah gurura kapılır. Şeytan da bu son oyununda padişahı yenmiş, fakat padişah bunun farkına varamaz.

Şeytanın dediklerini düşünmeye başlayan padişah, gerçekten de insanların kendisi sayesinde refah içinde yaşadıklarını düşünür. Daha önce bu şekilde düşünmeyen padişah, cuma namazlarını halka kendisi kıldırır, sürekli alimleri överdi.

Bir gün padişah, bir alimin ismini duyar ve onunla tanışmak ister. Alimin küçük evine gider, ona kese kese altınlar, kumaşlar, kaftanlar götürür. Peygamberin “hediyelerin” şeklinde bir buyruğu olduğu için hediyeleri kabul eder. Daha sonra sarayına dönen padişah, alimin hediyeleri kabul etmesinden kuşkulandır, hediyelerin alimi değiştirip değiştirmeyeceğini merak eder.

Ertesi gün padişah, alimden haber alır. Alim, padişahın verdiği hediyeleri kullanarak bir arsa satın alır ve oraya bir tekke inşa eder. Hediyelerden kendisine bir iğne bile almaz. Alimin açtığı tekkeye ülkenin her yerinden insanlar eğitim almaya gelir, alimin evinin yanına evler yapar, yakınında yaşamaya başlarlar. Alim ve padişah da iki yakın dost olur. (Zarifoğlu, 2017: 57-71)

4.1.5.5. Fitnecinin Çabuk Gelir Kötü Sonu

Ülkenin padişahı olan Sultan Ahmet, sevilen bir padişaktır. Onun sayesinde halk huzur ve güven içinde yaşar. Şeyh Abdülkadir, padişahı çok sever. Bu yüzden padişahın ülkesine gelir, kendisiyle tanışır, padişahın ona verdiği hediyelerle bir tekke yapar ve çok sayıda insanı bu tekkede oturur. Şeyhi seven insanlar da onun evinin yakınlarına taşınır ve yanında olmak isterler. İnsanlar şeyhi bu kadar çok sevdikçe, padişah da gurur duyar ve sevgisi artar.

Fakat padişahın düşmanları vardır ve onu tahtından etmek isterler. Bunun için çeşitli planlar yaparlar. Padişahı kılıçla yenemeyeceğini düşünen düşmanlar, saraya fitne sokmaya karar verirler. Bunun için İzak adında bir Yahudiyle anlaşır. İzak, İslam’ı da çok iyi bilir. Müslüman bir alim kılığına girer, padişahın ülkesine gider. Alim geldiğini duyan padişah onunla tanışmak ister. Tanıştıktan sonra kendisinin veziri olmasını ister, İzak’ı saraya alır.

Yıllar içerisinde İzak, padişaha sadıkmış gibi davranır ve güvenini kazanır, baş vezir olur. Padişah, İzak’ın düşüncelerine çok önem verir hale gelir. Bu durumu fırsat bilen İzak, saraya fitne sokma planını uygulamaya başlar. Şeyh Abdülkadir’in mürit

topladığını, darbe yapıp kendisini tahttan indireceğini söyler. Padişah, şeyhi deneyeme karar verir ve beraber şeyhin evine giderler. Şeyhle yaptığı yemek sohbetinden sonra gerçeği anlayan padişah, şeyhe daha çok bağlanır. İzak'ın gerçek yüzünü görür ve onu idam ettirir. (Zarifoğlu, 2017: 73-95)

4.1.6. Kuşların Dili

Feridüddin Attar'ın Mantıku't Tayr isimli kitabının çocuklar için yeniden yazımı olan bu masalın başlangıcında yazar, Mantıku't Tayr'ın küçük bir özetini verir ve masalı anlatmaya başlar.

Mantıku't Tayr, kuşların mantığı anlamına gelmektedir. Kuşlar bir gün toplanıp, neden padişahları olmadığını sorgularlar ve herkes gibi onların da padişahı olması gerektiğini düşünerek, kendilerine bir padişah seçmeye karar verirler. Kuşlardan bir tanesi olan Hüdüh, zaten bir padişah olduğunu, kuşların onu tanımadıklarını, adının Simurg olduğunu söylerler. Onun nereden bildiğini soranlara ise Hüdüh, kendisinin Süleyman peygamberin postacısı olduğunu söyler ve isterlerse onları Simurg'a götürebileceğini belirtir.

Padişahlarını görmek isteyen kuşlar, bu teklifi kabul ederler ve padişahın yerini sorarlar. Hüdüh padişahın çok uzakta olduğunu, ona ulaşmanın zor olduğunu, karşılaştıkları çok sayıda engeli aşmaları gerektiğini söyler. Bunu duyan kuşların birçoğu vazgeçmek ister fakat Hüdüh hepsine mantıklı cevaplar vererek ikna eder.

Daha sonra kuşlar bu uzun yolculuğa başlar. Fakat yolculuk o kadar zordur ki, kuşlarda takat kalmaz. Aralarında bayılan, yıkılan, kaçanlar olur. Bunları gören diğer kuşlar da geri dönmek için çeşitli bahaneler uydurur fakat Hüdüh yine onları ikna eder. Padişahın yanına gittikleri zaman elde edecekleri zenginlikleri anlatır. Önlerinde geçilecek 7 vadi kalır. Hüdüh bu vadilerin zorluklarını ve güzelliklerini anlatınca hepsi aşka gelir ve yollarına devam etmeye karar verirler. Fakat her vadiye aç kalan, ölen, vahşi hayvanlara yem olan, kardan, fırtınadan kaybolan kuşlar olur. Yüzbinlerce kuşun arasından yalnızca otuz tanesi bu vadileri aşip padişaha kavuşur. (Zarifoğlu, 2017: 7-96)

4.1.7. Serçekuş

Serçekuş masalında kitabın kahramanı olan serçe sabahları erkenden uyanan, uyandığı zaman da doğanın güzelliklerini izleyen bir kuştur. Serçe, bir gelincik

tarlasında yaşar. Doğayı izlerken hareketsiz kalmaz, sürekli uçarak etrafı seyrederek. Serçe, yakınlarda bulunan bir göle yaklaştığı zaman, gölün üzerinde avcılarını görünce tekrar uzaklaşır çünkü avcılardan korkar. Uçarak yiyecek aramaya devam eder.

Serçe başka bir gün yine uçmaya çıkar, bir ağaca konar. Fakat bir avcı, serçeyi görür ve tüfeğini ona doğrultur. Çok korkan serçe, bir anda konuşmaya başlar ve avcıyı ikna etmeye çalışır. Avcı kuşla dalga geçer. Serçe, nasılsa öleceğini düşünerek, bir hamle yapar ve avcının tüfeğinin üstüne atlar ve konuşmaya başlar. Serçe, bir gün avcının kendisine ihtiyaç duyabileceğini; örneğin kendisinin bir gün bataklığa saplanabileceğini ve avcıyı kurtarabileceğini söyler. Avcı bu duruma güler, fakat içine yine de bir kurt düşer. Daha sonra serçeyi özgür bırakır.

Bir gün avcı, yine göle ava çıkar. Bir ördek öldürür ve ördeği almak için göle girer. Fakat birden kendisini bataklığa saplanmış halde bulur. Korkuyla ve panikle hareket ettikçe daha da derine batmaya çalışır. Tam umudunu kaybetmiş ve öleceğini düşünürken serçe gelir. Avcı serçeyi görünce sevinir, fakat bir serçeden yardım beklediği için de içten içe hayıflanır. Serçe bir an gözden kaybolur, geldiğinde ağzında bir ip vardır. İpi avcıya uzatır, ipin ucu gölün öte yanında bir yere bağlıdır. Serçe, böylelikle avcıyı kurtarır. Daha sonra serçe yine uçmaya başlar ve kendi hayal dünyasına dalarak uzaklaşır (Zarifoglu, 2017: 5-96).

4.2. Yorum

Bu bölümde, seçilen eserlerdeki değerler eğitimi ve söz varlığı unsurlarını incelenmiş ve alt başlıklar halinde sıralanmıştır.

4.2.1. Değerler Eğitimi

Değer, bireyin çeşitli durumlar altında gösterdiği sürekli davranışlarını yönlendiren köklü inançlardır. İnsanlar, hayatları boyunca bilinçsiz veya bilinçli olarak zihinlerinde bulunan değerleri davranış haline getirirler. Bu yüzden değerler ile davranışlar arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Eğitimde kişinin davranışlarında değişiklikler yapma sürecidir. Bu açıdan çocukların davranışları öncelikle aile, daha sonra da okulda değişim göstermeye başlar (Aydın ve Güler, 2012: 86).

Değerler ve değerler eğitimiyle ilgili pek çok sınıflandırılma yapılmıştır ancak bu konuda akla ilk gelen isim, kuşkusuz Cahit Kavcar'dır. Kavcar, değerleri fertlerde

gerçekleştirilmesi istenen davranışlar; sosyal hayatla ilgili telkinler; yurt, millet ve din duyguları olmak üzere üç ana başlığa ayırmıştır. Fertlerde gerçekleştirilmesi istenen davranışlar ana başlığını yaşama sevgisi, iyi bir insan olmak, doğruluk ve dürüstlük, çalışkanlık, dayanıklılık, yardımseverlik, fedakarlık, namus ve şeref ve aşırı kıskançlıktan kaçınmak şeklinde alt başlıklara ayırmıştır. Sosyal hayatla ilgili telkinler ana başlığını hürriyet ve adalet sevgisi, insan sevgisi, aile sevgisi, medeniyet sevgisi, bilgisizlikle savaş, taassub ve batıl inançlarla mücadele, yanlış batılılaşma ile savaş, ahlak ve ideal, evlilik hayatı ve kadının medeni hakları alt başlıklarına ayırmıştır. Yurt, millet ve din duyguları ana başlığını ise yurt ve millet sevgisi, din ve Tanrı duygusu olmak üzere iki alt başlığa ayırmıştır.

Çalışmamızda, Cahit Kavcar'ın dışında Spanger, Rokeoch, Nelson, Scholom Schwartz gibi bilim adamları da incelenmiş, ancak değer başlıkları oluşturulurken Kavcar esas alınmıştır. Kavcar'ın sınıflandırmasından, seçilen masallarla ilgili olanlar alınmış, ancak farklı değerler de eklenmiştir. Değerler bireysel ve sosyal değerler olarak iki ana başlığa ayrılmıştır. Bireysel değerler başlığı yaşam sevgisi, doğruluk ve dürüstlük, dayanıklılık ve cesaret, yardımseverlik, fedakarlık, aşırı isteklerden uzak durma, sorumluluk, tutumluluk, savurganlık ve affetmek değerlerinden; sosyal değerler başlığıysa hürriyet ve adalet, aile ve insan sevgisi, yurt ve millet sevgisi, bilgisizlikle savaş, saplantı ve boş inançlarla mücadele, yanlış batılılaşma ile savaş, doğa ve hayvan sevgisi, ahlak ve ideal, din ve Tanrı duygusu, kurallara uymak, yaşlılara saygı, okuma ve çalışma değerlerinden oluşmaktadır.

4.2.1.1. Bireysel Değerler

4.2.1.1.1. Yaşam Sevgisi

Yaşam sevgisi, insanların sosyal çevresinde bulunan diğer insanlar ve maddi varlıklara karşı iyi duygular beslemesi, onlara karşı olumlu tutuma sahip olması, içinde buldukları durumdan hoşnut ve memnun olmalarıdır. Yaşam sevgisinin ortaya çıkması için, yaşam doyumu anlamına da gelen, insanın hayatından memnuniyet duymasına yardımcı olacak nitelikte bir çevreye sahip olması, hayatın olumsuz yönde etki edebilecek bir olayın bulunmaması, ekonomik sıkıntılar yaşamama gibi durumların yanında, yalnızca kişinin mizacında bulunan iyimserlik de yetebilmektedir.

Bireyin verimli olması, ihtiyaçlar, yaş grubu, sosyal ve kültürel şartlar ve sağlık problemleri gibi etmenler de bireyin yaşam sevgisini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Buradan yola çıkarak yaşam sevgisinin göreceli olduğu ve kişiden kişiye değişebileceğini söylemek mümkündür çünkü herkes aynı şartlar altında yaşamamaktadır.

Yaşam tatminine etki eden faktörler arasında kişilik faktörleri, bireysel durumlar ve dış çevrenin önemi büyüktür. Mutluluk, insan hayatı boyunca hep aynı derecede olmamakta; kadınlar yaşlandıkça mutsuzlaşmakta, erkeklerse daha mutlu hale gelmektedirler. Erkeklerin mutluluğu genelde ekonomik durum ve koşullardan etkilenmekteyken; kadınlarınsa sosyal ilişkiler, medeni durum ve eğitim düzeyinden etkilenmektedir (Giusta ve Ark., 2011:2).

Serçekuş masalında yazar, doğa tasvirleri yaparak, yaşam sevgisini vurgulamıştır.

Bugün tabiat ne kadar güzel. Kuşkusuz her gün böyle bu. Ama güzelliği görmek her zaman mümkün değil. Bakmasını bilmek gerek. Acılara, hastalığa ve yorgunluğa rağmen bakılabilir. O zaman güzelliğin içinde bütün bunlara da iyi gelen bir düşünce olduğu görülür. O ‘düşünce’yi bir kere ellerine geçirmiş olanlar başlarına gelen bütün sevinçlerin ve acıların külfetine daha kolay katlanabilirler. (S, 2017:6)

Serçekuş masalında serçe, avcının eline düştüğü zaman öleceğini, bu durumdan kurtulamayacağını düşünür ve bir an önce bitmesini ister. Fakat daha sonra yaşam sevgisi ağır basar.

“Fakat ağaçları, aralarında hür bir şekilde haftalarda dolaştığı yaprakları, ağaç gövdelerinin arasından görünen sazlıkları ve gölü, güneşin canım ışıklarını düşününce, her şeye rağmen yaşamak daha kuvvetli çıktı içinde.” (S, 2017:75)

Elindeki serçeyi öldürmeyi düşünen avcı, serçenin kalp atışlarını hissedince yaşamanın ne denli önemli ve değerli olduğunu anlar.

“Elindeki küçücük vücudun içinde de bir kalp küt küt atıyordu. Bu hayat, değerli bir yakut parçası kadar güzeldi galiba.” (S, 2017: 86-87)

Cahit Zarifoğlu tabiatın insana yaşam sevgisi veren en büyük güç olduğunu söylemektedir. Bakmasını bilen için doğadaki çiçek, minik bir serçe, serin bir su kenarı dahi insana yaşam sevgisi aşılacaktır.

4.2.1.1.2. Doğruluk ve Dürüstlük

Türk Dil Kurumu sözlüğünde dürüstlük; “Doğruluk.” (TS, 1998:657) olarak tanımlanır. Doğruluk ve dürüstlük kavramlarının birbirine benzemesi nedeniyle, genelde birbirleri yerine kullanılan kavramlar olmuşlardır. Doğruluk TDK Türkçe Sözlük’te: “1. Doğru ve dürüst olma durumu, doğru olana yakışır davranış, dürüstlük, adalet; 2. Düşüncenin gerçekle uyuşması. Yargı ve önermelerin gerçeğe uygun olması, verilmiş bir olguyla uyuşması ” (2011:692).

Dürüstlüğü açıklarken ise genelde “doğruluk” tanımı yapılmaktadır. Fakat doğruluk kavramı açıklanırken, eylemsellikten bahsedilir. Doğruluk, dürüst insanların yaptığı eylemlerin niteliği şeklindedir. Dürüstlük ise kişilik tanımlaması yapılırken daha iyi bir tanımlayıcıdır. Bu açıdan bakıldığı zaman doğruluk ve dürüstlük kavramları, birbirlerini bütünlemektedirler.

Ağaçkakanlar masalında, masalı anlatan baba ile çocuğu arasında defalarca doğruluk ve dürüstlük hakkında konuşmalar geçmiştir; çocuk, babasının masal uydurmasından dahi rahatsız olmakta, doğruyu söylemesini istemektedir.

-Ya, demek öyle. Demek karşıma oturup masal uyduruyorsun bana.

-İstersen “uyduruyorsun” demeyelim.

-Ya ne?

-Uydurmak gibi bir şey ama değil. Sana ya da şöyle sorayım, kitaplardaki masallar da uydurulmuş değil mi sence?

-Hiç olur mu dedi, kim dinler uydurulmuş masalı. (A, 2017:17)

“Ne olursa olsun çocuğa karşı dürüst davranmalıydım.” (A, 2017:54)

Cahit Zarifoğlu masallarının birçoğunda doğruluk ve dürüstlük değerlerini sezdirmeye çalışmıştır. Ona göre yediden yetmişe herkese karşı dürüst olunmalı, yalan-yanlış konuşulmamalıdır. Yalan, insanlara rahatsızlık veren ve güven kaybettiren bir durumdur.

4.2.1.1.3. Dayanıklılık ve Cesaret

Dayanıklılık zor durumlara dayanıp onlarla başa çıkmada, bir amaca ulaşmada gösterilen direnç, kararlılıktır. Dayanıklılık TDK Türkçe Sözlük’te şu şekilde tanımlanmaktadır: “a. Dayanıklı olma durumu, metanet” (2011:601). Dayanıklılık

kavramının azim, sabır ve cesaretle yakın ilişkisi söz konusudur. Metanet gerektiren, zor bir durumda kalındığında dayanıklılık gösterebilmesi için kişinin sabrı, amaçsal bir zorluğun üstesinden gelebilmesi için azmi, karşısına çıkan zor bir durumu göğüsleyebilmesi için de cesareti gereklidir. Psikoloji biliminde de sık sık kullanılan dayanıklılık kavramı güç durumlarla başa çıkabilme gücü olarak tanımlanmaktadır.

Zarifoğlu'nun masallarında kuvvetli ve dayanıklı karakterlere yer verilmiş, güçlülerin zayıfları koruduğu ve doğrusunun da bu olduğu vurgulanmıştır.

Padişah ile Bir Veli masalında padişahın gücünden, kuvvetinden ve ne kadar dayanıklı olduğundan bahsedilmektedir. Padişah ise bu gücünü, halkını korumak ve kötülerini alt etmek için kullanmaktadır.

Üstelik kolları kasları da çok güçlüymüş. Öyle güçlü kuvvetliymiş ki en azgın boğaları boynuzlarından tuttuğu gibi geri sürermiş.

Öyle bir yay gerip ok atarmış ki, hızla giden okların yardığı hava cıyak cıyak bağırmış.

Savaşta gürzünü kale kapılarına indirdiği zaman kapı paramparça olur, surlar temellerine kadar sarsılmış.

Koşuda hiç kimse onu geçemediği gibi, bilek güreşinde de üstüne yokmuş. (PİBV, 2017:58)

Yazar, Motorlukuş kitabında toplumsal sorunlara duyarlı olmamız gerektiğini, cesaretli olmamızı dile getirmiştir.

“Mekki ise birden fırladı, yerden bir taş kaldırıp bütün gücüyle aynaya fırlattı.

Dört yaşındaki bir çocuğun bütün gücüyle attığı taştan ne olacak! Elbette kırılmadı ayna. Ama Mekki büyüyünce, gerçek zalimleri göstermeyen bütün aynaları kıracak, tuz buz edecek...” (MK, 2017:27)

Yazara göre dayanıklılık, kişinin fiziksel sağlamlığından ve ruhsal gücünden gelen bir bütündür. Yazar, dayanıklılık ve cesareti bazen küçük bir çocuğun kocama yüreğinde, bazen de heybetli bir padişahın yiğitliğinde okuyucuya gösterir.

4.2.1.1.4. Yardımseverlik

Türk Dil Kurumu sözlüğünde yardımsever; “Yardım etmekten hoşlanan, hayırsever.” Yardımseverlik ise; “Yardımsever olma durumu.” (TS, 1998:2397) olarak

tanımlanır. Sözlük anlamı bu şekilde olan kelime, yardım kökünden türemiş, yardım edenlere de yardımsever denmiştir. Yardımseverler, karşılık beklemeden, zor durumda olanlara yardım ederler.

Yardımseverlik, insan olmanın gereklerindedir. İnsanların, etrafındaki canlılara yardım ellerini uzatmamaları düşünülemez. Zarifoğlu'nun masallarında bu değer, üzerinde ciddiyetle durulan değerlerden birisidir. Kahramanlar yardımsever insanlardır. Zarifoğlu'nun masallarında, yardımlaşmanın öne çıkarılan değerlerden olduğunu görürüz. İnsanların zengin de olsa fakir de olsa, ellerinde olanı diğerleriyle paylaştığı ve yardım ettiği vurgulanmıştır.

Nöbetçi, o kadar altının ne yapılacağını soran Şehzadeye, altınların yardım için kullanıldıklarını anlatmaktadır. Halktan toplanan vergilerin, savaş ganimetlerinin, fakirlere dağıtıldığını belirten yazar, burada yardımseverliği vurgulamıştır.

“Ülkenin her neresinde olursa olsun, bir çocuk yetim kalsa, onu anında tespit edip maaşa başlamakla görevli memurlara yolluk kapısı.” (KBKH, 2017:45)

Arkadaşına altın sevdasından vazgeçmesini söyleyen Hüdhd, sahip olduğumuz şeyleri paylaşarak daha mutlu olunacağını vurgulamaktadır.

“Dört gözle üzerine titrediğin şeylerin hepsini yoka yoksula dağıt gitsin de gönlün şenlensin.” (KD, 2017:45)

Katıraslan kitabında tilki, aslandan yardım istemektedir. Yardımseverliğin önemine çokça değinilmiştir.

Biraz sonra da uğraşmayı bırakıp ümitsizce başını kaldırdı ve baktı. Birilerinden yardım istediği belliydi. Eh ortada kendinden başka kimse olmadığına göre, aslan hemen fırladı.

-Sevgili dostum dedi, bir sorun mu var?

-Evet efendim, acaba şu bir türlü açamadığım şeyi açar mısınız? (KA, 2017:13)

Tilki ve aslanın yaptıkları yolculukta aslan, tilkiye defalarca yardım etmiştir.

Aslan hemen yerinden doğruldu, eşeğin leşinden arta kalan kemiklerin bulunduğu yere gitti ve onun semeri ile çulunu bulup getirdi.

Bunlarla tilkiye güzel bir yatak yaptı.

Eşeğin çuluna sıkı sıkı sardı onu, yanlarını bastırdı ve ısınması için onu kucakladı. Sıcak nefesini onun üşüyen ayaklarına ve ellerine tuttu. (KA, 2017:89)

Aslan, tilkinin hem karnını doyurur, hem de yatağına yatırır. Yardımını tilkiden esirgemez.

“Ve aslan tilkiyi bir güzel doyurduktan sonra, yine onu sevgiyle yatırdı.” (KA, 2017:92)

Motorlukuş masalında yazar, yardımseverlik ve dayanışmanın önemini vurgulamıştır.

“Küçük kırlangıç bu vahşi yaratığın içeridekilere kötülük yapmaya geldiğini anlayınca koşup çığlıklar atarak haber vermiş.

Onlar da bu erken uyarı sayesinde düşmanlarını yakalayıp afiyetle yemişler.” (MK, 2017:9)

“Yolculuğun çoğu yerlerinde yorgunluktan adın atamaz hale gelen asistanı tilkiyi de kendi taşıyor.” (MK, 2017:46).

Cahit Zarifoğlu'nun önem verdiği değerlerden birisi de yardımseverliktir. Ona göre yardımseverlik yetimi, öksüzü gözetmek, çaresizlere el uzatmak, çevremizdekileri kötülüklerden korumaktır.

4.2.1.1.5. Fedakârlık

Türk Dil Kurumu sözlüğünde fedakârlık; “Özveri.” (TS,1998:767) olarak tanımlanır. Şener'in yaptığı tanımında fedakarlık, önemli bir amaç ya da sebep için çeşitli zorluklara göğüs germek ya da sıkıntıya girmektir (Şener, 1997: 191-192). Öncelikle aile, toplum, vatan ve din gibi olgular için yapılan fedakarlıklar, mutluluk ve düzeni sağlayan, toplumun adalet ve düzen içerisinde yaşamasına yardımcı olan idealler ve görevler ile de alakalıdır. Vatan uğruna şehit olma, toplumla ilgili bir problemi çözmek adına hayatını harcama, fakirlere yardım etme gibi fedakârlıklar, vicdanın hassasiyetini ve ruhun inceliğini göstermektedir.

Kuşların Dili masalında Simurg'u bulmak üzere yola çıkan kuşlar, yolun zor olmasından dolayı vazgeçmek isterler. Fakat Hüdhüd, Simurg'a ulaşmak için fedakârlık yapılması gerektiğini belirtir.

“Biri çıkar da: ‘Sen deli misin? Bu boş bir sevdadır’ derse, sen onların haline bir bak. Ne haldeler?

Biz kendimizden de ihsanlardan da vazgeçmedikçe menzile varamayız.” (KD, 2017:39)

Yazara göre fedakarlık, amaçlarımız uğruna birçok şeyden vazgeçmektir. İnsanlar hedeflerine ulaşmak için bazı durumlarda, vazgeçmeyi bilmelidir.

4.2.1.1.6. Aşırı İsteklerden Uzak Durma

İstek, TDK Türkçe Sözlük'te (2011:1212), “a. 1. Bir şeye duyulan eğilim, arzu, şevk 2. Yerine getirilmesi başkasından istenilen şey, talep. 3. db. İstek ve niyet kavramı veren isteme kipi 4. ruh b. Belirli bir gereksinimi karşılayacağı düşünülen nesne veya duruma karşı duyulan özlem, arzu.” şeklinde tanımlanmıştır. Her insanın, çeşitli istekleri vardır ve insanlar, bu istekler doğrultusunda çalışıp çabalayarak, eylemlerde bulunurlar. İstekler, normal duygulardır ancak bir istek takıntı haline geldiği zaman, normallikten çıkarak anormal bir durum halini alır. Bu anormallik, insanın kendisini eksik hissetmesine neden olarak, normalde yapmayacağı davranışlar sergilemesine, bu isteklere ulaşma konusunda takıntılı hareket etmesine yol açmaktadır.

Zarifoğlu'nun masallarında aşırı isteklere sahip, hırslı karakterlerden bahsedilmiş, fakat bu aşırı isteğin kendilerine iyilik getirmeyeceğini vurgulamıştır. Sürekli fazlasını istemektense, elindekilerle yetinmenin ve paylaşmanın önemi üzerinde durmuştur.

Şeytan, padişahı ne kadar yoldan çıkarmak istese de, başaramamış, padişah ona karşı koymuştur. Burada Zarifoğlu insanların, çok fazla imkânı olsa dahi, aşırı isteklerden ve açgözlülüğten uzak durmasını vurgulamıştır.

Ey padişah. Doğduğun günden beri senin yanındayım. Bir saniye olsun senden ayrılmadım ve seni kötü yola düşürmek için elimden geleni yaptım. İnsanlar kötü bir şey yaptıkları zaman senin öfkeni kamçıldım. Kamçıldım ki gözleri dönsün ve hemen o kimseyi astırasın. Karısını kara yas içinde bırakasın. Çocuklarını yetim koyasın. Savaşlarda eline geçen hazinelerle de seni kandırmaya çalıştım. ‘Artık sen de bu hazineleri kendine harca’ diye sana fısıldadım ama sen onları halkına harcadın. Karşına güzel cariyeler geldiği zaman yine aklını gönlünü çelmek istedim ama sen hep karın ve çocuklarına gönlünü verdin. Velhasıl ne yaptım başaramadım. Dünyada herkesi kandırdım ama bir tek seni kandıramadım. Artık yakanı bırakıp gidiyorum. (PİBV, 2017:59-60)

Padişahın kendisine verdiği yük yük altınları, hediyeleri kendisi için kullanmayan âlim, bu hediyelerle hayırlı işler yapmıştır.

- Sizin hediyelerin tümünü bu vakfa bağışlamış. Dün hemen Şeyhin evinin yanındaki büyük arazi vakıf adına satın alınmış.

Padişah merakla,

- Ne yapacaklarmış bu araziyi?

- Padişahım, bu arazi üzerine büyük bir tekke inşa edilmesi kararlaştırılmış.

- Peki Şeyh Abdülkadir götürdüğümüz hediyelerden kendisine hiçbir şey ayırmamış mı?

- Padişahım, kendisine bir toplu iğne bile ayırmamış. (PİBV, 2017:70)

Padişahın verdiği hediyelerden sonra, bu zenginlikler içerisinde kendisini kaybedeceği düşünülür fakat şeyh, bunların hiçbirini görmeyerek, kendi mütevazı hayatına devam eder.

“Herkes, Şeyh Abdülkadir’in bu kadar zenginlik içerisinde Allah’ı unutacağı, bu paralarla bir saray yaptırıp içini cariyelerle dolduracağını zannetti.

Ama böyle sananların hepsi yanılmıştı.” (FÇGKS, 2017:75)

“Evet duydum, şeyhin sofrasında kuru ekmek ve sudan başka bir şey bulunmazmış.” (FÇGKS, 2017:91)

Tek derdi hazine bulmak olan puhu kuşu, padişah Simurg’u bulma yolunda Hüdhüd’le daha fazla devam etmek istemez çünkü yolun sonunda hazine olmadığını düşünür. Hüdhüd ise puhu kuşuyla konuşur, hayatta her şeyin hazineden ibaret olmadığını, hırsın ona iyilik getirmeyeceğini vurgular.

“Ey define sevdasıyla deli Puhu kuşu, diyelim bir define buldun, kendini define başında ölmüş farzet. Ne işe yarar o hazine. Hangi gönül altın hırsıyla bozulur bulanırsa, onun yüzü kıyamette değiştirilir.” (KD, 2017:31)

Altını çok seven kuş için Hüdhüd, para pulun insana bir şey kazandırmayacağını söylemektedir. Yazar burada, her şeyden çok maddiyata önem vermenin yanlışlığı üzerinde durmaktadır.

Bir başka kuş ise altını çok severmiş.

Para sevdası bedeninde başka bir can olmuş, onu kendine bağlamış.

Hüdhüd ona demiş ki:

- Ey zavallı. Altın, boyalı bir taştan başka nedir ki?

Altın hırsı seni Allah'tan uzaklaştırınca sana Tanrı olur, bir put olur da ona taparsın da haberin olmaz. (KD, 2017:44,45)

İstek Vadisi'ne giden kuşlar üzerinden yazar, vadinin özelliklerini anlatır ve kişinin, isteklerinden arınmasını belirtir.

“Burada malı atman, her şeyden arınman gerek.

Elinde hiçbir şey kalmayınca, bu defa gönlünü de bütün varlıklardan arıtman gerek.” (KD, 2017:71)

Katraslan kitabında aslan ve tilki bir seyahate çıkmış, yanlarına alacakları eşyaları eşek ve katıra yüklemişlerdir. Tilki eşeğine o kadar çok eşya yüklemiştir ki, kendisine oturacak yer kalmamış, yürümek zorunda kalmıştır. Artık yürümekten yorulunca eşeğe binmek ister fakat eşyaların da hiçbirinden vazgeçemez. Aslan da sadece gerekli olanları almasını söyler ve gereksiz olanları atar.

-Neleri yanına alacağını söyleyeyim sana aziz dostum. İlk şü silahlardan birini omuzuna as. Evet, hah şöyle. Kurşunları da heybeye doldur. Tabii ilkin heybeyi boşalt.

Tilki heybeyi boşalttı. Kaşıklar, çatalar, tabaklar, bardaklar, peçeteler, sürahiler, fincanlar ve konserve açacakları bir de kollu kıyma makinası yerlere saçıldı.

-Eveet, oldu işte. Şimdi kurşunlarımızı ikiye bölüp, heybenin gözlerine yerleştire. Güzeel, heybeyi eşeğin üzerine at. Hah öyle. Şimdi de çık otur üzerine. (KA, 2017:36)

Açlığa artık dayanamayan aslan, seyahat boyunca her türlü işini yapan tilkiyi yemek ister. Hikâyenin sonunda arkadaşını yiyen aslan üzerinden, aşırı isteklere yenilmemek gerektiği vurgulanmaktadır.

-Olamaz diye feryat etti tilki.

Aslanın gözlerinde eşeğin ve katırın da gördüğü o ifadeyi ilk defa o da gördü. Ve elinde olmadan iradesizce koşmaya başladı.

Aslan bir süre seyretti onu.

Sonra da içinden, kaslarının ta derinliklerinden gelen hafif bir itiraz sesine kulaklarını tıkayarak peşine düştü. (KA, 2017:96)

Katraslanı görmek için şehre gelen helikopterler, muhtarın bahçesindeki tezek çamurunun üzerine inmek zorunda kalır. İnsanların inebilmesi için prefabrik bir köprü kurulur ve muhtar, gelen turistlerden buradan geçmek için 100 dolar talep eder. Yazar

burada, muhtarın açgözlülüğünü ve para alma için insanları nasıl dolandırdığını vurgulamıştır.

Böylece muhtar ve oğulları kısa zamanda 30 bin dolar topladı.

Sonuncu turist de geçtikten sonra muhtar havalanmaya hazırlanan pilotun yanına gitti, adamın eline 1 milyon lira sıkıştırarak, onunla, bundan sonraki seferlerde inişi hep tezek tarlarına yapması konusunda ikili bir görüşme ve anlaşma yaptı. (KA, 2017:67)

Muhtarın kolay yoldan para kazandığını gören diğer köylüler de aynı şeyi yapmaya karar verirler. Para kazanabilmek adına, ekmek tekneleri olan bahçelerini, meyve ağaçlarını tahrip ederek düzlükler hazırlayıp, isteklerine ve açgözlülüklerine yenilirler.

Durumu öğrenen diğer köylüler de işe koyuldular. Ailecek çalışarak ve bahçelerindeki meyve ağaçlarını kökünden keserek düzlükler hazırlamaktaydılar. Çoluk çocuk ahırların önüne ve içine birikmiş gübreleri, el arabaları ve tenekelerle taşıyor, babaları ve ağabeyleri ise bunları suyla kararak mümkün olduğu kadar geniş bir alana yayıyorlardı. (KA, 2017:67)

Aslan ile beraber seyahate çıkan tilki, yanına çok fazla eşya almış, bunları eşeğine yüklemiş, kendisine oturacak yer kalmamıştır. Aslan ise tilkiye bu kadar açgözlü olmamasını, sadece ihtiyacı olan şeyleri tutup, geri kalanları atmasını tavsiye etmiştir. Tilki ise aslanın tavsiyesinin doğru olduğunu anlayınca, ona teşekkür etmiştir.

-Şimdi rahat mısın dedi aslan tilkiye.

-Evet efendim dedi tilki, neden o kadar eşyayı kendime yük ettiğimi hala anlayamıyorum. Size ne kadar teşekkür etsem azdır.

-Senin için iyi bir tecrübe oldu. Baştan at bunları deseydim bunun değerini o kadar iyi anlayamazdın.

- Çok haklısınız efendim. Çok haklısınız. (KA, 2017:83)

Motorlukuş'ta pek çok defa aşırı isteklerden uzak durulması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

“-Ya dedi Karayılan. Onları da isterim ben. Tümü benim, tümü elimin altında olmalı.” (MK, 2017:63)

“-Dehşet bunlar, büyük işler bunlar, tam bana, tam benim dişime göre bunlar... Aman aman ne de yağlı ne de ballı.” (MK, 2017:64)

“Ve Karayılan bütün toprakların haracını ala ala öyle bir semirdi ki, bir gün

damında yatarken sarayın, ağırlığına dayanamadı mermerler ve çöktü.” (MK, 2017:65)

Ağaçkakanlar masalında aşırı isteklerden uzak durulması gerektiği, aşırı isteklerin insana zarar verebileceği belirtilmiştir.

“-Yuvamızın neşesi olmadıktan sonra, diyordu baba ağaçkakan, cevizlikler de bademlikler de gözüme sevimli görünmüyorlar. Öyle kederliyim ki gidip gagamı bir kayanın yarığına sokup çıt diye kırabilirim. Hüzünlü uçuşlarla yükselir ve kendimi boşluğa bırakıp parçalayabilirim.” (A, 2017:10)

Ağaçkakanlar masalında çocukları olmasını her şeyden çok isteyen ağaçkakanlar, bu isteklerini saplantı haline getirmişlerdi.

“Öyle büyük bir arzuyla ve unutmaksızın istiyorlardı ki çocuklarının olmasını...

-Hiç olmazsa bir tek, bir tane olsun, hiçbir şey istemem diyordu anne ağaçkakan.

-Mutlaka bir çocuğumuz olmalı, diyordu baba ağaçkakan. Ve ilave ediyordu: Mutlaka olacak!” (A, 2017:11-12)

“-Evet dermiş, bir çocuğumuz olmalı. Ne pahasına olursa olsun olmalı.” (A, 2017:33)

“Daha demin tatlı hayallerle saatlerce gözünü kırpmadan yattığı yuvada, gecenin bir vaktinde gözlerini açıvermek ve yanında bu güzel yavrunun olmadığını görmek idam edilmekten beterd.” (A, 2017:42)

Ağaçkakanlar masalında Şakir Amca karakteri, ceviz bahçesini herkesten ve her şeyden çok sevmekte ve değer vermekte, gözü ondan başkasını görmemektedir.

“Acaba, Şakir Amca bu bahçeyi dünyada her şeyden, çocuklarından bile ve karısından bile çok sevmenin cezasını görüyor olmasın?” (A, 2017:105)

Hiç kimsenin duymadığı bir sesle gözlerini elindeki kuşa dikmiş:

Hırslarım ve günahlarım. Hırslarım ve günahlarım. Hırslarım ve günahlarım diye mırıldanıyor, için için inliyordu. (A, 2017:110)

Ağaçkakanlar masalında yazar aşırı isteklerin ve hırsın yanlışlığına, hırslarımızın bize zarar vereceğine değinmiştir.

“Çocuğun yüzü gözü, ayakları kan içindeydi. Gözleri kanlıydı, hem hırstan, hem de dehşetli şekilde çalışmış olmaktan.” (A, 2017:50)

“Yavru ise yüzlerce ağaçlık cevizlikte sabahtan akşama kadar hiç

durmadan ve yorulmadan tırpan gezdirdiği halde, hiçbir müdahale ile karşılaşmadığı için hırslanıyordu.” (A, 2017:58)

Günümüzün en büyük sorunları arasında, ardı arkası kesilmeyen istekler ve bunun sonucu yaşanan doyumsuzluklar bulunmaktadır. Zarifoğlu, bu sorunu birçok masalda ele almıştır. Çocuk eğitiminde bu değeri anlatmak isterken, Zarifoğlu'nun kitaplarını kullanmak mümkündür.

Zarifoğlu'na göre aşırı isteklerden uzak durmak, elimizdeki imkanlar kötüye kullanmamak, kendimizi kaybetmemek, hırsla kapılmamak, irademize sahip çıkmak, menfaatlerimiz için başkalarına zarar vermektan kaçınmak, her gördüğümüz şeyi istememek, isteklerimizi saplantı haline getirmemek ve mala gereğinden fazla değer vermemektir.

4.2.1.1.7. Sorumluluk

Türk Dil Kurumu sözlüğünde sorumluluk; “Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, mesuliyet.” (TS, 1998:2013) olarak tanımlanır.

Motorlukuş kitabında yazar, aslan üzerinden sorumlulukları vurgulamıştır.

“Eğer muhterem kral babam berhayat (hayatta) olsaydı da şu halimi görseydi: 'Vah benim kara başım, kara yazgılı oğlum' diyerek dizlerini döver, 'burada pinekleyerek koca otlukları, çölleri, ormanları kimlere terkettin' derdi. (MK,2017:37)

-Eğer ben kralsam, bu hayvanlar benden sorulacaksa, toplamam gerekir kendimi.

Şurada ne oluyor, burada ne oluyor, eğer bilmiyorsam yazık bana...

Dağdaki böcekler, kuşlar, yılanlar bile sorulur benden.

Varsa içlerinde bir aç, varsa bir belada olan, muhakkak oturmuş beni bekler... Ondan da haberli olmalıyım. Eğer yoksa böylelerinden haberim, neye yarar benim krallığım. (MK, 2017:44)

Ağaçkakanlar masalında anne ve baba ağaçkakan, çocuklarına sorumluluk vermeyi, artık kendi işini kendisi yapmasının vaktinin geldiğini söylemekte, çocuk ağaçkakan da sorumluluk almak istediğini belirtmektedir.

“Düşün ki, kendi hayatını kazanması, ekmeğini ağaçlardan çıkarabilmesi gerekli. Böyle senin eteklerin altında mıymıntı mıymıntı oturarak

olamaz bu. Sonra biz bugün var, yarın yokuz.” (A, 2017:25-26)

-...Artık uçmak, cevizleri yolmak, delmek ve kendi kendime yiyip içmek, size yük olmaktan kurtulmak istiyorum. (A, 2017:88)

Yazar Ağaçkakanlar masalında, aile içerisinde olan sorumluluklar üzerinde durmuş, herkese bir görev düştüğünü belirtmiştir.

“Baba ağaçkakan uçup gitti, gagasını su doldurarak geldi. İçirdi ona.” (A, 2017:47)

“Yuvaya bir iki ceviz taşıdılar ve anne ağaçkakanla baba ağaçkakan, sırayla ve yorulmadan saatler boyu yavruya bir cevizin nasıl delineceğini gösterdiler.” (A, 2017:48)

Zarifoglu’na göre sorumluluk tembellikten kaçınmak, görevini günü gününe yerine getirmek, bıkmadan, yorulmadan çalışmak, mıymıntı mıymıntı oturup, başkalarına yük olmaktan uzak durmaktır.

4.2.1.1.8. Tutumluluk

Türk Dil Kurumu sözlüğünde tutumlu; “Tutumlu davranan, idareli, muktesit.” Tutumluluk ise; “Tutumlu olma durumu.” (TS, 1998:2260) olarak tanımlanır. Tutumluluk sosyal hayatta edinilmesi gereken bir değerdir. Sakla samanı gelir zamanı, ak akçe kara gün içindir gibi atasözlerimiz tutumluluğun önemine ve gerekliliğine işaret eder. Seyyar’ın düşüncesine göre tutumluluk, insanların iktisadi faaliyetlerinde ve günlük hayatlarında sahip oldukları kaynakları etkin ve verimli bir biçimde kullanmaları, savurganlık yapmaktan kaçınarak, tasarruf etmeleridir (Seyyar, 2003: 211).

Ağaçkakanlar masalında çocuk ağaçkakan üzerinden yazar, tutumlu olmanın önemini vurgulamıştır.

“Hatta yere düşmüş ceviz varsa, onları deleceğim, ağaçlardakileri koparmayacağım.” (A, 2017:88)

Yürekdede ile Padişah masalında Yürekdede ve eşi her konuda tutumlu davranmakta, hiçbir yemeği ziyan etmemektedirler.

“Bir kaba, artan etlerinden birazını koydular.

Biraz ekmekle, biraz yoğurtla yavaş yavaş yediler. Geri kalan etleri bir bir toplayıp, bir torbaya doldurdular.

Hiçbir parçayı ziyan etmemek üzere tedbirler aldılar.” (YİP, 2017:55-56)

“Tabağın dibini ekmekle bir güzel sünnetlediler. Sofra bezine dökülmüş ekmek kırıntılarını bir bir bulup besmeleyle ağızlarına koydular.” (YİP, 2017:14)

Cahit Zarifoğlu tutumluluğu yavru ağaçkakan üzerinden anlatarak çocuklara örnek olmasını istemiştir. Ona göre tutumluluk, aç gözlülük yapmamak ve var olan ile yetinmektir.

Her gün poşet poşet ekmeğin çöpe atıldığı ülkemizde bizler çocuklarımıza örnek olamazken Zarifoğlu, Yürekdede ile Padişah masalında ekmek kırıntılarının bile heba edilmediğini anlatarak, tutumluluğa en güzel örneği vermiştir.

4.2.1.1.9. Savurganlık

Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde savurganlık; “Savurgan olma durumu veya savurganca davranış, tutumsuzluk, müsriflik, israf” şeklinde tanımlanmıştır. (www.tdk.gov.tr) Dilimizde savurganlığa karşı söylenmiş çok fazla atasözü bulunmaktadır. “Har vurup harman savurma”, “Sakla samanı, gelir zamanı”, “Ayağını yorganına göre uzat”, “Ak akçe kara gün içindir” gibi çok sayıda atasözü buna örnek gösterilebilir. Zarifoğlu, hikâyelerinde savurganlığa ve savurganlığın kötülüğüne vurgu yapmıştır.

Şehzade Yazı Yazıyor masalında, şehzadenin savurganlık dürtüsü vurgulanmıştır. Padişah babasının çok fazla hazinesi ve parasını olduğunu bilen şehzade, bunların hepsini harcarsa da bitiremeyeceğini düşünmekte, bu yönüyle yazar, şehzadenin savurganlığına vurgu yapmaktadır.

“Ne kadar harcarsak bitmez bunlar. Bu yüzden de elime ne geçerse, har vurup harman savurayım.” (ŞYY, 2017:8)

Ağaçkakanlar'da açgözlülük ve savurganlık yapmamanın önemi vurgulanmış, anne ve baba ağaçkakan, çocuklarına bunu öğütlemiştir.

Nimetler sonsuzdur.

Fakat onlarda herkesin hakkı var.

Bütün diğer kuşların ve hayvanların ve insanların da hakkı var.

Ye, ama ihtiyacın kadar.

Bir lokma badem için bin badem kırma.

...aç gözlü olma. Bahçeleri talan etme. Yoksa babalık hakkım ve ananın da analık hakkı sana haram olur. (A, 2017:31)

“-Böyle olmaz yavru, diye anlayışla sert fakat şefkatle yaklaştı baba ona. Karnın doyduktan sonra bunları delmenin bir anlamı yok. Git yerde bulacağın odun parçalarını del ve cevizler ziyan olmasın.” (A, 2017:49)

Yavru ağaçkakan savurganlık yapmakta, cevizleri yemeden, koparıp atmakta, anne ve babasıysa onu bu savurganlıktan alıkoymaya çalışmaktadır.

“Onu bir cevizi delerken bastırıyorlar, fakat o cevizi de koparıp, bir hamlede havalanıyor, yıldırım gibi uçuyor, hatta uçuş anında gagası o korkunç hızla çalışarak, cevizi delip atıyor, önüne gelen ilk daldan bir tane daha alıyordu.” (A, 2017:50)

Savurganlık, Zarifoğlu'nun üzerinde önemle durduğu bir başka değerdir. Yazara göre savurganlık har vurup harman savurmak, sonsuz olarak yaratılmış nimetleri ihtiyacımızdan fazla harcamak, başkalarının hakkını gözetmekten uzak durmaktır.

4.2.1.1.10. Affetmek

Türk Dil Kurumu sözlüğünde affetmek; “1.Bir suçu, bir kusuru veya bir hatayı bağışlama. 2.Mazur görme veya görülme.” (TS, 1998: 27) olarak tanımlanır. Batı kültüründe affetmek ve zıddı olan intikam almakla alakalı Friedrich Schiller; “Affetmek, iyi insanların intikamıdır.” (www.neguzelsozler.com) der ve affetmenin iyi insanlar için bir intikam şekli olduğunu vurgular.

Zarifoğlu'nun masallarında; insanlar arasında sağlıklı birlikteliklerin devam edebilmesi için affetme yollarına gidilmeli mesajları verilir. İnsanlar hata yapabilir, önemli olan, hatanın farkına varılması, hatanın telafi edilmesi ve kusurların bağışlanmasıdır.

Şehzade, kendisiyle alay eden nöbetçiye önce kızmış, sonra ise nöbetçiyi affetmiştir. Burada şehzade, affederek büyüklük göstermiştir.

“Madem af diliyorsun ben de düşündüm taşındım affettim. Affettim ama bir daha tekrarlama.” (ŞYY, 2017:21)

Nöbetçi, savaş esnasında kafirlerin de belli şartlar sunularak affedilebileceklerini söyler. Yazar burada, dini, dili, ırkı fark etmeksizin, herkesin affedilebileceğini söyler.

“Hayır bitmedi, ona seni bağışladık gitti dedik ama işi şöyle bitirdik. Dedik ki, bağışladık gitti hayatını, malını mülkünü, karını, çoluk çocuğunu, ırzını namusunu, amma şartlarımız var.” (KBKH, 2017:42)

Hırsızın biri, bir adamı yakalar, evine götürür ve öldürmeye karar verir. Hırsızın karısı, adama bir parça ekmeğe verir. Bunu gören hırsız, ekmeğini paylaştığı birisini öldüremeyeceğini söyleyerek adamı affeder.

“Çünkü ekmeğimi yiyen birine kılıç vuramam. Onun kanını akıtamam. Ekmeğimizi her kim yerse biz onun için her fedakarlığı yaparız. Onun için canımızı bile veririz.” (KD, 2017: 12)

Motorluluk’ta affetme kavramı vurgulanmıştır.

“Anne, dedi birden, tamam anladım, kabul ettim. Düşündüm de gereksiz yere ısrar ettim. Affet olmaz mı?” (MK, 2017: 84)

Affetmek ve merhamet göstermek insanların sahip olduğu en yüce duygulardan birisidir. İnsanoğlunun merhametini kaybettiği yerde savaşlar, zulümler, katliamlar kendini göstermektedir. Yazar, Hazreti Süleyman’la Kirpi masalında merhamet ve affetme duygusunu kaybetmememiz gerektiğini, merhametli olmamız gerektiğini kıssadan hisseler ile anlatmıştır.

“-Yaa, dedi Hazreti Ömer. O halde seni kadılık görevinden hemen alıyorum. Zira evlatlarına muhabbet göstermeyen, halka da göstermez. Çocuklarına merhameti olmayan halka da merhameti olmaz.” (HSK, 2017:83)

“Bazı insanların hayvandan bile aşağı olması mümkün, eğer kalbinden merhametin zerresi kalmamışsa.” (HSK, 2017:85)

Zarifoglu’na göre affetmek, hata yapan kişinin özrünü kabul etmektir; din-ırk ayırmaksızın karşımızdakini bağışlamaktır; yanlışın farkına varıp bu yanlıştan dönen kişinin özrünü kabul etmektir. Yazara göre merhamet duygusuyla hareket edenler,

affetmeyi de bilir.

4.2.1.2. Sosyal Değerler

4.2.1.2.1. Hürriyet ve Adalet Sevgisi

Adalet kavramı TDK Türkçe Sözlük'te (2011:24), "1. Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe 2. Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme 3. Bu işi uygulayan, yerine getiren devlet kuruluşları 4. Herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk" şeklinde tanımlanmıştır. Özgür ve hür insanların olmadığı bir toplumda, özgürlük ve hürriyetten bahsetmek mümkün değildir. Hürriyet, yalnızca iç özgürlük değil, uluslararası ilişkilerde de önemlidir. Bir ülkenin uluslararası anlamda hür olması, o ülkenin başka ülkelerin askeri, ekonomik, sosyal ve siyasal anlamda boyunduruğu altında olmamasıdır.

Adalet ve hürriyet kavramları, birbirleri ile var olmakta, birbirinden ayrı düşünülemez. Hürriyet, insanların özgürlük ve hakları kanunlarla koruma altında olduğu müddetçe vardır. Adalet duygusunun olmadığı toplumlarda, insanlar kendilerini özgür ve hür hissedememektedirler.

Zarifoğlu'nun masallarında adalet ve hürriyet, üzerlerinde çokça durulan kavramlardır. Özellikle adalet kavramı, birçok masalda işlenmiş, hak ve eşitliğe vurgu yapılmıştır. Padişahlar, şehzadeler halkına karşı adaletli davranmaktadır. Adil olmadığı veya haksızlığın olduğu düşünülen durumlar, karakterler tarafından sorgulanmaktadır.

Halktan alınan haraçların haksız olduğunu düşünen Küçük Şehzade, haraçları sorgular. Şehzade, haraç almanın adalete uymayacağını düşünmekte ve yanlış olduğunu düşündüğü şeyi sorgulamaktadır.

“ –Haraç hak mı?

- Elbet!

- Nasıl hak!” (KBKH, 2017:41)

Küçük Şehzade ve nöbetçi, padişahın kapısında neden bu kadar çok nöbetçi olduğu hakkında konuşurlar. Küçük Şehzade, hakkını aramak isteyen kişinin, padişaha nasıl ulaşacağını sorgulamaktadır.

“-Kadı hakkını yedi, her kime gittiyse hakkını yedi. Baktı ki davasını padişaha götürmekten gayri yol kalmadı. Nasıl getirecek?

- Kolaydır Şehzadem, arzuhalini alıp saraya getirecek. Babana, Padişahımız efendimize arzedecek bundan kolay ne var...” (N, 2017:54)

Küçük Şehzade, tüm insanların eşit olduğunu ve isteyen herkesin padişahla görüşebilmesi gerektiğini savunur.

“Çünkü dileyen herkes dilediği an gelip padişahını görebilmeli, konuşabilmeli.” (N, 2017:55)

Padişah, halkına karşı adaletli davranmakta, suçluyu ve suçsuzu ayırt etmektedir. Bu da padişahın ne kadar adaletli olduğunu gösterir.

“Haklıyı haksızdan ayırmakta hiç zorluk çekmezmiş. Zamanla o kadar usta bir padişah olmuş ki, birinin gözlerinin içine bakar bakmaz nasıl biri olduğunu anlar, adeta ruhunu okurmuş.” (PİBV, 2017:58)

Padişah, ülkesinde adaleti sağlamıştır.

“Dullar, yetimler ülkenin hazinesinden maaşlarını alıyor ve sefil olmuyorlardı. Her yanda adalet vardı. Kadılar rüşvet yemiyorlardı.” (PİBV, 2017:60)

Fitnecinin Çabuk Gelir Kötü Sonu masalında padişah Ahmet, halkı tarafından sevilmektedir ve halkına huzurlu, adaletli bir hayat sağlamaktadır.

“Bir sultan, Allah’ın ipine sarılıyor ve adaletle il tutuyorsa ondan korksun suçlular, hainler. Ama iyiler güven içerisinde yaşasınlar.

İşte Sultan Ahmed’in padişahlık ettiği ülkede en kıyı bucaktaki insanlar bile canlarından ve mallarından emindiler.” (FÇGKS, 2017:73)

Padişah, ülkesinde haksızlığın olmasına izin vermemekte, herkese hakkını bulması için yardım etmektedir.

Padişah Ahmed’in ülkesinde bir haksızlığa uğrayan, öyle olur ki şikayet dilekçesini kaptığı gibi doğru padişaha koşar. Böyle hak aramak için gelenlere kapılar ardına kadar açılır. Hele biri yoluna çıksın da engellemeye kalksın! O zaman ister kırk satır, isterse kırk katır beğensin. (FÇGKS, 2017:74)

Katıraslan kitabında tilki ve aslan iş bölümü yaparken adil olmaya çalışmışlardır. Yazar burada, en küçük işlerde bile adaletli olunması gerektiğini vurgulamıştır.

- Sevgili dostum, bir iş bölümü yapmamız mı daha iyi, yoksa her işi sırayla içimizden birinin yapması mı?

- Efendim, diye hitap etti tilki, çeşitli özelliklerimizi göz önüne alarak iş bölümü yapmamız daha uygun görünüyor. Ancak böylece korkarım işlerin ağırlığı zatıalınızın sırtına biner. Hafifleri bana kalır. Eğer uygun görürseniz efendim, hangi iş olursa onu sırayla yapalım.

- Güzel konuştun sevgili dostum. Her zamanki gibi güzel konuştun. O halde yol hazırlıklarını herkes kendisi yapsın. Fakat yola koyulduğumuz andan itibaren, bütün işleri sıraya koyalım, nöbetleşe yapalım. (KA, 2017:7-8)

Tilkinin canını tehlikeye atarak fedakarlıklar yapması, aslanın da rahatına düşkün bir şekilde davranıp krallık yapması üzerinden, adaletin önemi vurgulanmıştır.

Tilki fırlayıp gitti.

Birkaç sefer yaptı, birkaç kurşun sıyrığı aldı ve aslanın önüne üç tavşanla, dört tavuk, iki tane de horoz attı.

Aslan bunları atıştırırken tilki yaralarını yıkıyordu.

-Eğer her gün böyle olursa bu iş benim için çok yorucu ve tehlikeli olacak, diye düşüncelerini mırıldandı. (KA, 2017:20-21)

İşlerin çoğunu tilki yapmakta, bir nevi aslana hizmet etmekte, aslan hiçbir şey yapmamaya devam etmektedir. Tilki ise durumun adaletsizliğinin farkındadır fakat korktuğu için ses çıkaramamaktadır.

Aslan, enli bir ağaca sırtını vermiş, piposunu yakmış onu izliyordu boyuna.

Tilki, hayvanların yemlerini de önüne koyup, kamp yerini şöyle derleyip topladıktan sonra, nefes nefese aslanın önüne gelip el bağladı, sesindeki endişeleri saklamadan sordu:

-Efendim, akşam yemeği için ne hazırlayayım? (KA, 2017:26)

Başkalarına danışmanın ve adaletle sorunları çözmenin önemli olduğu okuyucuya sezdirilmiştir.

“-Yine de anneciğim ben bunu kuşlar meclisine götürmek istiyorum.

-Peki demiş annesi, götür kuşlar meclisine. Ama korkarım onların vereceği karar senin aleyhine olsun.

Böylece küçük kırlangıç, yeni adıyla kırlanmotor, meseleyi götürmüş kuşlar meclisine bir dilekçe ile.” (MK ,2017:13)

Cahit Zarifoğlu'na göre hürriyet ve adalet; haklıyı haksızdan ayırmaktır; rüşvet yemekten ve haksızlık yapmaktan sakınmaktır; yetimin ve öksüzün hakkını korumaktır; hakkını aramak isteyenlere kapılarını açmaktır; herkesin kendi gücüne göre iş vermektir; iş bölümü yaparken adaletli olmaktır; sorunları çözmek için tarafsızlık yoluna başvurmaktır.

4.2.1.2.2. Aile ve İnsan Sevgisi

Türk Dil Kurumu sözlüğünde aile; “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik, aynı soydan gelen kimseler zinciri.” (TS, 1998:50) olarak tanımlanır. Aile, toplumun temel taşlarından bir tanesidir ve insanlar, sevgiyi, saygıyı öncelikle ailede öğrenirler. Ailesinden sevgiyi ve sevmeyi öğrenen çocuk, sadece kendisini değil, insanları da sevecektir.

Genel olarak; hikâyelerin hepsine insan sevgisi serpiştirilmiştir. İnsanı seven kahramanlar çoğunluktadır. Padişah halkını, halk padişahını sevmekte, insanlar ailelerine bağlı olmaktadır.

Padişah ile Bir Veli isimli masalda, padişahın halkını nasıl sevdiği ve onlara nasıl davrandığı vurgulanmıştır. Padişahın bu davranışı, insan sevgisinin bir göstergesidir.

“İşte bizim hikâyemizin padişahı bu durumu çok iyi biliyormuş. Onun için de Allah'ın emanetlerine ister insan olsun, ister hayvan, isterse bitkiler, onlara çok iyi bakıyormuş.” (PIBV, 2017:58)

Padişahın kendisine verdiği hediyelerle ve altınlarla şeyh, insanlar yararlanabilsin diye hastane, medrese yaptırır ve kendisine bir şey almaz. Bu durum, şeyhin insan sevgisini göstermektedir.

“Şeyh Abdülkadir kendi gösterişsiz evinde kalmaya devam etti. Ama evinin yanındaki büyük bir araziye satın aldı. Buraya önce bir cami, sonra da bir tekke inşa ettirdi. Bununla da kalmadı: Bir hastane, bir medrese, bir de imarethane yaptırdı.” (FÇGKS, 2017:75)

Kuşların Dili kitabında bir sevgili suya düşünce, aşığı da hemen arkasından atlar. Neden atladığını sorunca da kendisini ondan ayıramadığını belirtir. Yazar burada sevgililer üzerinden insan sevgisi ve aşka vurgu yapmıştır.

“-Evet ben kendi kendimi attım. Doğru, ama ben kendimi senden ayıramıyorum ki!

Farkında değilim, sen mi bensin, yoksa ben mi sen..” (KD:82)

Motorlukuş kitabında yazar, aile sevgisine, yardımlaşmaya ve aile bilincine sahip olmanın önemine vurgu yapmıştır.

“Bu ne kadar tatlı manzara.

En büyük kızı bir sonrakinin paltosunu giydirmeye çalışıyor. Bir diğeri en küçüğün düğmelerini iliklemeye. Bir başkası ise yine en küçüğün ayakkabılarını giydirmiş, bağcıklarını bağlamakta.

Karman çorman olmuşlar.” (MK, 2017:19)

Yürekdede ile Padişah kitabında aile içindeki sevgi, saygı ve dayanışmanın önemine, bir karar alınacağı zaman eşlerin birbirine danışması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Yürekdede ile eşi birbirlerini sevmekte, saygı duymakta ve her zaman birbirlerine danışmaktadır.

-Hatun ne dersin, yarın çikalım mı yola?” diye sordu Yürek Hasan.

-Beyciğim, dedi Ayşe Nine, sen nasıl emreder nasıl münasip görürsen, benim için güzel olan o.

-Sultanım o ne biçim lakırdı, sen ne arzu edersen benim arzum da o. (YİP, 2017:10)

Türklerin özelliklerini sıraladığımızda, öncelikle misafirperverlik kendini gösterir. Misafir evin bereketi, Allah'ın hediyesidir. Misafire saygı ve onu en güzel şekilde ağırlamak ev sahibinin vazifesidir. Misafirperverlikse insan sevgisinin en büyük göstergelerinden birisidir. Yürekdede ile Padişah masalında Yürekdede ve eşi, misafirleri için ellerinde ne var ne yok seferber eder, en iyi şekilde ikramlarda bulunmak ve ağırlamak isterler. Onlar için misafir demek, bereket demektir.

“-Gözün aydın dedi Yürekdede karısına.

-Gözümüz aydın dedi Ayşe Nine, şükürler olsun misafir gönderene.” (YİP, 2017:32)

“-Size soğuk bir ayran getireyim. Sonra da kalın, misafirimiz olun. Yemeği

bizimle yeyin. Biz de size dua eder, teşekkür ederiz.” (YİP, 2017:37)

“Diyorum ki hanım, Allah bize acıdı da yolladı bunları, yüzümüze baktı hamdolsun, dilim varmıyor ama, gel şu bizim deveciği kesip bunlara ikram edelim. Ne dersin yastık yoldaşım, başımın sultanı?” (YİP, 2017:40)

Ağaçkakanlar masalında çocukları olmasını çok isteyen ağaçkakan çift, bir çocuğa sahip olduklarıyla ilgili hayaller kurmakta, aile sevgilisi vurgulanmaktadır.

“Ve işte gerçekten de öyle oluyordu. Minik gaga görünüyor, babayla ana sevinçli çığlıklarla kanat çırpıyor, patırtıya elalem koşarak geliyor ve her ikisini kutluyorlardı.” (A, 2017:23)

“Anne onu bu zaman içinde durmadan yokladı, orasını burasını yumuşak gaga okşayışlarıyla okşadı, temizledi, hareketlendirdi.” (A, 2017:23)

“Anne onu yediriyor. Ve baba kendine bir hizmet düşmesi için boş yere bakınıp duruyor.” (A, 2017:23)

Hayallerinde bile ağaçkakan çift, çocuklarının iyiliği için tartışmaktadır. Yazar, aile sevgisini pek çok açıdan göstermektedir.

Ama bu minik yavruyu, bu hayat ve mutluluk müjdesini, bu elemeleri dağıtan varlığı ne kadar çok sevdiğini bilmiyor muydu anne ağaçkakan.

- Bilmez olur muyum hiç, dedi anne ağaçkakan, yahu sen beni delirtmek mi istiyorsun? Sanki onu çok seviyorsun diye kollarına alıp öldürünceye kadar sıkmak, gagasını ısırp sakatlamak mı gerek? (A, 2017:25)

Ağaçkakanlar masalında anne ve baba ağaçkakan, çocuklarının üzerine titremektedir.

“- Sen benim canımsın, ciğerimsin. Azıcık başın ağrısı uykuvarım kaçır.

Rüzgar kanatlarını incitse ciğerim yanar.

Hele düşsen, tenin çizilse, kanasan, göğsümü yolarım, harap olurum.

Dilerim Allah senin acını bana göstermesin.” (A:30)

Ağaçkakanlar masalında aile içi sevgi ve saygının önemine değinilmiştir.

“-Keşke sana anlatmasaydım. Hiç olmazsa sen rahatsız olmazdın.

-Sen huzurlu olmadıktan sonra, ben tek başıma nasıl huzurlu olabilirim?” (A, 2017:75)

“Böyle işleri kadın rahatsız olmasın diye yuvanın dışında yapıyordu. Çıkardığı fıstıkları gagasıyla getirip kadının ağzına koyuyordu.” (A, 2017:82)

Ağaçkakanlar’da insan sevgisi, komşuluk sevgisi ve paylaşım üzerinden vurgulanmıştır.

“Erkek hemen havalandı ve durumu sevinçle konu komşuya ilan etti.” (A, 2017:84)

“Birkaç yaşlı ağaçkakan hemen yuvanın içine girmiş durumu görüşüyorlardı. Ev sahiplerini kutlayan bakışlarla bakıyorlardı.” (A, 2017:84)

Zarifoğlu’nun bu değere sıkça yer vermesi, onun aile bağlarına ve insan sevgisine önem veren bir karaktere sahip olduğunu gösterir. Ona göre aile ve insan sevgisi, aile bireylerinin kendilerinden önce birbirlerini düşünmeleridir; 80 yaşındaki eşlerin ilk günkü aşkla bağlı olmalarıdır; anne-babaların hayallerindeki çocuklarının iyiliği için yarışmalarıdır. Yazara göre aile ve insan sevgisi kendinden önce karşısındakini düşünmek, onun iyiliği, onun mutluluğu için elinden geleni ardına koymamaktır.

4.2.1.2.3. Yurt ve Millet Sevgisi

Yurt sözcüğü TDK Türkçe Sözlük’te (2011: 2617), “1. Bir halkın üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçası, vatan 2. Memleket” olarak açıklanmaktadır. Millet sözcüğü ise (2011: 1683), “1. Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus 2. Bir yerde bulunan kimselerin bütünü, herkes” olarak açıklanmaktadır.

Millet ve yurt sevgileri, ait olma duygusuyla alakalı kavramlardır ve bu yüzden birbirleriyle bağlantılı kavramlardır. Yurt sevgisi ve millet sevgisi gibi kavramlar, insanların doğal bir eğilimidir. Birey, kendi milletinin niteliklerine sempati duymakta, doğup büyüdüğü toprakları sevmekte ve benimsemektedir ve bu hisler, doğal eğilim sonucu oluşmaktadır. Zarifoğlu’nun masallarındaki kahramanlar yurtlarına ve milletlerine bağlı olan insanlardır

Masalda padişahın, halkının huzur ve barış içerisinde yaşaması için elinden gelen her şeyi yapması, yurt ve millet sevgisi kaynaklıdır.

Sirtüstü yatıp hayatı boyunca yaptıklarını aklına getirdi. Ülkesi alabildiğine büyümüşü. Her yan gelişmiş ve zenginleşmişti.

Halkın ne hırsız korkusu vardı ne de eşkiya korkusu.

Dullar, yetimler ülkenin hazinesinden maaşlarını alıyor ve sefil olmuyorlardı. Her yanda adalet vardı. Kadılar rüşvet yemiyorlardı. (PİBV, 2017:60)

Ağaçkakanlar'da yurt ve toprak sevgisi, Upuy'un ev sevgisi üzerinden aktarılmıştır.

“Tabii, dedi Upuy, seviyorum. Evimizin, doğduğum yerin bulunduğu yeri nasıl sevmem.” (A, 2017:94)

“Şimdi Upuy öne geçmiş bir çocuk heyecanıyla terketmekte oldukları memleketlerini doya doya görmek istiyor ve bir an önce de birçoğunu görmek için de acele ediyor ve durmadan yükseliyordu.” (A, 2017:97)

Zarifoğlu'na göre yurt ve millet sevgisi, ülkesindeki insanları huzur içinde ve rahat bir şekilde yaşatmak için çaba sarf etmek, doğduğu topraklardan ayrılamayacak kadar çok sevmektir.

4.2.1.2.4. Bilgisizlikle Savaş

Cahillik ve bilgisizlik kavramları, yakın anlamlara sahip kavramlardır. Bilgisizlik kavramında ifade edilen, cahil olma durumu, modern hayatla ilgili temel bilgi birikimi eksikliği veya bir konu hakkında bilgisiz olmadır. TDK Türkçe Sözlük'te (2011: 339), “Bilgisiz olma veya bilgi yokluğu durumu, bilgisizlik, cahillik, cahiliyet, cehalet.” olarak tanımlanmıştır. Bilgisiz olmanın garipsenmediği, ayıplanmadığı ve sıradanlaştığı toplumlar, ilkel toplumlar şeklinde kabul edilmektedir. İnsanların yaşadıkları sosyal ve doğal çevreyle ilgili temel bilgilere sahip olması, medeni olmanın en önemli adımları arasındadır. Zarifoğlu'nun masallarındaki kahramanlar, okumanın ve öğrenmenin bilincinde olan insanlardır.

Padişah, alimleri çok sever, sürekli kendileriyle görüşür, yeni alimlerle tanışmak ister. Padişahın alimleri bu kadar çok sevmesi, kendisinin eğitim sevgisini gösterir. Padişah, halkının eğitilmiş olmasını istemekte, bilgisizlerin eğitilmesi için her zaman alimlerden destek almaktadır.

Böyle zamanlarda alimleri överdi. ‘Onlara başta ben olmak üzere hepimizin ihtiyacı var’ derdi.

Bir gün yine bir hutbesinde insanlara şöyle söylemişti:

- Allah yolunda hiç şaşmadan dosdoğru giden bir alime benim gibi bin padişah feda olsun.

Padişah alimleri sever, onları daima yanına çağırır, çoğu zaman da onların yanına kendisi gider ve fikirlerinden yararlanırdı. (PİBV, 2017:62)

Katraslan kitabında yazar, aslan ve tilki üzerinden eğitimin önemini vurgulamış, bilgiye ve eğitime verilen öneme değinmiştir. Yakın ülkeleri seyahat etmek isteyen hayvanların dileği, bilgilerinin artmasıdır.

“Bilgimiz görgümüz artar, iyi hayvanlar oluruz diye kurdular.” (KA, 2017:7)

“Bizler hayvan olarak ne kadar yücelsek, kendi soyumuz bakımından bunun bir sınırı vardır. Ama bizden yüce mahluklar olan insanlara ne kadar benzeyebilirsek, o nispette derecemiz artar elbet.” (KA, 2017:11)

Ağaçkakanlar masalında küçük ağaçkakanın eğitilmesi ve bir ağaçkakan olmak için bilmesi gereken şeylerin öğretilmesi konusunda titizlikle davranmaktadır.

“Ah ne kadar güzel, ne zeki bir yavruydum bu. Ve bu ne kadar alımlı, çekici bir hayal. Bir ağaçkakanın, ağaçkakanlığı bu kadar çabuk kavrayan bir yavrusunun olmamasından daha değerline olabiliirdi?” (A, 2017:29)

“Güzel ve kuvvetli bir yavru. Kavrayışlı. Cesur. Adaletli. Anasının ve benim göz nurumuz. Onu sistemli bir eğitimle ağaçkakanların en şerefli, erdemlisi olarak yetiştireceğim.” (A, 2017:39)

“Yuvaya bir iki ceviz taşıdılar ve anne ağaçkakanla baba ağaçkakan sırayla ve yorulmadan saatler boyu yavruya bir cevizin nasıl delineceğini gösterdiler.” (A, 2017:48)

Cahit Zarifoğlu masallarında bilgili insanları yüceltmış, bilgiye önem vermiştir. Ona göre bilgisizlikle savaş; bilgi ve görgü için ülkeler gezme; bilginin peşinden koşmaktır. Eğitime önem veren, bilgili insanları yücelten yazar, masallarındaki karakterler üzerinden bilginin peşinden koşmayı ve bilgisizlikle savaşmayı dile getirmiştir.

4.2.1.2.5. Saplantı ve Boş İnançlarla Mücadele

Saplantılar ve boş inançlar, toplumun dini inancına uymayan uygulamalar, batıl inançlar, doğruluğunu kanıtlamanın mümkün olmadığı uğursuzluk veya uğur getirdiğine inanılan şeyler, yararsız bir düşünce üzerinde sabit kalmaz. Saplantı kavramı TDK Türkçe Sözlük'te (2011:2032), "Bilgisiz olma veya bilgi yokluğu durumu, bilisizlik, cahillik, cahiliyet, cehalet" şeklinde açıklanırken; boş inançlar (2011:385) ise "Kaynakları bilimsel ve dini temele dayanmayan, dar, biçimci inanma, batıl itikat." şeklinde açıklanmaktadır. Boş inançlar, saplantılar, insanları bilimden, mantıktan, gerçek dünyadan, akıldan koparan olumsuz düşüncelerdir. Sağlıklı toplumların oluşması için bu tarz düşüncelerle savaşmak büyük öneme sahiptir. Zarifoğlu da hikâyelerinde saplantıların neden olduğu zararlara dikkat çekmiştir.

İzak'ın yalanlarına inanan padişah, Şeyh Abdülkadir'i ortadan kaldırmayı saplantı haline getirir.

"Öyle oldu ki o mübarek padişah gece gündüz Şeyh Abdülkadir'i nasıl ortadan kaldıracağını düşünmeye başladı." (FÇGKS, 2017:89)

Aslan ıslık çalarken, tilki onu uyarmış, ıslık çalma konusundaki batıl inancını dile getirmiştir.

Dudaklarının kocaman yuvarlağından kaim bir sesle ıslık çalıyor.

-Puh puh dedi tilki, şeytanları başımıza topluyor.

-Bir şey mi dedin sevgili dostum dedi aslan.

-Evet efendim, dedi tilki, kendi kendime konuşuyordum.

-Bana da söyler miydin, ne düşünüyordun öyle.

-Islık çalmak pek iyi değil derler de efendim. (KA, 2017:11)

Ağaçkakanlar'da saplantı ve boş inançlarla mücadeleye yer verilmiştir.

"İkisini de şiddetli bir korku sardı şimdi. İkisi de oraya gittikleri anda, hatta ona 'Şakir Amca Çiftliği' dedikleri anda, otomatik bir şekilde korkunç rüyanın gerçekleşmeye başlayacağına dair garip bir önsezi duydular." (A, 2017:93)

Ağaçkakanlar'da batıl inanç konusu üzerinde durulmuştur.

"Puh puh, nazar değmesin diyerek, bu kem gözlerden, nazarlı olabilecek bakışlardan, gıpta dolu sözlerden yavrusunu korumaya çalışıyordu."

(A, 2017:86)

“-Pek de güzelsin yavrum, dedi bugün, pek güzelsin. Nazarlı gözlere puh puh.” (A:88)

“-Ya tıpkısı çıkarsa o korkunç rüyanın deyip duruyorlardı.” (A, 2015:102)

Yazara göre saplantı; üstün görülen kişilerin yalanlarına inanıp, bu yalanlara takılı kalmak, olumsuz durumların peşimizi bırakmayacağını düşünerek yaşamaktır. Boş inançlarsa ıslık çalmanın kötülük getireceğine, nazarlı gözlerin insana zarar vereceğine inanmaktır.

4.2.1.2.6. Yanlış Batılılaşma ile Savaş

Batılılaşma kavramı TDK Türkçe Sözlük'te (2011: 282), “Düşünce, çalışma, görüş ve anlayışta özellikle Avrupa ülkelerinin izledikleri temel ilkeleri benimsemiş olmak, Garplılaşmak” olarak tanımlanmıştır. Bu kavram, gelişmemiş ve geri kalmış toplumların, Avrupa'nın yaşam tarzı, eğitim, teknik ve bilimini örnek alma ve uygulama sürecini ifade etmektedir. Türk tarihine bakıldığında, batılılaşmanın Tanzimat Dönemi'ne kadar gittiği görülmektedir.

Batılılaşma kavramı, medenileşme ve medeni vasıflara sahip olma açısından pozitif bir süreçtir. Fakat batılılaşma sürecinde batının fikirleri ve medenileşmesini sağlayan eylemler uygulanırken, öte yandan da medeniyetle ilgisiz olan yaşam kültürü de, iyi veya kötü bakılmaksızın alınabilmekte, bu durum da yanlış batılılaşma şeklinde ifade edilen kavrama yol açmaktadır. Batıdan alınan kültürel unsurların bazıları, toplumu yozlaştırmakta ve köklerinden uzaklaştırmaktadır. Teknoloji ve bilimde yol alma ve eğitimi modernleştirme gibi olumlu gelişmeler yaşanırken, diğer yandan dile pek çok yabancı kelime girmekte ve manevi değerler yitirilmektedir. Türk edebiyatına bakıldığı zaman, yanlış batılılaşma sonucunda oluşan yozlaşma, pek çok romana konu olmuştur.

Katıraslan kitabında bir kadın, sırf gösteriş için kürk giymektedir. Burada yazar, yanlış batılılaşmaya vurgu yapmaktadır.

-Ah pek zarif oldu, dedi bir kürklü bayan.

-Ah şekerim, dedi öteki, bu yaz günü kürk sıcak olmuyor mu?

-Nereden bilirdim hayatım, bana dağ başı dediler, bakarsın soğuk vardır, kar vardır dedim. Ne yapalım böyle olsun, bu da bir orijinallik canım baksana her tür kıyafet var ortada. (KA, 2017:53)

Katıraslanı arayan yerli uzmanlar, işlerini doğru yapmalarına rağmen kovulmuş, onların yerine yabancı uzmanlar getirilmiştir. Burada yazar, bir şeyin sırf yabancı menşeli diye daha iyi olduğu düşüncesini eleştirmektedir.

“Köylü ve yerli başuzmanın işine son verilmiş, aradan birkaç saat geçmeden dışuzmanlar yerlerini almak üzere memlekete giriş yapmaya başlamıştı.” (KA, 2017:73)

Zarifoglu’na göre yanlış batılılaşma, yabancı olan her şeyin iyi olacağını düşünmek, yerli kaynaklar varken yabancıyı yücelterek kullanmaktır.

4.2.1.2.7. Ahlâk ve İdeal

Ahlak, kelime anlamı olarak tabiat, karakter ve huy anlamlarına gelmektedir. Terim olarak bakıldığında nefsi iyi hareketlerle donatma, kötü hareketlerden arındırma metodu, insanların birbirleri ile olan ilişkilerini düzenleyen davranış kurallarıdır (Karaman, 2000:23). Ahlâk, insanların uyması gereken davranış normları ve toplum kurallarıdır. Tüm toplum tarafından, üzerinde anlaşılmış davranış biçimleridir ve insanlar, toplum tarafından bu davranışları gösterme konusunda baskı görür.

İdeal kavramıysa uygunluk, düşünceli olma, ülkü anlamlarına gelir. “1. Ülkü 2. Düşüncenin tasarlayabileceği bütün üstün nitelikleri kendinde toplayan 3. Uygun” (TDK, 2011:1151). Ahlak ve idealin arasındaki bağa bakacak olursak, ideal birey olmak için, ahlak kurallarına uymak gerektiği düşüncesi göze çarpmaktadır. Ahlak kurallarına göre davranan kişiler, toplumun gözünde ideal davranışlarda bulunan insanlar olarak görülmektedir. Çocuklara küçük yaşlarda ahlak kurallarını öğretip, ideal davranışlara sahip olmalarını sağlayarak, toplum düzenini, korumak mümkündür. Zarifoglu’nun masallarında ahlak, üzerinde önemle durulan konulardan bir tanesidir.

Bahçedeki altınları gören Küçük Şehzade, altınların nereden geldiğini merak etmiş, haram lokma yemekten korkmuştur. Bu durum, şehzadenin ahlaklı olduğuna yapılan bir vurgudur.

“Ne ola bu altınlar? Kimden alınıp getirilmiş? Sakın ha ondan bundan zorla belayla alınmış olmasın. Bre sakın, elimiz ekmeğe yetişmiyor diye kursağımıza haram lokma atılıyor olmasın!” (KBKH, 2017:40)

Nöbetçi, kafirlerin affedilme şartlarını sıralamakta, densizlik yapmamalarının önemli olduğunu belirtmektedir.

“ – Emret der kafir, biz de emrederiz. Deriz ki:

- Bir daha baş kaldırıp densizlik etmeyeceksin.” (KBKH, 2017:42)

Padişah Ahmet, ülkesine öyle bir ahlak yetiştirmiştir ki, kendisini alt etmek isteyen düşmanları, padişah alt edildikten sonra gelen kişinin de Ahmet gibi iyi olacağını düşünür. Yazar burada, ahlaklı bir yönetici tarafından yönetilen halkın da ahlaklı olacağını vurgulamakta, ahlaklı olan bir toplumun çökertilmesinin zor olacağını belirtmektedir.

“Fakat artık anlıyoruz ki biz Padişah Ahmed’i ortadan kaldırsak bile fazla bir şey elde edemeyeceğiz. Padişah Ahmed ülkesine öyle bir ahlak, öyle bir düzen yerleştirdi ki, kendisinden sonra gelecek olanlarla da baş edemeyiz.” (FÇGKS, 2017:77)

Katıraslan masalında ideal ve ahlak değerlerine vurgu yapılmış, çalmanın kötülüğünden bahsedilmiştir.

“İnsanlar birbirlerinin çiftliklerinden bir şey çalmıyorlar. Çalanlara da iyi gözle bakmıyorlar.” (KA, 2017:19)

Yazara göre ahlaklı insan haram yemez, densizlik etmez, hırsızlık yapmaz. Ona göre ahlaklı bir insanın en önemli özelliklerinin başında bunlar gelmektedir.

4.2.1.2.8. Doğa ve Hayvan Sevgisi

Dünya atmosferini beraber teneffüs ettiğimiz canlı türlerinden birisi de hayvanlardır. Hayvanlar birçok açıdan bizlere faydası olan varlıklardır. Hayatımızın birçok alanında yanımızda yer alırlar. İnsanlara arkadaşlık ederler. Aynı zamanda sevimli olan hayvanlara dair sevgiyi, çocukların içine yerleştirmeye çalışan Zarifoğlu, masallarında hayvan sevgisine de yer vermiştir. Doğa, hayatımızı çevrelemektedir.

Doğasız bir hayat düşünülemez ve doğaya ve hayvanlara verilen zararlar, aslında insanlara da verilmiş zararlardır. Zarifoğlu, hayvan sevgisinin yanında doğa sevgisinden de sık sık bahsetmektedir.

Padişah, halkını sevdiği gibi hayvanları ve doğayı da sevmektedir.

“İşte bizim hikâyemizin padişahı bu durumu çok iyi biliyormuş. Onun için de Allah’ın emanetlerine ister insan olsun, ister hayvan, isterse bitkiler, onlara çok iyi bakıyormuş.” (PİBV, 2017:58)

Katıraslan kitabında aslan uyandıktan sonra coşkulu bir şekilde doğadan ve doğa sevgisinden bahseder.

“Haydi bakalım, aziz ve sevgili dostum. İşte mutlu mu mutlu bir gün daha başlıyor. Şu güneşin doğuşuna, şu dipdiri kır çiçeklerine, şu koşuşan tavşanlara, sincaplara bak.” (KA, 2017:40)

Motorlukuş’ta hayvan sevgisine değinilmiştir.

“-Aaa anne şuna bak harika..

-Ah ne sevimli, yalnız yavrum asıl aslana bak sen. Gözlerinin güzelliğine. Hadi çıkıp konuşalım onlarla.

-Korkmuyor musun?

-İsteseler bir saniyede yutarlar bizi. Baksana bunlar bildiğimiz hayvanlardan değil.” (MK ,2017:52)

Motorlukuş’ta doğa güzelliklerine değinilerek, doğa sevgisi oluşturulmaya çalışılmıştır.

“-Evet yavrum, yemyeşil ve güzel. Orada ilgin ilgin akan sular ve onların kenarında dallarıyla sulara eğilmiş söğüt ağaçları vardır.” (MK, 2017:79)

Motorlukuş kitabındaki Çın Çın Yılandıklar hikâyesinde doğa ve hayvan sevgisi üzerinde durulmuş, doğa betimlemeleri yapılmıştır.

Bu gördüklerimiz, ovalar, yeşillikler, onların yanındaki söğütler, bunlar değil korkunç olan. Sonra orada, bağlar vardır, bahçeler vardır. Çeşit çeşit meyveler, türlü türlü güller, sümbüller, laleler, nergisler, bin bir çeşit böcekler, kurbağalar, kaplumbağalar.. Onlar kadar lezzetli yiyecek göremezsin şu dünyada. Hele ateş böcekleri vardır ki geceleri, bir görebilirsen onları, bir hamlede yutman için ağzının

içine kadar gelirler. Hele bir de geceleri yine, hele hele sabahları o bahçelerin bülbül sesleriyle doluşu yok mu? Başımı kovuğundan çıkarıp bir dinlesen, bütün kış boyunca yeter de artar bile.. (ÇÇY, 2017:79-80)

Ağaçkakanlar masalında çevreye karşı duyarlı olmanın önemi vurgulanmıştır.

“Nimetler sonsuzdur.

Fakat onlarda herkesin hakkı var.

Bütün diğer kuşların ve hayvanların ve insanların da hakkı var.

Ye, ama ihtiyacın kadar.

Bir lokma badem için bin badem kırma.

Ağaçları üzme, hırpalama.” (A, 2017:31)

Ağaçkakanlar’da yazar doğa ve ağaç sevgisine, doğaya karşı merhametli olmamız gerektiğine değinmiştir.

“Ağaçları üzme, hırpalama.

Cevizleri, fıstıkları ve bademleri hışımla kapıp kaçır gibi, hırsızlık yapar gibi değil, sevgiyle kopar, öp başına koy, merhametle del...” (A, 2017:31)

Cahit Zarifoğlu’na göre doğa ve hayvan sevgisi, insan sevgisine denktir. Yazar en yırtıcı hayvanların bile güzel yönlerinin bulunduğunu, hayvanların hakkının gözetilmesi gerektiğini, ağaçlara zarar vermekten kaçınılması gerektiğini dile getirerek, doğa ve hayvan sevgisini anlatmaya çalışmıştır.

4.2.1.2.9. Din ve Tanrı Duygusu

Din ve Tanrı duygusu insanın dini algılayışında, yaşayışında beliren birbirinden farklı duygular toplamıdır. Din duygusunu belirli bir duygu türü ile sınırlandırmak yanlış olur, çünkü inanan bir insan dinle ilgili yaşantılar geçirirken veya dinle ilgili düşünürken sevinç, hüznün, korku, öfke gibi farklı duygular yaşayabilir. İnsanlar hayatlarını belli bir yere kadar kontrol edebildiklerini, asıl kontrolün büyük bir gücün elinde olduğunu düşünüp, ilahi bir yaratıcıya inanmışlardır. Bu mantık doğrultusunda hayatını bir düzene sokup, dini kaidelere uygun yaşama çabası içerisine girmişlerdir.

Zarifoglu'nun masallarında Tanrı sevgisi, din, şükretmek gibi kavramlar üzerinde fazlaca durulmuş, bu kavramlara sık sık vurgu yapılmıştır.

Kırk Bin Kapılı Hazine masalında, Tanrı inancına ve varlığına vurgu yapılmıştır.

“Allah’ın varlığına en kesin delilim şu ki, bir şeye niyet ederim ama yapamam, yaptıklarım ise aklımda olmayan işler..” (KBKH, 2017:37)

Padişah, sahip olduğu her şey için şükretmektedir.

“O da bunlara daima şükretmiş, bunlara da bir emanet gözüyle bakmış.” (PİBV, 2017:59)

Ülkesinde adaleti sağlamış olan padişah, aklından hiçbir zaman Allah inancını eksik etmemektedir.

“Ve padişah bütün bunları yaparken bir an olsun Allah’ı hatırlamıyor ve ‘İnsanlar yaptıklarından sorulacaktır. Bense bütün insanlardan sorulacağım. Çok dikkat etmeliyim, Allah’a karşı mahcup olmamalıyım’ diyordu.” (PİBV, 2017:60)

Camide zaman zaman halka hitap eden padişah, sahip oldukları her şeyi Allah’ın verdiğini, kendisinin sadece aracı olduğunu söylemektedir ve kendisi için dua edilmesini istemektedir.

“Ey insanlar diyordu, ülkemiz iyilik ve doğruluk içerisindedir. Bütün bu iyilikleri bize sağlayan Allah’tır. Ben sadece bir vasıtayım. Lütfen hepimiz bana dua edin. Dua edin de ayağım takılmasın. Hatalar yapıp günaha girmeyeyim.” (PİBV, 2017:62)

Padişah ile Bir Veli masalında bir alim, peygamber sevgisini vurgulamaktadır.

“Peygamber efendimiz (Sallallahu Aleyhi Vesselem) altmış üç yaşında irtihal ettiler. Dünyada ondan daha uzun zaman kalmaya utanırım.” (PİBV, 2017:65)

Şeyh Abdülkadir, dinini yaşamak ve yaşatmak için padişahın ülkesine gelmiştir.

“Şeyh Abdülkadir işte bunun için ta uzak iklimlerden kalkıp geldi Padişah Ahmed’in ülkesine.

Orada güzel insanlar bulacağını, onlara daima Allah’ı ve peygamberi hatırlatabileceğini, onlarınsa bundan sadece memnun kalacağını düşündü.” (FÇGKS, 2017:74)

Baş vezirinin panik içinde odaya geldiğini gören padişah, Allah'ın takdiri olan her şeye razı olunması gerektiğini vurgulamıştır.

“Sakin ol vezirim, sakın ol. Haberler kötü de olsa, madem Allah'ın takdiridir, bizim razı olmamız gereklidir.” (FÇGKS, 2017:87)

Küçük evinde, mütevazı bir hayat süren şeyh, sahip olduğu az şeye her daim şükretmektedir.

“Hiç birimiz Allah'ın bu güzel nimetine layık değiliz ama, Allah cömerttir, lütuf ve kerem sahibidir buyurun şükrederek yiyelim, Allah hiç birimizi nimetine küfredenlerden eylemesin.” (FÇGKS, 2017:94)

Kuşların Dili masalında yazar, tövbe etmenin ve doğruluğa yönelmenin önemini ve bunların sonucunda kazanılacakları vurgulamıştır.

“Günah işlediysen tövbe et. Tövbe kapısı daima açık. Kim gitmiş de onu kapalı bulmuş? Eğer tövbe kapısına doğrulukla yönelirsen yüzlerce lütuf, yüzlerce ihsanla karşılaşırın.” (KD, 2017:40)

Sevgilisine olan aşkından durmaksızın bahseden kuşa Hüdhüd, gerçek sevginin Tanrı sevgisi olduğunu ima eder.

Sözünü ettiğin aşk bir gün sona erer. Sen aşka aşık olacağına bir surete aşık olmuşsun. Bir gün solup yok olacak bir şey bu. Bunda nasıl bir güzellik buldun ki kapıldım. Asıl güzellik öyle bir alemdir ki işte biz ona doğru yol almaktayız. Onun güzelliği bakidir. Devamlıdır. Geçici değildir. (KD, 2017:47)

Hüdhüd, Allah'ın emirlerine uymanın, ibadet etmenin önemini vurgulamaktadır. İbadet etmenin kazandıracığı sevapları anlatmaktadır.

“Allah'ın emrine uyarak bir an ibadette bulunmak, bu olmaksızın ömrünce başı boş ibadet etmenden hayırlıdır.

Onun buyruğu ile bir an zahmet çekmek, bundan ele geçen sevap, bütün alemde fazladır.” (KD, 2017:53)

Bir mümin ve kafir, savaşmaktadır. Mümin, namaz vakti geldiğinde, namaz kılmak için dövüşe ara vermek ister. Yazar burada, kişinin imana ve ibadete bağlılığını vurgulamaktadır.

“Mümin baktı ki namaz vakti geçmek üzere.

Kafire dedi ki:

- Benim namaz vaktim geçiyor. Allah’a ibadet etmem gerek. Eğer izin verirsen namazımı kılayım.” (KD, 2017:57)

Kafir ve müminin yaptıkları savaşa ara vermelerinin ardından kafir, müminin namazını kılmasını bekler. Kafir de kendi ibadetini yaparken mümin ona saygı göstermez ve öldürmeye kalkar. O sırada mümin bir ses duyar ve o ses, mümini azarlar, kafire saygı göstermediği için kızar ve nasıl bir mümin olduğunu sorgular. Bunu duyan kafirse çok etkilenir ve Müslüman olmaya karar verir. Yazar burada İslam dininin saygı ve hakkaniyete verdiği değeri vurgulamıştır.

“- İman edip kendisine uyan bir kulu bile böyle azarlayan Allah ne kadar doğru, adil ve haktır dedi.

Böyle bir Allah’ın karşısında ben hesap gününde ne yapacağım.

Tez bana İslam’ı talim ettir de İslam’a gireyim dedi.” (KD, 2017:59)

Kuşların Dili kitabında yazar, ibadetin insanın içinden gelerek yapıldığını ve başkasının zorlamasına ya da söylemesine gerek kalmadan, kolaylıkla yapılabileceğini vurgulamaktadır.

“-Geceleyin kalkınca beni de uyandır da, ben de namaz kılayım.

Köle efendisine dedi ki:

-Kimde din gayreti varsa, o kendiliğinden uyanır. Bir başkasının uyandırmasına gerek kalmaz.” (KD, 2017:67)

Motorlukuş kitabında yazar, eğitimin, ahlaklı, bilgili ve görgülü insan yetiştirmenin önemine ve de Allah inancına sahip olmanın önemine değinmiştir.

Baba dermiş ki:

-Onlar daha dünyaya gelmeden Allah onların yiyeceklerini, giyeceklerini önceden yollar. Böyle de, esas önemlisi bunları yetiştirmek, güzel güzel eğitmek. Dinin diyanetinden haberli kılmak.

İşte bunun için işine gider, işinden gelir, artan bütün vakitlerini çocuklarına ayırmış bu

baba. (MK, 2017:20)

Yürekdede ile Padişah'ta dua etmenin, inanç sahibi olmanın önemine ve insanoğlunun yalnızca Allah'a el açıp, ondan istemesi gerektiğine değinilmiştir.

“Sonra Hasan Dede kalktı. Kamet getirdi. Kalın, mübarek bir sesle.

O imam oldu, Ayşe Nine cemaat.

Bir namaz kıldılar ki bedenleri de ruhları da biz diyelim arşılâda, siz deyin cennet bahçelerinin güllüklerinde.” (YİP, 2017:13)

Şöyle dedi kendi kendine Yürekdede:

-Bunun da elinde bir şey yok. Ben de geldim ondan istemeye. Baksana o da bir başka padişaktan istiyor. Bense onunla sarayına gitmeye razı oldum. Bu doğru değil. Hemen çıkıp çadıra döneyim. Yol boyunca da, ağaçlarla çiçeklerle havayla suyla dost ola ola bütün hacetlerimi Allah'ıma açayım. Ben de yalnız ondan isterim. Yanımda şunun gibi ihsanı bol bir padişah da olsa, başkasından istemem. İstersem edebi tecavüz olur, Allah'ın gücüne gider. (YİP, 2017:70-72)

Köyümüze Yağdı Karlar masalında İmam, cemaatine Allah'a olan ihtiyaçtan bahsetmekte ve dünyevi şeylerin o kadar da önemli olmadığını anlatmaktadır.

-Buraya bir ihtiyaç için geldiniz. Bre akılsızlar, odun olsa da olur olmasa da. Asıl Allah'a olan ihtiyaç ne biter ne eksilir. Artar da eksilmez. Ama yine de madem dileğimiz şu anda en çok odun, başlarımızı eğelim, ellerimizi açalım, bir de yaradandan dileyelim. 'Her ne kadar, oduna da, ekmeğe de layık değiliz, ama sen Kerem sahibisin' diyelim. (KYK, 2017:95)

Ağaçkakanlar masalında din ve Tanrı bilincine değinilmiştir. Ayrıca ağaçkakanlar, çocuk sahibi olmak için Tanrıya dua etmektedir.

Bundan dolayı insanlar meyve bahçelerinde, gagalarımızla delinmiş bademler, cevizler ve fıstıkla, dalında yarı yarıya yenmiş incirler ne kadar çok olursa olsun, ses etmezler, hatta bir köşesi delinerek, tarafımızdan içi boşaltılmış bir bademi ellerine alarak hayret ve ibret nazarıyla onu inceler, bu yeteneğimizin arkasındaki ulu kudreti tefekkür ederek yücelirler. (A, 2017:31)

Ben yarın sabah ilk işim dualarla oturacağım bunların üstüne. Gerisi Allah kerim. (A,2017:80)

Zarifoğlu'nun masalları, din ve Tanrı duygusunu aşılarken kullanılabilir

önemli masallardandır. Masalların birçoğunun ortak özelliği, dini değerlere sık sık yer verilmiş olmalarıdır.

Yazara göre din ve Tanrı duygusu Allah'a inanmak, ona hep şükretmek, Allah'ı hiçbir zaman aklımızdan çıkarmamak, Allah'tan gelene razı olmak, yanlışlarımızdan dolayı tövbe etmek, asıl güzelliğin Allah olduğunu bilmek, savaş halinde olsak dahi ibadeti aksatmamak, Allah'a olan ihtiyacın hiç bitmeyeceğinin farkında olarak yaşamaktır.

4.2.1.2.10. Kurallara Uymak

Türk Dil Kurumu sözlüğünde kural; “1. Bir sanata, bir bilime, bir düşünce ve davranış sistemine temel olan, yön veren ilke. 2. Davranışlarımıza yön veren, uyulması gereken ilke.” (TS, 1998:1408) olarak tanımlanır.

Kurallar, toplum hayatını düzenler. Kurallara uyulmayan toplumlarda ise sağlıklı bir sosyal hayat olamaz. Dolayısıyla yaşanılır bir hayat isteyen toplum mensuplarının, sosyal hayatı düzenleyen kurallara da uyması gerekir. Bir toplumun mensubu olan bireylerin, toplum kurallarına uymaları gerektiğini düşünen Zarifoğlu, masallarında kurallara uymanın gerekliliği üzerinde durmuş, uyulmadığı zaman sonuçları olacağını vurgulamıştır.

Nöbetçi, kurallara uyulması gerektiğini, uyulmadığı zaman kafirlerin başına neler geldiğini anlatır. Yazar burada, kurallara uymanın önemini vurgulamış, uyulmadığı zaman sonuçları olacağını göstermek istemiştir.

“-İşte küffar, bitleninceye kadar verir haracı. Sonra, dediğim gibi bitlenince, haraç vermek nefesine ağır gelmeye başlar. Verdiği sözü de unuttur. Haracı keser.. Nasihat de kar etmez. O zaman..

- O zaman?

- İşte o zaman kellesi uçar..” (KBKH, 2017:44)

Yazara göre insanlar konulmuş kurallara uymalıdır. Aksi takdirde ceza alabileceklerini bilmelidir.

4.2.1.2.11. Yaşlılara Saygı

Türk Dil Kurumu sözlüğünde saygı; “1.Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram. 2.Başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu.” (TS, 1998:1922) şeklinde tanımlanır.

Motorlukuş'ta anne babalarımıza, büyüklerimize, yaşlılarımıza saygılı olmamız gerektiğine vurgu yapılmıştır.

“-Baba dedi karayılan sen karışma, yoksa seni de kovarım.” (MK,2017:57)

“Fakat bu kez başka bir ihtiyar yılan söze karıştı.

-Doğru güçlüsün. Ama hepimize karşı ne yapabilirsin?

-Deneyin bakalım.

-Yapamıyoruz işte.

-Ama ben yapayım da gör.

Bunu der demez, ısırıldı ihtiyarın kafasını.” (MK ,2017:57)

“-Uyutuyorsun yine beni.

-Annene böyle söylemen doğru mu?

-Ah affedersin.. Söz veriyorum en uslu çocuk olacağım.” (MK, 2017:82)

Büyüklerimize karşı her daim saygılı olmamız gerektiğine değinilmiştir.

“-Susun lan, diye bağırdı maalesef on beş yaşlarında biri.” (KYK, 2017:91)

“-Kumar, bomboş konuşmalar silip götürmüş büyükler ile küçükler arasındaki mesafeleri, sırlı yakınlıkları”. (KYK, 2017:92)

“-Bre densizler, bu ne biçim saf. Yaşlılar arkada, tüyü bitmemişler önde. Karman çorman olur mu yaşlar, başlar, edepler, saygılara. Edep! Edep her şeyin başıdır.” (KYK, 2017:94)

Ağaçkakanlar'da anne-babaya ve büyüklerine saygılı olmak gerektiği, yavru ağaçkakanın davranışıyla sezdirilmeye çalışılmıştır.

“İkisi birden bu aldırılmaz çocuğun karşısında göz yaşları dökmekteydiler. İkinin de iyice keyfi kaçmıştı.

İşte o zaman her şeyi göze alarak zor kullanmaya karar verdi, baba.

Fakat jilet gibi bir kanat darbesiyle gözünden oldu.” (A, 2017:51)

“Babasının gözündeki sargıya baktı. Onları o günden sonra görmemişti

bile. Hemen hatırladı.

-Benim işim bu dedi, içinden.” (A, 2017:67)

Büyüklerimizin öğüdünü dinlemenin önemine değinilmiştir.

“-Yavrum, diye bağırdı ana ağaçkakan, sakın Şakir Bey'in cevizliğine gitme bugün, her taraf avcılarla dolu, seni avlayacaklar.” (A, 2017:68)

“-Tabii babacığım dedi. Emin olun hiç gitmeyeceğim. Hatta yakınından bile geçmeyeceğim. Boş yere vurulup düşmek istemem.” (A, 2017:103)

Zarifoğlu, pek çok masalında bu değere yer vererek büyüklerimize saygıda kusur etmememiz gerektiğini, kelimelerimize dikkat etmemizi, sesimizi yükseltmeden, ölçülü bir şekilde konuşmamız gerektiğini ve büyüklerimizin nasihatlerine değer vermemiz gerektiğini dile getirmiştir.

4.2.1.2.12. Okuma

Okuma işlemi, algılama, seslendirme, anlama, beyinde yapılandırma gibi ses, göz ve beyindeki çeşitli işlevlerden meydana gelen bir süreç şeklindedir. Sembol, harf ve çizgilerin algılanması ile bu süreç başlar. Algılama gerçekleştikten sonra dikkat yoğunlaştırılıp kelime ve cümleler anlaşılır; gerekli görülen ve ilgi duyulan bilgiler seçilir. Seçilmiş olan bu bilgiler sınıflama, sıralama, ilişki kurma, sorgulama, sentez-analiz yapma, eleştirme, problem çözme ve değerlendirme gibi zihinsel işlemlerden geçirilir. Bilgiler işlendikten sonra, ön bilgiler ile birleştirilir, metinde verilen görsellerden yararlanılır ve yeni bir anlam katılır. Anlamlandırma yapılırken öğrencinin okuma deneyimleri, dil bilgisi, okuma amacı, güdülenmesi ve ilgisi de etkili olur (TTKB, 2005:108).

Okuyan insan, geçmişi tahlil edip geleceğe emin adımlarla yürüyebilir. Hayatın her alanında başarı elde etmenin yolu, iyi bir okuyucu olmaktan geçer. Olayları tahlil etmekten yoksun bir birey, yeterince isabetli kararlar alamaz. Toplumdaki konumunu olması gerektiği şekilde muhafaza edemez. Toplumda belli bir yer edinmemiş olmak ise sosyal bir varlık olan insanın tabiatına ters bir durumdur. Dolayısıyla okuma kazanımı, bizleri yaşadığımız toplumda etkin ve yetkin insanlar durumuna getirebilir.

Zarifoğlu'nun, üzerinde önemle durduğu konulardan birisi okuma konusudur. Bu, hem kitap okumak, hem de okul okumak şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Okumak, kahramanların hayatlarında çok önemli bir yere sahiptir.

Padişahın verdiği hediyelerle bir medrese yapan Şeyhin medresesine, yoğun talep vardır ve herkes okuma hevesiyle buraya gelir. Burada yazar, şeyh üzerinden eğitim ve okumanın önemini vurgulamıştır.

“Memleketin her yanından talebeler, Şeyh Abdülkadir'in medresesinde okumak için akın ediyordu.” (PİBV, 2017:71)

Katıraslan, seyahate çıkarken dahi yanına okuma gözlüğü ve kitaplar almış, okumaktan geri kalmak istememiştir. Yazar burada, kitap okumayı ve kitap sevgisini vurgulamıştır.

“...bir okuma bir de uzaklara bakma gözlüğü, ünlü zoolog Kaplan Kaplan'ın üç dört araştırması, birkaç kurgu bilim romanı...” (KA, 2017:8-9)

Zarifoğlu'na göre okumak, bu uğurda yollar, memleketler aşmaktır. Kitap sevgisine de değinen yazar, çıkılan yolculuklarda dahi yanından kitabını eksik etmeyen karakterler kullanarak, okumanın önemini vurgulamıştır.

4.2.1.2.13. Çalışma

İnsan, çalışkanlık sayesinde hayatta karşılaşılan basamakları tırmanarak yüksek yerlere gelir. Bizleri önemli noktalara taşıyacak olan bu değer göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. İşleyen demir ışıldar, diyen atalarımız da bu değerın önemini dile getirmişlerdir. Zarifoğlu için de çalışılarak elde edilenin kıymetine paha biçilemez. Çalışmanın sonucunda alınan sonuçlar da kahramanları mutlu etmektedir.

Yazar, Şeyh Yazı Yazıyor masallarında, çalışmanın sonucunda isteklere ve hedeflere ulaşılacağını vurgulamıştır.

“Emeğin sonucunu görürsün. Sevinirsin.” (ŞYY, 2017:10)

Uzun uğraşlar sonunda ismini yazmayı başaran Küçük Şehzade, çalışmasını babasına göstermek istemektedir.

“ – Şunu da ilave et: ‘Oğlunuz’ de, ‘önemli bir başarı elde etmiş. Size bunu arz etmek istiyordu.” (ŞYY, 2017:19)

Küçük Şehzade, işini bitirene kadar durmak istemez. Bu durum şehzadenin çalışma sevgisini göstermektedir.

“Ben diyordu, bir Şehzade olarak işimi bitirmeyince ne bir şey yerim, ne de yatar uyurum.” (ŞYY, 2017:24)

Küçük Şehzade, ismini güzel bir şekilde yazma konusunda kararlıydı ve yazana kadar durmak istemiyordu.

“Çünkü aklımı karıştırıp duruyorsun. Bu işi bitirmeden bana yemek, içmek, uyumak ve de birileriyle konuşmak haram olsun.” (ŞYY, 2017:29)

Motorlulukta çalışkanlık ve zamanı verimli kullanmanın önemine değinilmiştir.

Dinle yavrum dedi anne kırlangıç, bu anlattıkların, yani sürat, insanlar için önemli olabilir, ama bizim için değil. Biz zaten hiçbir zaman öldürmeyiz. Her şey binlerce binlerce yıldır hepimiz için aynı hızla, aynı zamanda yapılır çatılır. Geriye bir şey kalmaz ki fazla zamana ihtiyacımız olsun. (MK, 2017:13)

Çalışkan karakterleri yücelten yazara göre çalışmak, işini bitirene kadar pes etmemek; işinde kararlılık ve sebat göstermek, her işini planlı ve zamanında yapmaktır. Yazara göre çalışan insanlar, bu çalışmalarının karşılıklarını alırlar ve hedeflerine ulaşırlar.

4.2.2. Söz Varlığı

4.2.2.1. Yazım ve Anlatım Bozukluğu

Zarifoglu'nun masallarında anlatım bozukluğu ve yazım yanlışlığı az yapılmıştır. Çocukların dilbilgisi öğrenimi açısından uygundur.

YANLIŞ	DOĞRU
İri yarı nöbetçi Küçük Şehzade'nin destursuz kapıya yöneldiğini görünce... (ŞYY:16)	İri yarı nöbetçi, Küçük Şehzade'nin kapıya destursuz yöneldiğini görünce... (ŞYY:16)
Dışuzman	Dış uzman (K:73)
Farzet	Farz et (KD:31)
Terkettin	Terk ettin (MK:37)
Arzedecek	Arz edecek (N:54)
Yeyin	Yiyin (YİP:40)
Terketmekte	Terk etmekte (A:97)

4.2.2.2. Argo

Zarifoglu'nun masallarında argo kelimelere sık rastlanmamaktadır. Çocukların karakter ve dil gelişimi için argo sözcüklere yer verilmemelidir.

İncelenen masallardaki argo kullanımlar, aşağıda sıralanmıştır.

Apışıp kalmak: Çok şaşırarak, ne yapacağını bilememek.

“Arkadaşlar apışıp kaldılar dangalaklar, fakat ben silahımı çekip onu şırrak diye vurdum.” (KA:48)

Ayıkmak: Akli başına gelmek, kendine gelmek.

“Bundan da ayıkmadı ağaçkakan.” (A:44)

Bitlenmek: Yeniden canlanıp kanlanmak:

“Ne zamana kadar? Tekrar bitleninceye kadar.

- Bitlenmek ne demek, adamları aç fakir bıraktık, yoksulluktan mı bitlendiler.

- Hayır Şehzadem öyle değil. Burada bitlenmek, yeniden canlanıp kanlanmak demektir. Yani bit, kanlı canlı gövdeler dururken sıskalara, kirrik kurruklara gitmez.” (KBKH:43)

Dangalak: Düşüncesiz, budala, akıl yoksunu kişi.

“Arkadaşlar apışıp kaldılar dangalaklar, fakat ben silahımı çekip onu şırrak diye vurdum.” (KA:48)

Hapı yutmak: Çok kötü bir duruma düşmek.

“Baba ise ‘onu da kendi gibi ukala yetiştirirse hapı yuttuk’ diye söyleniyordu.” (A:86)

Kirrik kurruk: Anlamsızdır, nöbetçi tarafından öylesine söylenmiştir.

“Yani bit, kanlı canlı gövdeler dururken sıskalara, kirrik kurruklara gitmez.

- Kirrik kurruk da ne demek?

- Emin ol Şehzadem ben de bilmiyorum, dilime öyle geldi..” (KBKH:43)

Sertlenmek: Sert bir tavır almak, sertleşmek.

“Hayır etmedin diye sertlendi Küçük Şehzade.” (KBKH:34)

4.2.2.3. Atasözleri

Atasözleri, zamanla kalıplaşan ifadelerdir. Toplumun değerlerini, yaşam tarzını ve inanışlarını yansıtmaktadır. İncelenen masallardaki atasözü aşağıda bulunmaktadır.

Acele işe şeytan karışır: Bir işin düşünce taşına yapılması gerektiğini, böyle yapılmazsa istenen sonuca ulaşılamayacağını anlatır.

“Acele işe şeytan bulaşır. Bakalım ne diyecek, zaman denen öğretmen?” (MK:14)

4.2.2.4. Deyimler

Deyimler, anlatıma akıcılık, çekicilik katan, çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan, genellikle de birden çok sözcüklü dil ögesi, kalıplaşmış sözcük topluluğudur. İncelenen masallarda bulunan deyimler aşağıda sıralanmıştır. Zarifoğlu'nun masallarında deyimlere oldukça sık rastlanmaktadır. Deyim ve atasözlerinin öğretimi için uygundur.

Ağzının tadı kaçmak: Huzurunu kaybetmek, rahatı kaçmak.

“Eğer haber vermeden kalkıp gitsek yine ağzımızın tadı kaçabilirdi.” (A:87)

Akın etmek: Kalabalıklar halinde gitmek.

“Civar illerden ve ülkelerden Şeyh Abdülkadir’in tekke ve medresesine insanlar akın ettikçe Padişah Ahmet bundan gurur duyuyor ve Şeyhe duyduğu sevgi bir kat daha artıyordu.” (FÇGKS:76)

Alaşağı etmek: Birisini, yetkilerini zorla elinden alarak makamından uzaklaştırmak.

“Sık sık toplanıyor ve onu nasıl alaşağı edeceklerini konuşuyorlardı.” (FÇGKS:76)

Alt etmek: Yere sermek, yenmek.

“Bu halinle onu nasıl altedeceksin.” (KD:43)

Anasının ipliğini pazarda satmış: Her kötülüğü her zaman yapabilecek kişi.

“Anasının ipliğini pazarda satar o.” (KA:47)

Ar etmek: Utanmak.

“Değilsin ama iki tavşan getirmeye ar ediyorsun.” (KA:20)

Arz etmek: Sunmak.

“ – Şunu da ilave et: ‘Oğlunuz’ de, ‘önemli bir başarı elde etmiş. Size bunu arz etmek istiyordu.’” (ŞYY:19)

Baklayı ağzından çıkarmak: Söylemekten kaçındığı bir şeyi ya da bir konuda konuşurken asıl amacı olan şeyi söylemek.

“Çıkar ağızındaki baklayı.” (S:83)

Başına dert açmak: Birisini istemediği bir duruma sürüklemek.

“...bunu kendi menfaatleri için kullanacağı ve dünyanın başına dert açacağı fikri öne sürülmüş veyahut da yerli uzmanlara duyulan genel güvensizlik ortaya atılmıştı.” (KA:72)

Başını alıp gitmek: Kimseye haber vermeden ve nereye gideceğini söylemeden, bulunduğu ortamdan uzaklaşmak.

“Başını alıp bir daha dönmek üzere oradan uzaklaşmayı düşünebilir miydi?” (KA:28)

Canına kastetmek: Birisini öldürmeye çalışmak.

“Kafir, kafirliğiyle sana iyilikte bulundu ama sen onun canına kastediyorsun.” (KD:58)

Can vermek: Ölmek.

“Ve böyle deyince can verdi.” (KD:80)

Çark etmek: Geri dönmek.

“Tabii canım, dedi baba ve çark ederek uzun bir daire çizmeye başladılar.”

(A:97)

Çıt çıkmamak: En küçük bir ses bile duyulmamak.

“Büyük bahçeler içindeki köşklere bu saatlerde çıt çıkmıyor.” (ŞYY:14)

Dil dökmek: Bir kişiyi ikna etmek ya da bir şeye inandırmak için çok söz söylemek.

“Sen bizim yıllardır beklediğimiz biricik yavrumuzsun, diye dil döktü, yalvardı baba ona.” (A:51)

Dili tutulmak: Şaşkınlık, sevinci coşku gibi sebeplerden ötürü konuşamayacak hale gelmek.

“Dili tutulmuş olduğu için ağzından tek kelime çıkmayan yaralı avcının dilinin açıldığını haber verdi.” (KA:43)

Diş bilemek: Öç almak, kötülük yapmak için fırsat kollamak.

“...kendisini bu şekilde sözüm ona sevmeye çalışanlara içinden diş biliyor...”

(A:85)

Düşkün olmak: Çok sevmek.

“Ertesi gün alimlere çok düşkün olduğu için bunu da padişaha haber verdiler.”

(PİBV:63)

Ecel terleri dökmek: Tehlikeli bir durum karşısında kalıp çok korkmak.

“Eğer biri ona bugün bu dört silahlıdan birinin yönelttiği namlu karşısında ecel terleri dökeceğini söylese oracıkta bayılırdı.” (S:54)

El bağlamak: Ellerini göbeğinin üzerinde kavuşturarak, bir kişinin önünde saygıyla durmak.

“Tilki, hayvanların yemlerini de önüne koyup, kamp yerini şöyle derleyip topladıktan sonra, nefes nefese aslanın önüne gelip el bağladı, sesindeki endişeleri saklamadan sordu.” (KA:26)

Fitne sokmak: İnsanları birbirine düşürmek, kişilerin arasının açmak.

“Padişahın ülkesine fitne sokup, halkı birbirine düşürelim.” (FÇGKS:78)

Galeyana gelmek: Coşmak.

“Arada bir içinin açlığı galeyana geliyor ve gözleri parlıyordu.” (KA:18)

Gark olmak: Suya batmak.

“Bu ucu bucağı bulunmayan denize garkolmak için, kendi iç alemine dalıp kaybolmak gerek.” (KD:78)

“Bu denize binlerce can düşüp gark olsa sanırsın denize bir çiğ tanesi düşmüş.”

(KD:80)

Gayret etmek: Çabalamak, uğraşmak.

“Daima o gölgenin sahibine doğru gayret et.” (KD:34)

Gıpta etmek: Özenmek, imrenmek.

“Yoksa gıpta mı ettiniz özgürlüklerine..” (ÇÇY:79)

Gözden geçirmek: Bir şeyin niteliğini anlayabilmek için iyice bakmak.

“Ancak bundan önce, şimdiye kadar yaptıklarımızı bir gözden geçirmiş olalım.”

(FÇGKS:78)

Göz gözü görmemek: Koyu karanlıktan hiçbir şey görülemez olmak.

“Şimdi her yan büsbütün karardı, ve göz gözü görmez bir çalkantı ve uğultu içerisinde...” (A:35)

Göz kamaştırmak: Görenleri hayran bırakmak.

“Göz kamaştırıyor bunlar padişahım.” (PİBV:66)

Gözlerinden ateşler çıkarmak: Çok sinirlenmek.

“Şehzade gözlerinden ateşler çıkararak çıkıştı.” (ŞYY:21)

Haber vermek: Bir durumu duyurmak, bildirmek.

“Dili tutulmuş olduğu için ağzından tek kelime çıkmayan yaralı avcının dilinin açıldığını haber verdi.” (KA:43)

Harap olmak: Harap duruma gelmek.

“Evet, cevizlik harap oldu.” (A:7)

Har vurup harman savurmak: Gereksiz yere, hesapsız bir şekilde harcamak ve tüketmek.

“Ne kadar harcasak bitmez bunlar. Bu yüzden de elime ne geçerse, har vurup harman savurayım.” (ŞYY:8)

Hasbihal etmek: Söyleşmek.

“Şöyle hasbihal ediyorduk çocuklarla.” (DEVH:22)

Hayat sürmek: Yaşamak.

“Şeyh Abdülkadir karısı ve küçük oğluyla sessiz bir hayat sürüyordu.”

(FÇGKS:73)

Heba etmek: Bir şeyi boşa harcamak.

“Onun için sofrada her kırıntısını ayrı ayrı takip ederek ve onların içinde Allah’ı anarak dönüp duran canlıları düşünerek, zerresini heba etmezler ekmeğin.” (S:56)

Helak olmak: Yok olmak, ölmek.

“Korkarız boşuna zahmet çektik, boşuna oncası helak oldu.” (KD:86)

Hezimete uğramak: Ağır bir şekilde yenilmek.

“Kendilerini ‘uçar avcısı’ diye bilen nice avcı tam bir hezimete uğradı.” (A:70)

Hitap etmek: Birine söz yöneltmek.

“Cuma namazlarını halka bizzat kendisi kıldırıyor, payitahtta (yani başşehirde) en büyük camide (yani ulu camide) minbere çıkıyor ve insanlara hitap ediyordu.” (PİBV:62)

Hücum etmek: Saldırmak.

“Maalesef bugün yarın sarayınıza hücum edeceklermiş.” (FÇGKS:88)

Hüküm vermek: Etraflıca düşündükten sonra bir karara varmak.

“-En doğru hüküm vereniniz Ali’dir, diye buyurdu efendimiz.” (KD:19)

İsrar etmek: Bir konuda ıstelemek.

“Belki bu işte ısrar edebilirdik.” (FÇGKS:77)

İddia etmek: Bir sav öne sürmek.

“Padişah Ahmed’i kılıçla yeneceğini iddia eden var mı aranızda?” (FÇGKS:77)

İdrak etmek: Algılamak, kavramak, anlamak.

“Ey öğülmesine imkan olmayan, ey hakikati idrak edilemeyen yüce Peygamber..” (KD:16)

İflah olmamak: İyileşememek, düzelememek.

“Bu yüzden onun iflah olması mümkün değildir.” (KD:43)

İhmal etmek: Önem vermemek, boşlamak.

“Söylenenleri uyguluyor, hiçbir şeyi ihmal etmiyorlardı.” (A:84)

İhtimam etmek: Özen göstermek.

“Sadece çocuğa çok ihtimam etmeleri gerekiyordu.” (A:84)

İhya etmek: Canlandırmak, mutluluğa kavuşturmak.

“Eğer bu durumda olmasaydım, emin ol bu yolculuk beni ihya edecekti.” (KD:50)

İlham etmek: Tanrı’nın peygamberlerine söylediği, Tanrısal aleme has düşünceler ve duygular.

“Allah son peygamberinin gönlüne ne döktü, ne ilham ettiyse, o da dostunun gönlüne döktü.” (KD:16)

İmal etmek: Üretmek.

“Adam lastik ve karton parçalarını keserek bazı malzemeleri evde kendisi imal ediyor...” (S:59)

İn cin top oynuyor: Bir yerin çok ıssız olduğunu belirtmek anlamında kullanılan deyim.

“Etrafta in cin top oynuyordu.” (KA:90)

İpe yollamak: İdam ettirmek.

“Ve senin gibi bir İslam aliminin verdiği fetva olduktan sonra ben evladımı bile ipe yollarım.” (FÇGKS:89)

İrtihal etmek: Ölmek.

“Peygamber efendimiz (Sallallahu Aleyhi Vesselem) altmış üç yaşında irtihal ettiler. Dünyada ondan daha uzun zaman kalmaya utanırım.” (PİBV:65)

İstifini bozmamak: Davranışını değiştirmemek, aldırış etmemek.

“Burhanettin hiç istifini bozmadı.” (TİA:32)

İstişare etmek: Tartışmak, danışmak.

“Neyse dedi aslan, ben seni niçin çağırdımdı, hatırlat da onun istişaresini edelim.” (TİA:41)

İtibar etmek: Değer vermek, saygı göstermek.

“Fakat madem saltanatımıza itibar etmedi, tahtımızın önünde iman ve irfan dolu başını eğmedi, o halde biz götürür tacımızı onun ayağının altına atarız.” (PİBV:63, PİBV:64)

“Bu ne haldir, dediler, hiçbir padişah, bir köleye bu kadar itibar etmemiştir.” (KD:64)

İtiraz etmek: Karşı çıkmak.

“Hepsi birden itiraz ettiler.” (KA:43)

İzah etmek: Açıklamak.

“Onlardan birini nasıl alıp buraya getireceğini sana izah etmekten utanırım.” (KA:28)

İz sürmek: Av sırasında, hayvanın ayak izlerine bakarak gittiği yönü ve yeri bulmaya çalışmak, hayvanın izinin ardından gitmek.

“Müthiş iz sürüyorlardı şimdi.” (KA:70)

Kafa patlatmak: Bir konu üzerinde çok düşünmek.

“Almış başını avuçlarının arasına, yoğun mu yoğun, ağır mı ağır bir meseleye kafa patlatıyordu.” (N:47)

Kan ter içinde kalmak: Yorgun ve perişan durumda, sıırıslıklam ter içerisinde kalmak.

“...yine de dalların arasından binlerce çift göz kendisini izliyormuş gibi kan ter içerisinde kaldı.” (S:86)

Kahra uğramak: Perişan olmak, çok üzölmek.

“Senin yüzünden kahra uğradım.” (KD:59)

Kemale ermek: Olgunlaşmak.

“Derse ki aslan kemale ermiş olabilir, hayvanların kralı, açarız kanatlarınızı ve döneriz ölkemize.” (TİA:51)

Kulak vermek: İyice dinlemeye çalışmak.

“Bu toplantılardan birine kulak verelim.” (FÇGKS:77)

Mahrum etmek: Bir şeyden yoksun bırakmak.

“Ve bazen artık onu Şakir Amcanın cevizliğinden mahrum etmesek mi acaba, diye düşünüyorum.” (A:93)

Makbule geçmek: Hoşa gitmek, çok beğenmek, işe yaramak.

“Ona götürölecek hediye ise orada olmayan bir şey olmalı ki makbule geçmeli.” (KD:66)

Midesi kazınmak: Çok acıkmak.

“Ertesi gün tilki kazınan midesinin verdiği acılarla uyandı.” (KA:93)

Nağra (nara) atmak: Haykırmak, bağırarak.

“Kafir bunu duyunca bir nağra attı.” (KD:59)

Nakletmek: İletmek, aktarmak.

“Şimdi bu sözlerimi herkese kesinlikle naklet dedi.” (KA:74)

Nida etmek: Seslenmek.

“Senin yüzünden bana vefasız diye nida edildi.” (KD:59)

Nişan almak: Bir hedefi vurmak için gereken doğrultuyu vermek.

“Katıraslan, hiç acele etmeden, omzundan silahını çıkardı, bana nişan aldı ve bom diye patlattı karnıma.” (KA:48)

Ortadan kaldırmak: Yok etmek.

“Öyle oldu ki o mübarek padişah gece gündüz Şeyh Abdölkadir’i nasıl ortadan kaldıracığını düşünmeye başladı.” (FÇGKS:89)

Özen göstermek: Bir şeyi özenerek yapmak.

“Uydurma bahsini açmamaya özen gösterdiğini hissediyorum.” (A:33)

Pabuç bırakmamak: Hiçbir şeyden korkmamak, çekinmemek, yılmamak.

“Fakat Şehzade, bu sıkıştırmaya pabuç bırakmadı.” (ŞYY:17)

Papara yemek: Çok azarlanmak.

“Konmasıyla da paparayı yedi.” (A:78)

Pot kırmak: Farkında olmayarak yanlış bir şey söylemek ya da davranışta bulunmak.

“Fakat herkes sorunun girift bir cevabının olduğunu zannederek susuyor bir pot kırmaktan korkuyordu.” (KA:77)

Razı etmek: Kabul ettirmek.

“Hepsini razı etmiş.” (KD:9)

Riayet etmek: Bir şarta ya da kurala uymak.

“Sen ‘Verdiğiniz sözlere riayet edin, uyun’ ayetini de mi okumadın.” (KD:58)

Rivayet etmek: Bir olayı ya da durumu nakletmek.

“Rivayet edilir ki, Hazreti Yusuf’u Mısır’da satarlarken, insanlar onu elde etmek aşkıyla birbirleriyle yarıştılar.” (KD:54)

Sol yanından kalkmak: Tersliği, huysuzluğu üzerinde olmak.

“Hani ‘sol yanından kalkmış’ derler ya öyle.” (KBKH:34)

Sökün etmek: Ardı arkası kesilmeden gelmek, akın etmek.

“Bütün ülkelerden, Katiraslan’ı yakalama şerefine kendilerine ait olmasını isteyen on binlerce insan sökün etti.” (KA:82)

Şahit olmak: Bir şeyi gözüyle görmek, tanık olmak.

“Hiç kimse onların süyüklerde, avlularda, zibilliklerde, evlere yakın harman yerlerinde dolaştığına şahit olmuyor.” (S:49)

Tahammül etmek: Katlanmak, dayanmak.

“Yuvalarına çekilip çoktan uykuya yatmış olan bütün ağaçkakanlar böylece daha tahammül edilir akrabalar oluyor.” (A:12)

Takdir etmek: Beğenmek.

“Evet, ben de bunu bu şekilde yorumluyor ve onu takdir ediyorum.” (PIBV:67)

Talim ettirmek: Öğretmek.

“Tez bana İslam’ı talim ettir de İslam’a gireyim dedi.” (KD:59)

Tanzim etmek: Sıralamak, sıraya koymak.

“Yeniden bireyler arasındaki mesafe iki metre olacak şekilde tanzim edildiler.” (KA:81)

Tarumar olmak: Perişan hale gelmek, dağılmak.

“Biz bırakıp gidersek, ya başka bir aile gelip hazıra konar oturur, ya da bakımsızlıktan tarumar olur.” (A:95)

Tatbik etmek: Uygulamak.

“Bunu hemen tatbik edelim.” (FÇGKS:92)

Tebelleş olmak: Bir kimsenin başına bela olmak, dert olmak.

“Ama bir kartala tebelleş olmak ne büyük hata.” (S:14)

Tebliğ etmek: Bildirmek.

“Annenin tanıklığıyla tebliğ ediyorum ben de sana.” (A:31)

Telef olmak: Bir hiç uğruna ölmek.

“Neticede bir kişi bütün bilgilere sahip olsun ve menzile erişsin diye, yüzlercesi telef olur.” (KD:77)

Tespit etmek: Belirlemek, saptamak.

“Esas darbeyi nereden, nasıl vurabiliriz, onu tam anlamıyla tespit edelim.” (FÇGKS:78)

Teşkil etmek: Oluşturmak, ortaya çıkarmak.

“Kim oluyor, hangi kavmi teşkil ediyorsunuz.” (KD:86)

Tetkik etmek: İncelemek.

“Deminden beri kıpır kıpır kıpırdanıyor, onu sağından solundan tetkik ediyordu.” (A:43)

Toz olmak: Kaçıp gitmek, ortadan kaybolmak.

“Hemen toz oldu oradan.” (A:78)

Tüyleri diken diken olmak: Üşümekten ya da korkudan, vücuttaki kılların dipleri kabarıp, kıllar dikilmek.

“Tüyleri diken diken olmuştu ve iliklerine kadar titriyordu.” (S:74)

Vakıf olmak: Öğrenmek, bilmek.

“Şimdi buraya dikkat et ki sırta vakıf oldun mu küstahlığın zerresini etmezsin.” (KD:60)

Vesile olmak: Bir şeyin olmasına yol açmak.

“Aleme ders olsun diye, ve de hem de vesile olsun diye bunlar bir işe yaramamış ve ayak sürçmüş.” (FÇGKS:88, FÇGKS:89)

Yığılıp kalmak: Kendini tutamayıp düşmek.

“Başları tepeler gibi yığılıp kaldı.” (KD:38)

Yola koyulmak: Yola çıkmak, yolculuğa başlamak.

“Koyulmuşlar yola.” (KA:11)

Yüreği ağzına gelmek: Beklenmedik bir durum karşısında kalarak çok korkmak.

“...tıpkı o rüyadaki gibi durduğunu görünce, yüreği ağzına geldi.” (A:86)

Yüreğinin yağı erimek: Çok korkmak, çok üzölmek.

“...kemik parçalarını kurutuncaya kadar yaladıklarını hisseder gibi oldu ve yüreğinin yağı eridi.” (S:51)

Yüreği yanmak: Büyük bir felakete uğramak.

“Bunu görünce yüreği yandı.” (KD:15)

Zayi etmek: Yitirmek:

“...yoğurdun, tahılın, tuzun, yağın ve kendisine sarfedilmiş emeğın hiç birini zayi etmeden bir bir ortaya çıkarır ve onları birbirine katarak çoğaltır.” (S:28)

Zuhur etmek: Belirmek, ortaya çıkmak.

“Bir fevkaladelik zuhur edecekti.” (A:41)

4.2.2.5. Kalıp Sözcükler

Kalıp sözcükler, günlük hayatta herkesin bildiği ve kullandığı, kalıplaşmış sözcük öbekleridir. Anlamları herkes tarafından bilindiği için açıklamaları yapılmamış, incelenen masallarda bulunan kalıp sözcükler aşağıda sıralanmıştır. Zarifoğlu'nun masallarında kalıp sözcüğe rastlamak mümkündür. Kalıp sözcüklerin öğretimi için uygundur.

- Kuşkuyu belirten kalıp sözcükler
Acep (KBKH:38)
- Özcür dilemede kullanılan kalıp sözcükler
Affola (ŞYY:21, N:55)
- Konuşma sırasında kullanılan kalıp sözcükler
Allah muhafaza (KBKH:45)
Allah vergisi (KD:57)
Hay hay (PİBV:66, FÇGKS:85)
- Yorumlamaya yönelik kalıp sözcükler
Amenna (PİBV:68)
Fırsattan istifade (S:79)
Muhakkak (FÇGKS:80)
- Yönlendirme amaçlı kalıp sözcükler
Ha babam (KA:54)
- Yadsımayı ve eleştirmeyi belirten kalıp sözcükler

- Haşa (KA:19)
- Şaşkınlığı belirten kalıp sözler
Hayırdır inşallah (KBKH:33, A:74)
- Olumsuz duyguları yansıtan kalıp sözler
Heyhat (S:82)
- Rıcanın kibarca aktarılması
İstirham ediyorum (KA:14)
- İyi dilekleri ileten kalıp sözler
Maşallah (DEVH:19)
Suphanallah (PİBV:65)
- Gözdağı vermeye yönelik kalıp sözler
Ne haddine (N:54)
Ne münasebet (DEVH:22)

4.2.2.6. İkilemeler

İkilemeler ya da bir başka ismiyle tekrar öbekleri, Türkçe’de anlatımı güzelleştirmek adına kullanılan söz öbekleridir. İncelenen masallardaki ikilemeler aşağıda sıralanmıştır. Zarifoğlu’nun masallarında ikilemelere sık sık rastlanmaktadır. Masallar, ikilemelerin öğretilmesi için uygundur.

Acele acele (KA:53, KGKY:58, S:65)

Acı acı (ÇÇY:95, S:59, S:93)

Açık açık (KA:38)

Ağır ağır (ŞYY:14, KBKH:46, FÇGKS:87, KA:41, KA:84, KA:94, TİA:51, A:72, S:28, S:54)

Ağır mı ağır (N:47)

Ağlaya ağlaya (FÇGKS:95)

Akıllı akıllı (A:15)

Akın akın (KGKY:66, A:108)

Ala ala (KGKY:65)

Alacalı bulacalı (S:47)

Al al (ŞYY:31)

Aman aman (KGKY:64)

Apar topar (KA:34)
 Arka arkaya (KPKH:38)
 Ayak ayağa (KD:36)
 Ayrı ayrı (S:56)
 Bağıra bağıra (KA:30, A:60)
 Bahçe bahçe (KGKY:65, S:24)
 Baka baka (KD:72, KGKY:73)
 Basa basa (KBKH:44)
 Baş başa (KD:36)
 Baygın baygın (KA:32)
 Beyaz mı beyaz (KGKY:59)
 Bile bile (S:58, S:84)
 Binlerce binlerce (MK:13)
 Bir bir (KD:9, KD:10, KD:32, KA:9, DEVH:22, TİA:54, S:28)
 Bir biri (KBKH:45)
 Boğup boğup (TİA:49)
 Bol bol (PİBV:66, KA:94, TİA:48)
 Boydan boya (ŞYY:16)
 Bölük bölük (KBKH:38, S:7)
 Bön bön (KA:10, TİA:40)
 Böyle böyle (TİA:53, S:68)
 Büyük mü büyük (KGKY:63)
 Cayır cayır (KGKY:68)
 Çıtır çıtır (A:20)
 Cıvıl cıvıl (MK:14)
 Cıyak cıyak (PİBV:58)
 Çabuk çabuk (KBKH:34, KA:46, A:44)
 Çakmak çakmak (KGKY:63)
 Çeşit çeşit (ÇÇY:79)
 Çıkar çıkmaz (N:48)
 Çuval çuval (PİBV:64)
 Daha daha (TİA:34)
 Dalga dalga (ŞYY:15)
 Dalgın dalgın (KA:84)

Deli deli (TİA:29)
 Delip delip (A:49)
 Derin derin (DEVH:27, A:70)
 Derken derken (KA:53)
 Dertli dertli (KD:72)
 Dik dik (N:49, N:50, S:41)
 Diken diken (ÇÇY:85, ÇÇY:92, A:12, S:74)
 Diri diri (S:79)
 Dişleyip dişleyip (TİA:48)
 Diye diye (ŞYY:8)
 Doğru dürüst (ŞYY:26)
 Dosya dosya (KGKY:63)
 Döne dolaşa (KBKH:34)
 Döner dönmez (PİBV:67)
 Dura dura (ŞYY:21)
 Düşünceli düşünceli (KD:30)
 Düşüne düşününe (KGKY:55, S:52)
 Ede ede (S:72)
 Ekşi ekşi (KA:36)
 Ev ev (S:24)
 Ezile ezile (S:70)
 Fersah fersah (S:90)
 Fokur fokur (KA:52)
 Gagalar gagalar (MK:8)
 Gece gündüz (ŞYY:24, FÇGKS:89)
 Gelip gelip (DEVH:23)
 Geniş geniş (A:66)
 Geri geri (PİBV:58, KA:30, TİA:54, S:60)
 Gerine gerine (KA:32)
 Gidip gidip (KA:44)
 Gizlene gizlene (MK:8)
 Gizli gizli (A:80, A:92, S:84)
 Görür görmez (FÇGKS:80)
 Göstere göstere (MK:8)

Göz göze (S:81)
 Güle güle (TİA:45)
 Güm güm (ŞYY:21)
 Güzel güzel (FÇGKS:92, KD:15, KD:46, KA:93, DEVH:20)
 Güzelleştire güzelleştire (TİA:50)
 Güzel mi güzel (ŞYY:7)
 Hamal hamal (KBKH:40)
 Harıl harıl (KA:55, MK:8, A:18)
 Hayal meyal (KA:41)
 Hayran hayran (S:47)
 Hele hele (TİA:38, KGKY:60)
 Hemen hemen (A:45, S:61)
 Hışır hışır (ÇÇY:93)
 Hızlı hızlı (ŞYY:17, KBKH:36, KA:18, KA:66, A:86, S:31)
 Horul horul (KA:37, KA:38)
 Hüngür hüngür (KD:65)
 İlgın ılgın (ÇÇY:79, S:52)
 İlık ılık (KA:94)
 Islak ıslak (S:57)
 Işıl ışıl (DEVH:21, S:11)
 İçin için (KBKH:34, KGKY:76, A:85, A:101, A:110)
 İçten içe (ŞYY:17)
 İnanmaya inanmaya (S:94)
 İnce ince (KGKY:63)
 İncele incele (S:47)
 İnsan mı insan (TİA:48)
 İri iri (KBKH:40, TİA:48, ÇÇY:93, S:52, S:90)
 İri mi iri (S:14)
 İstekli istekli (A:47, S:30)
 İsteksiz isteksiz (KA:84)
 İster istemez (ŞYY:25)
 Kaçan kaçana (KGKY:72)
 Kala kala (MK:8)
 Kalın mı kalın (KGKY:56)

- Kanat kanada (KD:36)
- Kanlı canlı (FÇGKS:91)
- Karış karış (KA:80)
- Karman çorman (ŞYY:20)
- Katıla katıla (DEVH:26)
- Katlana katlana (S:50)
- Kederli kederli (A:100)
- Kendi kendime (KA:11, A:20, A:32, A:55)
- Kendi kendine (ŞYY:7, ŞYY:17, KBKH:35, KD:30, KA:85, ÇÇY:83, A:28, A:83, A:85, S:58, S:75, S:78, S:89, S:92)
- Kese kese (PİBV:64)
- Kıh kıh (ŞYY:19, ŞYY:20)
- Kıpır kıpır (A:43)
- Kısa kısa (TİA:33)
- Koca mı koca (KGKY:56)
- Kolay kolay (ŞYY:8, S:9)
- Kol kola (ŞYY:14)
- Korka korka (KA:24, KA:32, KA:66, KA:91, KGKY:70, KGKY:71, A:36, A:38, A:87, S:14, S:78, S:86)
- Koşa koşa (N:48, TİA:35, KGKY:58, A:68)
- Kova kova (KA:28)
- Kötü kötü (KGKY:67, S:80)
- Kuşkulu kuşkulu (A:38)
- Kürek kürek (KBKH:38)
- Lime lime (KD:15)
- Metre be metre (KA:79)
- Meyhane meyhane (KD:40)
- Mırın kırın (KA:50, A:44)
- Mışıl mışıl (KBKH:33, S:49)
- Mıymıntı mıymıntı (A:26)
- Minicik minicik (KBKH:37)
- Mini mini (A:46, A:83)
- Minik mi minik (KA:26)
- Mutlu mu mutlu (KA:40)

- Nefes nefese (KA:26, A:71, S:26)
- Neler neler (KA:9)
- Olsa olsa (KD:66, KA:43, S:41, S:43)
- Oluk oluk (KGKY:76)
- Öbek öbek (S:49)
- Ölgün ölgün (S:29)
- Öve öve (ÇÇY:80)
- Özene bezene (ŞYY:10)
- Parıl parıl (KGKY:68)
- Patır patır (ŞYY:15)
- Perde perde (S:12, S:15, S:25)
- Peş peşe (KBKH:36, KA:55, MK:8, MK:12, ÇÇY:94)
- Pırl pırl (KD:26, KA:88, DEVH:20, KGKY:56, KGKY:58, A:22, A:40)
- Puh puh (KA:11)
- Püfür püfür (KBKH:40)
- Rahat rahat (KGKY:74, A:32, A:48, A:72, S:94)
- Salına salına (KD:21)
- Sallaya sallaya (KBKH:35, KA:16)
- Sakin sakın (KA:86)
- Saray saray (KGKY:65)
- Savura savura (ŞYY:14, KBKH:34)
- Seke seke (TİA:52)
- Sersem sersem (A:74)
- Sert mi sert (A:24)
- Sesli sesli (S:60)
- Sessiz sessiz (TİA:50)
- Sıcağı sıcağına (A:74)
- Sık sık (PİBV:58, FÇGKS:76, FÇGKS:84, FÇGKS:85, KA:24, KA:94, MK:8, MK:12, A:28, A:48, A:74, S:51, S:64)
- Sıkı sıkı (KBKH:40, KA:66, KA:89, A:42, A:111, S:57)
- Sinirli sinirli (A:79)
- Sinsi sinsi (S:18)
- Siyah siyah (MK:8)
- Soğuk soğuk (S:40)

- Suluk soluğa (KA:62, A:70)
- Söyleye söyleye (KBKH:45)
- Süklüm püklüm (S:47)
- Şaşkın şaşkın (KGKY:68)
- Şöyle şöyle (DEVH:26, TİA:34, TİA:53)
- Tangır tungur (KA:14)
- Tatlı tatlı (KA:33, KA:90, TİA:53, A:20, A:89, S:41)
- Tembel tembel (ŞYY:14, S:54)
- Tekrar tekrar (S:66)
- Tek tek (KD:32, KD:44, KD:89, KA:11, KA:76, DEVH:20)
- Terbiyeli terbiyeli (KA:17)
- Tıkır tıkır (KA:72)
- Tir tir (KD:59, A:109)
- Topu topu (KGKY:67)
- Türlü türlü (ÇÇY:79)
- Ufak ufak (TİA:30)
- Uslu uslu (DEVH:22, TİA:52, ÇÇY:83)
- Uzata uzata (S:66)
- Uzun mu uzun (KGKY:56)
- Uzun uzun (ŞYY:12, ŞYY:22, ŞYY:31, N:47, N:49, FÇGKS:78, FÇGKS:90, KD:22, KA:33, KA:93, DEVH:24, ÇÇY:77, A:63, A:65, A:80, A:89, A:90, A:95, S:17, S:38)
- Ürkek ürkek (S:35)
- Üstüne üstüne (ŞYY:17)
- Vahşi mi vahşi (DEVH:22)
- Vesaire vesaire (K:54)
- Vıcık vıcık (KA:17)
- Yan yan (KA:95)
- Yan yana (KA:55, TİA:34)
- Yata yata (TİA:34, TİA:38)
- Yatık yatık (S:41)
- Yavaş yavaş (ŞYY:14, FÇGKS:76, FÇGKS:86, FÇGKS:90, KD:40, KA:31, KA:88, TİA:29, KGKY:56, KGKY:66, KGKY:67, ÇÇY:84, ÇÇY:87, ÇÇY:90,

ÇÇY:92, ÇÇY:93, A:22, A:67, A:91, S:6, S:16, S:27, S:41, S:44, S:63, S:75, S:90, S:92)

Yeni yeni (S:40)

Yer yer (KA:71, S:6)

Yığın yığın (KD:26, KGKY:66)

Yırtıcı mı yırtıcı (DEVH:22)

Yırtık pırtık (KD:45)

Yırtına yırtına (KA:54)

Yok yok (TİA:40)

Yoğun mu yoğun (N:47)

Yük yük (KBKH:41, PİBV:68)

Yüz yüze (KA:76)

Zaman zaman (KGKY:67, A:92, A:93, A:102, A:110, S:54)

Zangır zangır (KA:14, KA:24, KA:89, KGKY:71)

Zar zor (KA:46)

Zıplaya zıplaya (S:54)

Zıp zıp (KA:26)

Zor mu zor (KD:9)

4.2.2.7. Tekerlemeler

Tekerlemeler, metin içerisinde akışı, anlam güzelliğini sağlamak için kullanılan küçük metinlerdir ve konuşma eğitimini destekler niteliktedir. İncelenen masalarda bulunan tekerlemeler aşağıda sıralanmıştır.

Yazar, Şehzade Yazı Yazıyor isimli masasına tekerlemeyle başlamıştır.

“Bir varmış bir yokmuş.

Evvel zaman içinde,

Kalbur saman içinde,

Deve tellal iken,

Ben ninemin beşiğini,

Tıngır mıngır salları iken,

Bir padişahın bir tek bir tane, bir oğlu varmış.” (ŞYY:7)

Yazar, Padişah ile Bir Veli masasına tekerlemeyle başlamıştır.

“Bir varmış bir yokmuş.

Evvel zaman içinde,
 Kalbur saman içinde,
 Deve tellal iken,
 Ben ninemin beşiğini
 Tıngır mıngır sallar iken,
 Büyük bir padişah varmış.
 Bu hikâye işte böyle bir masal gibi başlamış.” (PİBV:57)
 Ağaçkakanlar masalında yazar, tekerlemelere yer vermiştir.

“Bir varmış bir yokmuş,

Evvel zaman içinde
 İlkbahar geldiğinde
 Ölü toprak dirildiğinde
 Tohumlar çatladığında
 - Bunlar da ne?
 - Kalbur saman içinde
 - Hah!
 - Deve tellal,
 Kırlar yeşil, hava temiz,
 Gönüller ak iken,

-Amaan!

- Ben nenemin beşiğini tıngır mıngır sallar ikeeen..

- İkeen...

- Bir ağaçkakan ailesi varmış.” (A:9-10)

4.2.2.8. Çeviri Kelimeler

Toplumların ve kültürlerin etkileşimleri sonucu, diller arasında kelime geçişleri de olmakta, çeviriler aracılığıyla dillere yeni kelimeler katılmaktadır. İncelenen masalarda bulunan çeviri kelimeler, aşağıda sıralanmıştır.

Trajedi: Ağlatı.

“Bir trajedi kahramanı değildi Ağaçkakan.” (A:7)

Monoton: Tekdüze.

“Bu da hikâyemizi can sıkıcı bir monotonluğa sürükler.” (S:25)

4.2.2.9. Terimler

Bilim, spor, kültür, eğitim, tarih gibi pek çok alana özgü kelimeler, terimlerdir. İncelenen masallardaki terimler aşağıda sıralanmıştır.

Alabora: Bir geminin ya da sandalın devrilmesi, ters dönmesi.

“Nice gemileri girdaplarında alabora edip yuttu?” (KD:30)

Carter (charter) seferleri: Bir uçuş firmasının uçak kirilayarak seferler düzenlemesi.

“Eğer uçakların inip kalkmasına elverişli bir pist yapmak için zaman bulunabilseydi, dünyanın her tarafından carter seferlerinin başlaması işten bile değildi.” (KA:65)

Gürz: Ağır topuz.

“Gürzü baltayı başının üstünde havalandırdık.” (KBKH:42)

Güverte: Gemilerde, tekne boyunca yatay olarak, sürekli ya da kesik biçimde, tahtadan ya da sac levhadan yapılan, yük ve yaşama yerlerinin tabanını oluşturan ya da üstünü örten yüzey, döşeme, ambar ve kamaraların üstü.

“Yelken direklerine, serenlere tünemiş martılar, güvertede tembel tembel gezinen veya yatan tayfaları seyrediyorlar.” (ŞYY:14)

Hamdü sena: Tanrıya olan şükranlarını bildirme.

“Allah’a sayısız minnetler, hamdü senalar olsun.” (KD:96)

Namlu: Top, tüfek, tabanca gibi silahların demirden yapılmış, uzun, boru biçiminde olan, mermi atan parçası.

“Tilki namludan tuttu ve çekti.” (KA:24)

Önsezi: Gelecekle ilgili olanın önceden duyumsanması.

“...otomatik bir şekilde korkunç rüyanın gerçekleşmeye başlayacağına dair garip bir önsezi ile doldular.” (A:93)

Pala: Uç bölümü geniş, kabzasına doğru daralan, kavisli, kalın, kısa ve ağır bir kılıç.

“Nöbetçi enli palayı tutan sağ eliyle iki kere göğsüne güm güm vurdu.” (ŞYY:21)

Pike: Bir uçağın yüksekten, hedefin üzerine dik olarak dalışa geçmesi.

“Yavru kendince yeterli bir yüksekliğe çıktıktan sonra pike geçerek yıldırım gibi indi.” (A:69)

Portatif: Katlanarak taşınabilir hale gelebilen, sökülüp başka bir yerde kurulabilen.

“Kapkacak, portatif çadır, kazma kürek, urganlar, halatlar, yazlık kışlık esvaplar, kremler, pudralar, diş fırçası, havlular, bornozlar...” (KA:8)

Prefabrik: Parçaları önceden hazırlanarak konulacağı yere götürülüp kurulan yapı.

“Çoğu prefabrik evlerin beton duvarlarını getiriyordu.” (KA:55)

Semer: At, katır gibi hayvanların sırtına yerleştirilerek üzerine binilen ya da yük bağlanan, iskeleti ağaçtan yastık.

“İki de halı heybe atmış, bir semerine bir terkisine.” (KA:8)

Seren: Yelkenli gemilerde, üzerine dört köşe yelken açmak, işaret kaldırmak için direğe yatay bir biçimde bağlanmış olan gönder.

“Yelken direklerine, serenlere tünemiş martılar, güvertede tembel tembel gezinen veya yatan tayfaları seyrediyorlar.” (ŞYY:14)

Sütre: Düşman gözünden ve ateşinden korunmaya yarar doğal ya da yapay siper.

“Matlık ve sessizlik, daha ilk sütrenin gerisinde o münasebetsiz yaban kazı, tutup boğazladı sanki.” (S:17)

Terki: Eyerin arka bölümü.

“İki de halı heybe atmış, bir semerine bir terkisine.” (KA:8)

Turnike: İnsanların teker teker geçmelerini sağlamak ereğiyle kimi yerlere konulan, para ya da jeton atılarak çalıştırılan, uçlarından birinin çevresinde dönebilecek düzende yatay olarak yerleştirilmiş çarpı biçiminde araç.

“İniş yerleri ile kuru topraklar arasına kurulan köprülerin çıkış yerine turnikeler kondu.” (KA:69)

Yular: Hayvanın başlığına ya da tasmaına takılan ve onu bir yere bağlamaya ya da çekerek götürmeye yarayan ip.

“Tilki topladığı silahları eşeğine yükleyince, yuları eline alarak aslana baktı.” (KA:24)

Zoolog: Hayvan bilimci.

“...bir okuma bir de uzaklara bakma gözlüğü, ünlü zoolog Kaplan Kaplan’ın üç dört araştırması, birkaç kurgu bilim romanı...” (KA:8-9)

4.2.2.10. On Yaş Üstü Kelimeler

İncelenen masallarda, 10 yaş üstü çocukların kelime dağarcıklarının dışında kalan, anlayamayacağı ya da anlamakta zorlanacağı kelimeler aşağıda sıralanmıştır. Zarifoğlu'nun masallarında çok sayıda on yaş üstü kelime bulunmaktadır. Masalların çocuklar tarafından anlaşılmasını zorlaştıracığı için bu kelimeler sadeleştirilmelidir.

Ablak: Yayvan ve dolgun yüz.

“Bir diğeri ablak geniş yüzlü ve tertemiz bakışlı.” (S:18)

Ahitleşmek: Antlaşmak.

“Bu yolda bize kılavuzdur, yol göstericimizdir, diye aralarında ahitleştiler.” (KD:35)

Akran: Yaşıt.

“Açık pencereden akranlarının neşeli sesleri, kuş cıvıltıları doluyordu odaya.” (ŞYY:22)

Alelusul: Üstünkörü, gelişigüzel.

“Hazırlıkları bitince, yuvayı bir de alelusul temizlediler, birkaç komşuya veda edip havalandılar.” (A:96)

An: Zamanın bölünemeyecek kadar küçük parçası.

“Bir an bir lahza gülmüş değilim.” (KD:50)

Arzuhal: Dilekçe.

“- Kolaydır Şehzadem, arzuhalini alıp saraya getirecek. Babana, Padişahımız efendimize arz edecek bundan kolay ne var...” (N:54)

Aza: 1. Vücut organlarından her biri. 2. Üye.

“Aslan tarafının da bütün azaları tamamdır, katır tarafının da.” (KA:47)

Azık: Yolculuk için hazırlanan yiyecek.

“Evet durmadan şarkı söylüyorlar, ama azıksız kaldıkları yok.” (S:34)

Bakraç: Genelde bakırdan yapılan küçük kova.

“Nerde görülmüştü tilkinin, hem de bakracın kulpunu boynuna takarak süt çaldığı.” (KA:30)

Başbuğ: Eski Türklerde başkan, önder.

“Biz küçük kuşlara o başbuğ olur dediler.” (KD:35)

Basiret: Ölçülü görüş, doğru görüş.

“Dostluk, akıl, irfan, basiret, hepsi susmuş.” (FÇGKS:88)

Belletmek: Öğretmek.

“Onlar kanlarında var olmayan bir davranış belletti.” (S:64)

Beis: Engel.

“Yaa! Demek ki sana göre bir padişahın halkına karşı kapısında nöbetçi bulundurmasına bir beis yok.” (N:55)

Beşer: İnsanoğlu, insan.

“Ama nihayetinde o da beşerdir.”

Bitap: Yorgun.

“Fakat güneş doğarken bitap hale geldi.” (KA:32)

Böbürlenmek: Övünerek kabarmak.

“Biri seni yalancılıktan övse, nefsin böbürlenir, başını kaldırır.” (KD:43)

Cebelleşmek: Uğraşmak.

“Küçük Şehzade Süleyman’ın bir hat meselesiyle böylesine cebelleşmesi sarayda kuytu bucağa kadar duyuldu.” (ŞYY:25)

Cüsse: Gövde.

“Burada biz bu halimizle, bu cüsseyle nasıl görünüp nasıl bilineceğiz.” (KD:86)

Çar naçar: İster istemez.

“Çar naçar arkasına takıldılar.” (A:72)

Dalkavuk: Çıkar sağlamak istediği bir kişiye yaranmak için hayranlık gösteren kişi. Şaklaban.

“Sen benim baş kölem, kurnaz geçinen tilkim, dalkavuğum, sırdaşım, palyaçom...” (TİA:36)

Dehliz: Üstü kapalı, dar ve uzun geçit.

“-Evet, nur demetleri gibi hayallerden ve dehlizler gibi gerçeklerden geçerek geldin.” (A:38)

Destursuz: İzinsiz.

“İri yarı nöbetçi Küçük Şehzade’nin destursuz kapıya yöneldiğini görünce, - Dur bakalım, dedi.” (ŞYY:16)

Devşirmek: Derlemek, bir araya getirmek.

“Yaşlı, hatta bir kısmı cadaloz ağaçkakan kadınlardan epey teknikler de devşirmişti kadın.” (A:82)

Dilber: Çok güzel, çok alımlı kadın.

“...hem de sahra zammı dahil olarak ve sosyete dilberleri...” (KA:53)

Efrat: Bireyler.

“...görevli insanların birlikte getirdikleri aile efratları sebebiyle yeni kurulan şehir kısa zaman sonra 2 milyonluk bir nüfusla dünyanın sayılı şehirleri arasında yer aldı.” (KA:82)

Eğleşmek: Boşuna zaman geçirmek, oyalanmak.

“Eğer ben olaydım o kadar zaman etrafımızda eğleşmezlerdi.” (FÇGKS:92)

Ehil: Bir konuda yeterli, usta olan kişi.

“Acaba krallığa dönüp, idareyi elime almaya ehil sayılır mıyım?” (TİA:53)

Erkan: Yol yordam, yöntem.

“Her şeyin bir edebi erkanı olmalı.” (KD:37)

Eseflenmek: Üzülme, acınmak.

“Hepsi dertlenip eseflendiler.” (KD:90)

Esvap: Giysi.

“Kapkacak, portatif çadır, kazma kürek, urganlar, halatlar, yazlık kışlık esvaplar, kremler, pudralar, diş fırçası, havlular, bornozlar...” (KA:8)

Eşref saati: Bir iş yapacak kimsenin güçlük çıkarmayacağı, ters davranmayacağı, en keyifli, en uysal olduğu zaman.

“- Demek ki eşref saatiymiş.” (A:80)

Fedai: Yüksek bir ülkü için her türlü tehlikeyi göze alan kimse.

“Bence saraya yine bir fedai yollayalım.” (FÇGKS:78)

Feryat: Haykırış, çığlık.

“Ey alemlerin Rabbi, ben acizim, elimi tut, feryadıma yetiş.” (KD:11)

Fetva: İslam hukukuyla ilgili bir konunun, bir sorunun dinsel hukuk kurallarına göre çözümünü açıklayan, şeyhülislamca ya da müftüce verilen hüküm, yanıt.

“Benim hem başvezirim hem de fetva kapımsın.” (FÇGKS:89)

Fırlamak: Bulunduğu yerden aniden çıkmak.

“Nihayet bir sonuca varamadan konuyu babasına açmaya karar vererek fırladı.” (N:47)

Fıskiye: Havuz ağızlığı.

“Oysa bahçede fıskiyeli havuzun başında kendi yaşındaki çocuklar neşeyle koşup duruyor.” (ŞYY:14)

Fötr şapka: Fötr keçesinden yapılmış şapka.

“Daha da korkunç olması için eskicilerden bir eski fötr şapka bulup giydirmişler başına.” (TİA:31)

Fütihat: Zafer.

“Nereden olacak, ordan burdan, dosttan düşmandan, kimi fütuhattan, kimi saadetten. Kimi zekat, kimi aşır kimi öşür.. Ve de kimi haraç..” (KBKH:41)

Fütursuzca: Aldırmadan, aldırış etmeden.

“Böyle anlarda ağaçkakan fütursuzca onların aralarına da dalıyor bir çoğunun elbisesine, başına, yüzüne dokunarak ve onları yaralayarak geçip gidiyordu.” (A:69)

Gaile: Sıkıntı, dert.

“...o da minicik kafasının fazla taşıyamayacağı hikmetli sözlerin başına açacağı gailelerden korkarak davrandı.” (S:51)

Gaye: Amaç.

“Gayeleri ben değilim Allah’tır.” (FÇGKS:92)

Gıpta: İmrenme.

“İhtiyarı dinleyenlere gıpta ile bakarak.” (S:51)

Girift: Çözülemez kadar karmaşık, birbirinin içine geçmiş.

“Fakat herkes sorunun girift bir cevabının olduğunu zannederek susuyor bir pot kırmaktan korkuyordu.” (KA:77)

Gulgule: Şamata, gürültü.

“Ama ondan önce bülbülle kumru gelip öyle bir nağmeye başladılar ki, kalabalık arasına bir gulgule düştü.” (KD:37)

Gümrah: Gür, sık, çok.

“Bahçede, boyu evin yarısı kadar, başı pencereden bile sığmaz içeri, öylesine büyük, müthiş, gür-gümrah yeşelleriyle bir aslan bakınıp duruyordu..” (TİA:32)

Haç: Hristiyanlığın simgesi olan, birbirini dik kesen iki doğrunun oluşturduğu şekil.

“Haç biçiminde.” (TİA:31)

Hadis: Hz. Muhammet’in genel kural niteliğinde olan davranış ve sözleri.

“Çok iyi tefsir ve hadis okumuştur.” (FÇGKS:80)

Haraç: Osmanlı döneminde, Müslüman olmayan yurttaşların devlete ödemekle yükümlü oldukları vergi.

“Nereden olacak, ordan burdan, dosttan düşmandan, kimi fütuhattan, kimi saadetten. Kimi zekat, kimi aşır kimi öşür.. Ve de kimi haraç..” (KBKH:41)

Harman: Biçildikten sonra bir düzlük üzerine yayılan tahıl demetlerinin üzerinden döven geçirilerek tanelerinin başaklarından ayrılması işi.

“Az ilerdeki harman yerine alelacele helikopter iniş yeri yapılmıştı.” (KA:65)

Haset: Kıskançlık, çekememezlik.

“Herkesin hasedinden gözü karardı.” (KD:64)

Hasis: Pinti, cimri kişi.

“Armağanı olmayan adam hasis ve bayağı olsa gerek.” (KD:66)

Hat: Yazı.

“Tıpkı hat hocası hattat Mahmut Efendi’nin gösterdiği gibi kamışı tekrar parmaklarının arasına aldı ve bu ‘Süleyman’ yazısının altına, ‘nun’ harfinin hemen yanına küçük ve biraz da süslü olarak bir Süleyman daha yazdı.” (ŞYY:12)

Hattat: Yazısı güzel olan kişi.

“Tıpkı hat hocası hattat Mahmut Efendi’nin gösterdiği gibi kamışı tekrar parmaklarının arasına aldı ve bu ‘Süleyman’ yazısının altına, ‘nun’ harfinin hemen yanına küçük ve biraz da süslü olarak bir Süleyman daha yazdı.” (ŞYY:12)

Haya: Utanma, sıkılma.

“İman bayrağı, hayada, edepte ondan ileri adım atan olmadı.” (KD:18)

Hayıflanmak: Üzölmek, yazıklanmak.

“Kadın yine de, lastiğın bir ucundan tutmuş olsa bile, neden vücudu geride ve başı bir başka tarafa dönük, geri geri durmadığına hayıflandı.” (S:60)

Helezon: Sarmal, kıvrımlı şekil.

“Küçük helezonlar çizerek güneşini sağına, soluna, arkasına alarak dakikalarca başka hiçbir şeye ilgi duymadan uçtu uçtu...” (S:52)

Heybe: İçine öteberi koymaya yarayan, genellikle kıldan, pamuk ipliğinden ya da yünden dokunmuş, birbirine kendinden bir parçayla bitişik iki gözü bulunan bir tür torba.

“Heybelerini bir eşekle katıra yüklemişler, bir de güzel kurulmuşlar, dağ-bayır sürmüşler.” (KA:7)

Hidayet: Birisine Tanrı tarafından gösterildiğine inanılan doğru yol, Tanrı yolu.

“İman da, hidayet de, hüner de onun zamanında yayıldı.” (KD:18)

Hiddet: Öfke, kızgınlık.

“Baba ağaçkakanı hiddetten tüylerinin ucuna kadar kan-ter bastı.” (A:77)

Hikmet: Bilgelik.

“Müslümanlık onun gayreti ve hikmetiyle aleme yayıldı.” (KD:18)

Hokka: İçine mürekkep konulan küçük kap.

“Bana iki top daha kağıt, iki deste daha kamış, iki hokka daha mürekkep gelsin.” (ŞYY:25)

Ihtırmak: Deveyi oturtmak.

“Belli bir nizam içinde dizildikten sonra, develer usulünce ıhtırlıldı.” (KBKH:36)

İcazet: İzin, onay.

“Bence bir üst makamdan bir yetki, bir icazet/diploma, izin, bir okey, bir onay almalı..” (TİA:47)

İhsan: Bağışlama, iyilik etme.

“Allah’ım senin ihsanından kimse ümit kesmez.” (KD:13)

İkaz: Uyarı.

“Ama Serçekuş işte boyuna yükselirken hiçbir ikazla ve engelle karşılaşmadı.” (S:46)

İmarethane: Yoksullara ve medrese öğrencilerine yiyecek dağıtan hayır kurumu.

“Vakıf idare binası, tekke, cami, aş ocağı, imarethane, hastane, medrese ve öğrencilerin yatma yerlerinden meydana gelen tesis herkesin hayranlığını kazandı.” (PIBV:71)

İmtihan: Sınav.

“Son imtihanda bir besmele yazmıştım.” (ŞYY:31)

İrfan: Kültür.

“Dostluk, akıl, irfan, sadakat, itimat.. Bunların hepsi var padişahta.” (FÇGKS:88)

“Hazreti Osman irfan denizine dalmış din büyüğü.” (KD:18)

İstiğna: Doygunluk, gönül tokluğu.

“Üçüncü vadi bilgi vadisidir ve dördüncü vadi istiğna vadisidir.” (KD:69)

İstikamet: Yön, yol.

“Yöreyi dinledi, havayı kokladı, ve tilkinin elinden tuttu, ve onu kestirdiği bir istikamette koşturmaya başladı.” (KA:28)

İtimat: Güven.

“Dostluk, akıl, irfan, sadakat, itimat.. Bunların hepsi var padişahta.” (FÇGKS:88)

“Bana itimadın yok muydu?” (KA:41)

İvecen: Çabuk davranma huyu olan kişi.

“Fundalıklardaki gür çalılarının dibinde, çevik adımlarla, serçe ivecenliğiyle dolanıp dururken...” (S:38)

İzah: Açıklama.

“Eh bunun da beynin yağlanmasından başka yok ki bir izahı...” (TİA:40)

İzzet: Büyüklük, yücelik.

“Yani sizi ziyarete İslam’ın izzetinden ötürü gelmemiş.” (PİBV:67)

Kafi: Yeterli, yetecek ölçüde.

“Başımdaki bu sevda kafi bana.” (KD:30)

“Aşıka bu kafidir.” (KD:88)

Kaftan: Genellikle ipekli kumaştan yapılan, işlemeli ve uzun bir giysi.

“Küçük Şehzade, hayretle açılan gözlere, kapılardan uzanan başlara aldırmadan kaftanının eteklerini savura savura koşuyor.” (ŞYY:14)

Katre: Damla.

“Burada ise suyun katresi yok.” (KD:26)

Kavileşmek: Güçlenmek, sağlamlaşmak.

“Anne, onun kaslarının, kanatlarının ve gagasının gün geçtikçe kavileştiğini, ayakları üstünde daha dik durduğunu ve kanatlarını açıp kapadığını, neredeyse uçmaya çalıştığını gördü.” (A:28)

Kehanet: Bir olayın gerçekleşeceğini önceden bilme.

“Böyle bir kehanetle karşı karşıya kalan avcı pek telaşlandı.” (S:83)

Keramet: Doğaüstü yetenek.

“Çok bilgili, çok keramet sahibi olduğunu söylüyorlar.” (PİBV:63)

Kerem: Ululuk, büyüklük.

“Bize nimetler veren Allah, ey kullara keremlerde bulunan.” (KD:96)

Körük: Deriden ve içine hava çekip geri verebilecek biçimde yapılmış, açılıp kapandıkça içindeki havayı üfleyen, ateşi canlandırmakta kullanılan araç.

“Korkunç bir körük olmalı içinde.” (TİA:35)

Kubbe: Genelde yarımküre şeklinde olan yapı örtüsü.

“Şeyhin, şehrin bir hayli dışındaki bu evi kemerler, kubbeler, sarnıçlar ve minarelerle yükselen tekkenin yanında boz ve gösterişsiz haliyle daha uzun zaman derin bir sessizlik içerisinde durdu.” (PİBV:72)

Kulp: Kazan, testi, ibrik gibi kapların tutma yeri.

“Nerde görülmüştü tilkinin, hem de bakracın kulpunu boynuna takarak süt çaldığı.” (KA:30)

Küffar: Kâfirler.

“Şöyle hak. Mesela. Küffar üzerimize hamle eyledi.” (KBKH:42)

Küstahlık: Küstahça, saygısızca davranma.

“Ey yolumuzu bize gösteren Hühüd, acaba o kapıda küstahlık yaraşır mı?”

(KD:60)

Lala: Osmanlı’da şehzadeleri eğiten kişiler.

“Lalaları onların yüzüne konan sinekleri ipek bir tülbentle kovalıyor.” (ŞYY:15)

Latife: Şaka.

“...eski günleri hatırlayarak etrafındakilerle daha samimi oluyor, küçük latifeler yaparak onları eğlendiriyordu.” (KA:70)

Libas: Giysi.

“Şunu umuyorum ki beni atmaz, lütuf libasları giydirir, donatırsın.” (KD:94)

Mağrur: Kendisini önemseyen, böbürlenmiş kişi.

“Sen iblis gibi mağrur olmuşsun dedi ona Hühüd.” (KD:62)

Mahlukat: Yaratıklar.

“Bütün uçan mahlukat pervanenin yanıp yakıldığını görerek ona...” (KD:88)

Mahşeri: Çok kalabalık, mahşer yerini andıran.

“... hayvanları koruma derneği genel sekreteri, kedi sevenler derneği kadın kolu başkanı, derken mahşeri bir kalabalık.” (KA:52)

Mahut: Bilinen, sözü edilen.

“Şu mahut rüyadan sonra pek tuhaf oldun sen.” (A:76)

Maksut: Yapılmak istenen, amaçlanan şey.

“Böylece yüz binlerce kuştan biri dönmedi de milyonlarca kuştan ancak otuz tanesi maksuda erişti.” (KD:85)

Manasız: Anlamsız.

“Umarım masalı bu manasız rüya ile bitirmezsin.” (A:52)

Mecal: Derman, güç.

“Konserveyi bir tabağa koymaya mecali yoktu.” (KA:27)

“Acelen varsa neden bana anlattırıyorsun, konuşmaya mecalim yok, diğerleri de gördü benim gördüklerimi.” (KA:46)

Medrese: İslam ülkelerinde, İslam kurallarına uygun bilgilerin okutulduğu öğretim kurumları.

“Vakıf idare binası, tekke, cami, aş ocağı, imarethane, hastane, medrese ve öğrencilerin yatma yerlerinden meydana gelen tesis herkesin hayranlığını kazandı.” (PIBV:71)

Menhus: Kötü, uğursuz.

“...hemen şimdi onu uyandırırım ve buralar artık bize göre değil evladım, göçe karar verdik diyerek, o menhus cevizliğe asla ulaşamayacağı bir yerlere gidelim.” (A:94)

Menzil: Bir yolculukta belli bir yol kat ettikten sonra, durmak için daha önceden belirlenmiş yer.

“Nihayet ilk avcılar menzile vardı.” (KA:62)

Mescid: Minbersiz ve minaresiz küçük cami.

“Hele yaptırdığı mescidler, camiler, tekkeler, zaviyeler.” (ŞYY:7)

Merasim: Tören.

“Bunun üzerine muhtarın evinin arkasındaki tepenin daha da arkasına gözlerden oldukça siperli bir alana sahte tezek fabrikasının prefabrik duvarları merasimsiz olarak aceleyle çatıldı.” (KA:68)

Mertebe: Aşama, rütbe.

“Şu anda ikisi de, içlerini, düşüncelerini güzelleştire güzelleştire öyle bir mertebeye gelmişlerdi ki...” (TİA:50)

Meşakkatli: Zor, sıkıntı verici.

“Yol çok meşakkatli.” (KD:38)

Miflon: Pardösü astarı.

“Bir çoğu ağır potinleri, kalın miflonlu parkaları giymekle aptallık ettiğini düşünüyordu.” (KA:57)

Mihrap: Cami ve mescitlerin içinde Kâbe yönünü belirten, yapının o yönündeki duvarında bulunan ve imama ayrılmış olan oyuk ya da girintili yer.

“Birisi mihrabı bulmuştur, öteki putu.” (KD:77)

Minber: Camilerin içinde, hatibin çıkıp hutbe okuduğu, merdivenli ve yüksekçe, özel yer.

“Cuma namazlarını halka bizzat kendisi kıldırıyor, payitahta (yani başşehirde) en büyük camide (yani ulu camide) minbere çıkıyor ve insanlara hitap ediyordu.” (PİBV:62)

Minval: Biçim, tarz, yol.

“Bu minval üzere konuşup durdular.” (A:102)

Misk: Güzel kokulu bir madde.

“Hatta beş on katı ağırlığınca misk istediler.” (KD:54)

“Ey Attar, her an aleme yüz binlerce sır miskleri saçıp durmaktasın.” (KD:92)

Mubah: Yapılmasında sakınca olmayan.

“Nasıl ki çıktı şu pardon, eşeklik oldu mubah dedi aslan.” (TİA:46)

Muamma: Bilmece, anlaşılmaz iş.

“Sonunda hiçbir şeye karar vermeden, zihinleri bir muammaya takılmış olarak yataklarına çekildiler.” (KA:31)

Muhakkak: Kesinlikle, kesin olarak.

“Varsa içlerinde bir aç, varsa bir belada olan, muhakkak oturmuş beni bekler...” (TİA:44)

Muhalefet şerhi: Karşıoy yazısı.

“Bu muhalefet şerhi aynen yer alıyordu oybirliğiyle verilen kararda.” (KA:73)

Mukabil: Karşılık olarak, karşılığında.

“Buna mukabil Şakir Amcanın silahlı oğlu da avcılar da etrafta görünmüyorlardı.” (A:106)

Muntazaman: Düzenli şekilde.

“Aksi taktirde nasıl avcı olabilir, her hafta muntazaman ve kendi iradesiyle ava gidebilirdi.” (S:59)

Müflis: İflas etmiş kişi.

“Müflisin biri ise bu padişaha aşık olmuş.” (KD:41)

Mühlet: Süre.

“Önce o sana mühlet verdi.” (KD:58)

Mükafat: Ödül.

“...başarılı tezler için daha şimdiden milyonlarca dolarlık mükafatlar düzenliyorlardı.” (KA:72)

Mülk: Arazi, arsa, dükkân, ev gibi taşınmaz mallar.

“Babamın sahip olduğu mülk ne kadar da çok.” (ŞYY:8)

Münafık: İkiyüzlü. İçi dışına uymayan. İnanmadığı halde inanmış gibi görünen ve Müslümanolduğunu söyleyen kafir kimse.

“Münafıkların ve kâfirlerin başını ezdi.” (KD:18)

Mürüvvet: İyilikseverlik, yiğitlik.

“Hem her iki alemde de insaf ve mürüvvetten daha üstün bir şey yoktur.” (KD:57)

“Ey Müslüman, eğer sen Allah’a teslim olmamışsan, vefa ve mürüvvette kafirden bile aşağısın.” (KD:59)

Müşfik: Sevecen.

“Hadi uyan, diyordu başucunda aslan, ılık, anne gibi müşfik.” (KA:85)

Müştemilat: Ana binanın bahçesinde bulunan, genelde hizmetlilere ayrılan küçük ek bina.

“İster bir saray olsun har vurup harman savurduğu, ister bir konak, isterse bir köşk müştemilatı.” (ŞYY:8)

Naçar: Çaresiz.

“Tilki çar naçar düştü aslanın önüne.” (TİA:44)

Naip: Tahtta hükümdar olmadığı zaman yerine bırakılan kişi.

“Yerime naip maip bırakmadan hem de.” (TİA:45)

Nida: Ses.

“Geliyor, nidalarıyla başlarını çevirmişler.” (MK:16)

Nüktedan: Şakacı.

“Bu espriye kendisinden başka kimsenin gülmediğini görünce bu nüktedan başuzman pek üzüldü.” (KA:60)

Öşür: Eskiden toprak ürünlerinden alınan onda bir oranındaki vergi.

“Nereden olacak, ordan burdan, dosttan düşmandan, kimi fütuhattan, kimi saadetten. Kimi zekat, kimi aşır kimi öşür.. Ve de kimi haraç..” (KBKH:41)

Payitaht: Başşehir.

“Cuma namazlarını halka bizzat kendisi kıldırıyor, payitahtta (yani başşehirde) en büyük camide (yani ulu camide) minbere çıkıyor ve insanlara hitap ediyordu.” (PİBV:62)

Pineklemek: Bir yerde hiçbir iş yapmadan oturmak.

“...burada pinekleyerek koca otlukları, çölleri, ormanları kimlere terk ettin derdi.” (TİA:37)

Pir: Yaşlı kimse.

“Subhanallah demiş padişah, ben sizin genç olduğunuzu duyuyordum ama yine de yaşı hiç olmazsa altmıştan yukarı bir pir belliyordum.” (PİBV:65)

Potin: Koncu ayak bileğini örtecek denli uzun olan, bağcıklı ya da yandan fermuarlı ayakkabı.

“Bir çoğu ağır potinleri, kalın miflonlu parkaları giymekle aptallık ettiğini düşünüyordu.” (KA:57)

Pösteği: Kullanılacak hale getirilmiş keçi veya koyun postu.

“Nihayet Mecnun o pösteğiye büründü de gizlice sevgilinin bulunduğu tarafa gitti.” (KD:74)

Rehavet: Bir tür tembellik, uyku isteği.

“Sıcak, hoş bir rehavet bu.” (S:9)

Rikkat: Sevecenlik, incelik, naziklik.

“Aslanın gözleri yaşardı, rikkate geldi, kalbi bir mertebe daha kazandı.”
(TİA:54)

Sacayağı: Üzerine sac, tencere, tava gibi pişirme araçları koymaya yarayan, ateş üzerine oturtulan, üç ayaklı çember ya da üçgen biçiminde demir destek.

“Demir bir sacayağının önünde çömeliyor, odunları tutuşturuyor ve üzerinde genellikle tarhana çorbasının kazanı kaynıyor.” (S:26)

Sadakat: Sağlam, güçlü ve içten bağlılık.

“Dostluk, akıl, irfan, sadakat, itimat.. Bunların hepsi var padişahta.”
(FÇGKS:88)

Sahih: Aslına uygun, gerçek, doğru.

“-Ama biliyorsun bazı rüyalar sahii oluyor, aynen çıkıyor.” (A:75)

Sası: Mide bulandıracak biçimde kokan.

“Çoğu ördek etini ekşi, yaban kaz etini sası, tavşanlarınkini kedi eti, bildircinlarınkini acı buluyor.” (S:58)

Semiz: Canlı hayvanlar için kullanılan, et ve yağ bağlamış anlamındaki söz.

“Gözünün önünden birkaç semiz tavşanın hayali geçer gibi oldu.” (KA:13)

Serap: Çöllerde uzaktan su birikintisi gibi görünen göz yanılması.

“Bari bunlar yoksa bunları gösteren seraplar olsaydı.” (KA:91)

Şeriat: İslam hukuku.

“Yoksa şeriat, attığım adımı kesebilir.” (FÇGKS:89)

Sihhat: Sağlık.

“Her tarafından sihhat fişkınıyordu.” (KA:33)

Sükunet: Durgunluk, dinginlik, sessizlik.

“Ama sükunetini hiç bozmamış.” (PİBV:66)

Süzmek: İnceleyerek bakmak.

“İzak onları şöyle bir süzmüş.” (FÇGKS:80)

Taat: İbadet etme.

“Ben demiş öyle bir kararsızım ki, zaman olur Allah’a el açar, ibadet taatla vakit geçiririm.” (KD: 40)

Taife: Tayfa.

“Ah efendim ah, bilseniz siz ve aslan taifeniz, buraya sünger yataklara çekilenden beri...” (TİA:37)

Takat: Dayanma, katlanma, güç.

“Kimsede takat kalmamış.” (KD:9)

Takke: Genelde yarım küre şeklinde yapılan, ince kumaştan bir başlık.

“Hemen haberleştiler aralarında ve birden saldırarak bunlara, başladılar başlarındaki işlemeli takkeleri gagalamaya...” (MK:8)

Talih: Şans.

“Evet neme lazım yine de talihim varmış.” (ŞYY:22)

Tatbik: Uygulama, pratik.

“Bu basit fakat dahiyane plan derhal tatbik sahasına kondu.” (KA:80)

Tedarik: Sağlama, elde etme.

“Fakat efendim, biliyorsunuz böyle bir tedarikimiz yok.” (KA:27)

Tefekkür: Düşünce, düşünüş.

“...bu yeteneğimizin arkasındaki ulu kudreti tefekkür ederek yücelirler.” (A:31)

Teferruat: Ayrıntılar.

“Evet evet biliyorum arkadaşların anlatmıştı bütün teferruatıyla.” (KA:48)

Tefsir: Kur’an surelerini yorumlayan ve açıklayan yapıtlar.

“Çok iyi tefsir ve hadis okumuştur.” (FÇGKS:80)

Teharet: İslam inancına göre yapılan temizlik.

“Öndeki iki oda ile teharet ve abdestlik yeri selamlık, arkadaki hol, oda ve mutfak ise haremlik oldu.” (FÇGKS:75)

Tekke: Bir tarikattan olan insanların barındıkları ve dini törenler yaptıkları yer.

“Hele yaptırdığı mescidler, camiler, tekkeler, zaviyeler.” (ŞYY:7)

Tellal: Bazı satışlarda aracılık yapan kişiler.

“Satışı yapan tellala dedi ki.” (KD:54)

Temin: Gerçekleştirmek, sağlamak.

“Böylece mürekkebin bir an önce kurummasını temine çalıştı.” (ŞYY:13)

Teşvik: İsteklendirme, özendirme.

“Ses, hiçbir itiş, teşvik ve sevinç olmadan, duru, sinik bir tonla...” (A:41)

Tevhit: Tanrının olduğunu bildirmek. Birkaç şeyi bir araya getirmek.

“Beşincisi ise tertemiz tevhit vadisi.” (KD:69)

Ulamak: Birbirine bağlamak.

“Birbirine uladıkları çul parçalarıyla hazırladıkları urgana tilkiyi bağlayarak kuyuya sarkıttı aslan.” (KA:93)

Urgan: İnce halat.

“Kapkacak, portatif çadır, kazma kürek, organlar, halatlar, yazlık kışlık esvaplar, kremler, pudralar, diş fırçası, havlular, bornozlar...” (KA:8)

“Birbirine uladıkları çul parçalarıyla hazırladıkları urgana tilkiyi bağlayarak kuyuya sarkıttı aslan.” (KA:93)

Vaha: Çöllerin su bulunan kesimlerindeki tarıma uygun yerler.

“Bari bir vaha olsaydı.” (KA:91)

Vehim: Kuruntu.

“...hayal ile korku ve vehim arasındaki boşlukları dokuyarak kendilerine göre yorumlar yapabileceklerdir.” (A:8)

Vukuat: Olay.

“Yolculukları vukuatsız olarak öğle sonrasına kadar devam etti.” (KA:12)

Yahşi: Çok iyi, çok güzel.

“Bir de ‘nun’ kondurunca, noktasıyla beraber oldu yahşi bir ‘Süleyman.’” (ŞYY:12)

Yekinmek: Yatış ya da oturuş durumundayken ayağa kalkmak, doğrulmak.

“...yerden bir taş alarak, açık ağzı ve büyümüş gözleriyle, pür dikkat kendilerine doğru yekinişini unutamadı.” (ÇÇY:96)

Yekpare: Bütün, bir tek parçadan oluşan.

“Sütunları yekpare olsun.” (KGKY:58)

Yevmiye: Gündelik.

“Muhtar ve oğullarının bir helikopter dolusu turistten topladıkları para 10’la çarpılarak bulunan miktar, bir günlük yevmiyeleri kabul edilerek dış ülkelere 1500 tane uzman getirildi.” (KA:73)

Zahire: Gerektiği zaman kullanmak için saklanan tahıl.

“Eğer siz okuyabilerseniz size istediğiniz kadar zahire veririm.” (KD:89)

Zatıaliniz: Saygın bir kişi olan siz anlamındaki söz.

“Ancak böylece korkarım işlerin ağırlığı zatıalinizin sırtına biner.” (KA:7)

Zaviye: Küçük tekke.

“Hele yaptırdığı mescidler, camiler, tekkeler, zaviyeler.” (ŞYY:7)

Zerzevat: Sebze.

“Pekala, bu da ayrı bir mesele, hiç padişah fidanı olur mu, zerzevat mı bu ekisin büyüsün, kocanın padişah olsun.” (N:55)

Zibil: Hayvan dışkıları.

“Hiç kimse onların süyüklerde, avlularda, zibilliklerde, evlere yakın harman yerlerinde dolaştığına şahit olmuyor.” (S:49)

Ziyet: Süs.

“Bu kitap zamana bir ziyettir.” (KD:93)

Zünnar: Hristiyan rahiplerin bellerine taktıkları bir kuşak.

“Baksana yüz binlerce kişi zünnar kuşanmış, bir tek Hazreti İsa sırlara kavuşmuş.” (KD:79)

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, çalışmaya konu olan kitaplar üzerinde yapılan değerler eğitimi ve söz varlığı incelemesinin sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve konu ile alakalı öneriler sunulmuştur.

5.1. Sonuç

Araştırmamızda elde edilen sonuçlar şunlardır:

1. Cahit Zarifoğlu, masalların çocuk eğitiminde önemli bir yere sahip olduğunun farkında olan, bu farkındalık ile birçok masal kaleme alan yazarlarımızdandır. Çocuklar için yazdığı ve bu çalışmanın konusunu oluşturan masallar; insanı doğruya, güzele yönelten, adalet, saygı, yardımseverlik, Allah inancı gibi unsurların önemini dile getiren, çocuklara kitap okuma alışkanlığı kazandıran masallardır.

2. İncelediğimiz masallar eğitirken eğlendiren, farklı kahramanları ve farklı konuları ile çocukları içine çekerek hoşça vakit geçirten, düş gücüne sahip çocuklar yetişmesini sağlayacak kitaplardır.

3. İncelediğimiz masallar çocuğun ruhsal ve kişilik gelişimine, kendini tanımasına, güven duygusunun artmasına, hayatın ekonomik ve sosyal yönünü tanımasına, okuma alışkanlığı kazanmasına katkı sağlayacaktır.

4. Araştırmamıza konu olan Yürekdede ile Padişah, Motorlukuş, Ağaçkakanlar, Katıraslan, Serçekuş, Küçük Şehzade ve Kuşların Dili isimli masal kitapları akılda kalıcı, eğitici ve çocukların seyerek okuyacağı masallardandır.

5. Masalarda kazandırılmak istenen erdemler şöyle sınıflandırılabilir:

Yürekdede ile Padişah masalında misafirperver olmamız gerektiği, aile içi sevginin önemi, kâinattaki tüm varlıklara karşı merhametli olmamız gerektiği, büyüklere saygı göstermenin önemi, yardımsever bireyler olmamız gerektiği, Allah sevgisi ve Allah varken kula minnet etmenin doğru olmadığı dile getirilmiştir.

Motorlukuş masalında büyüklerin sözünü dinlememiz gerektiği, aile içi dayanışmanın önemi, insanlara ve doğaya karşı sorumluluklarımız olduğu ve saygılı olmamız gerektiği, sorumluluklarımızın bilincinde olmamız gerektiği, çalışmanın önemi, zalimlik yapanların kötü sonla karşılaştığı anlatılmıştır.

Ağaçkakanlar masalında aşırı isteklerin yanlışlığı, aile içi sevgi, saygı ve dayanışmanın önemi, umudumuzu asla yitirmememiz gerektiği, sabırlı olmanın önemi, doğaya zarar vermememiz ve açgözlü olmamamız gerektiği anlatılmıştır.

Katıraslan masalında, başkalarına özenmemizin yanlışlığına ve olduğumuz gibi görünmemizin önemine, özgüven eksikliğinin doğurduğu kötü sona, lüks düşkünlüğünün yanlışlığına, kitap okumanın önemine, kendi sorumluluklarımızın bilincinde olmamız ve duygularımıza yenilmememiz gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Küçük Şehzade masalında, aşırı istek ve hırslardan uzak durmamız gerektiğine, savurganlığın kötü olduğuna, yardımseverliğin önemine, adaletli olmaya, dinin ve eğitimin önemine vurgu yapılmıştır.

Feridüddin Attar'ın Mantıku't Tayr isimli kitabının çocuklar için uyarlaması olan Kuşların Dili'nde, kuş imgeleri üzerinden Tanrıya ulaşma ve tasavvuf anlatılmış, hayat yolundaki zorluklara göğüs gerdikten sonra mutluluğa ulaşılacağı vurgulanmıştır.

Serçekuş kitabında yaşam sevgisi, yardım etme ve yardımseverlik, acıma duygusu ve hayatta herkese ve her şeye muhtaç duruma gelebileceğimize ve bu yüzden hayata sarılmamız gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Yukarıda değinilen erdemleri içeren Zarifoğlu'na ait masalların çocukların karakter eğitimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

6. Ancak bu erdemlerin dışında, masalarda çocuklar için olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar da mevcuttur:

Katıraslan kitabında, masal içerisinde bulunan kumar, bahis, alkol bölümleri ve aslanın diğer hayvanları vahşice yemesi bölümleri, 10-14 yaş arasındaki çocuklar için uygun değildir.

Motorlukuş kitabında, Dünyanın En Vahşi Hayvanı isimli masalda insanların diğer insanlara, Müslümanlara yaptıkları eziyetlerden bahsedilmiştir. Bahsedilen bu vahşet ve eziyetler, 10-14 yaş için uygun değildir.

Kırmızı Gözlü Kara Yılan masalında, kırmızı gözlü yılanın hayvanları vahşice yemesi, hayvanlara zarar vermesi, 10-14 yaş arasındaki çocuklar için uygun değildir.

Çın Çın Yılancıklar masalında ise insanların yılanları öldürmelerinden bahsedilmiştir. Bu kısım, çocuklarda da hayvanlara karşı şiddet uygulama algısı uyandırabileceği için, uygun değildir.

7. Cahit Zarifoğlu'nun incelenen masallarında sadece olumlu değerler ele alınmamıştır. Çocukları gerçek hayata hazırlamak amacıyla olan yazar; iyinin yanında kötüyü, merhametlinin yanında zalimi, cesurun yanında korkağı da anlatmıştır.

Çocuklarımızın, olumsuz değerlere sahip olanların yaşadığı hazin sonu görerek ders çıkarmaları amaçlanmıştır. Ağaçkakanlar masalında hırslarının kurbanı olan açgözlü ağaçkakan ile Kırmızı Gözlü Kara Yılan masalındaki merhametsiz, bencil ve aşırı istekleri olan karayılanın sonu aynıdır.

8. Masallarda en çok yardımseverlik, aşırı isteklerden uzak durma, hürriyet ve adalet sevgisi, aile ve insan sevgisi, din ve Tanrı duygusu değerleri işlenmiştir.

9. Masallar ebat ve kalınlık olarak hitap ettiği yaş grubuna uygundur. Masallarda kullanılan görseller içerik ile uyumludur.

10. Zarifoğlu'nun masallarında, yazarın düşünce dünyasını yansıtan ve çocukların daha önceden karşılaşmadığı kelimeler göze çarpmaktadır. Bu kelimeler çocuklara ağır ve anlaşılmaz gelebilir. Yürekdede ile Padişah masalında yer alan sehil, kırba, tefekkür, hilaf kelimeleri ile Motorlukuş masalında yer alan hasbihal, naip, gümrah, berhayat, rikkat, çar naçar kelimeleri buna örnektir. Ayrıca bazı masallarda argo kelimeler göze çarpmaktadır. Bunun sebebi ise yazarın masallarını yediden yetmişe bütün yaş grupları için kaleme almış olmasıdır. Bu kelimelerde, çocukların seviyelerine uygun kelimeler kullanılarak sadeleştirilmeye gidilmesi, masalların daha küçük yaş grubu tarafından okunmasına ve anlaşılmasına katkı sağlar.

11. Masallarda yer yer ağır ve anlaşılması güç kelimeler ve deyimler görülse de, genel olarak dili çocuklara uygundur. Zarifoğlu, şairliğinden yararlanarak akıcı ve anlaşılır bir dil kullanmış, birçok yerde tamamlanmamış ve devrik cümlelerden yararlanmış, kullandığı sözcükler ile okuyucuyu masalın içine çekmeyi başarmıştır. Fantastik kurgu ve alegorik anlatım ile çocukların dikkatini çekmiştir. Bütün bunları ise çocuksu bir dil ile masallarının anlatıcısı olarak kaleme almıştır. Ayrıca fabl türünün çocukların ilgisini çektiği düşünülürse, Zarifoğlu'nun masal kahramanlarını bilinçli olarak hayvanlardan seçtiği ve çocukların ilgisini çekmeyi başardığı görülmektedir.

12. Zarifoğlu'nun masallarını diğer masallardan ayıran özelliği, bu masalların büyük bir şairin kaleminden çıktığıdır. Masallarda kendine özgü bir anlatım, ritimli bir şiir dili, ardı ardına akan resimler göze çarpmaktadır.

13. Masallarda yöresel dil özelliklerine rastlanmamaktadır. Bu nedenle çocuklara Türkçe öğretimi ve dilin doğru kullanımı için uygundur.

14. Masallara söz varlığı açısından bakacak olursak, çalışmada pek çok 10 yaş üstü kelimenin kullanıldığı göze çarpmaktadır. Bunlar sadeleştirilmeli ya da sayfa altında sözcüklerin anlamı verilerek ve yeni şekliyle çocuklara sunulmalıdır. Ancak yazar masallarında genel olarak, sade, akıcı ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.

15. Küçük Şehzade ve Ağaçkakanlar kitaplarında masallara tekerlemelerle başlanmış, anlatım süslenmiştir. Bu iki kitap tekerleme öğretimi için uygundur.

16. Masallarda yer yer çeviri kelimeler ve atasözleri kullanılsa da, bunların sayısı pek azdır.

17. Masallarda anlatım bozukluğu ve yazım yanlışı az yapılmıştır. Çocukların dilbilgisi öğrenimi açısından uygundur.

18. Masallarda deyimlere oldukça sık rastlanmaktadır. Deyim öğretimi için kullanılabilir kitaplardır.

19. Masallarda kalıp sözlerin sayısı az olmakla birlikte, kalıp sözler anlatılırken kullanılabilir güzel örnekler bulunmaktadır.

20. İncelenen masallarda ikilemelere sık sık yer verilmiştir. Masallar ikileme öğretimi açısından uygundur.

21. Katıraslan kitabı başta olmak üzere masallarda terimlere rastlamak mümkündür. Masallar terim öğretiminde kullanılmaya uygundur.

Sonuç olarak Cahit Zarifoğlu, çocuk kalbine seslenen masalları ile değer yargılarımızı öğretmeyi, gelenek ve göreneklerine bağlı bireyler yetiştirmeyi, Allah inancının yer aldığı sağlam kalpler oluşturmayı, saygı, sevgi, yardımlaşma ve adalet içinde yaşanabilecek bir dünya düşüncesini aşlamayı amaçlamıştır. Çocukları eğlendirirken eğitmeyi istemiştir. Bugünün küçüklerinin yarının büyükleri olacağı bilinciyle, sağlam karakterli bir nesil oluşturmayı hedeflemiştir. Bu hedeflerine ulaşmak için de çocukların anlayabileceği sade, açık ve anlaşılır bir dil kullanmaya çalışmıştır.

5.2. Öneriler

1. Öğrencilerin kelime bilgilerini geliştirmek için yalnızca atasözü ve deyim gibi söz varlıkları üzerinde durmak yetersiz olduğu için, bu gelişim sağlanırken kalıp sözler, terimler, çeviri kelimeler gibi diğer kelime ögeleri de kullanılmalıdır. Zarifoğlu'nun masalları söz varlığı ögeleri bakımından zengin örnekler içermektedir. Bu nedenle söz varlığı öğretiminde kullanılabilir.
2. Türkçe öğretimi yapılırken seçilen metinler hem öğrencinin ilgisini çekecek konularda olmalı hem de öğrencilere değerler eğitimi ve söz varlığı açısından katkı sağlayabilmeli, yeni şeyler öğretebilmelidir. Bu amaç doğrultusunda Zarifoğlu'nun masalları kullanılabilir.

3. Türkçe öğretiminde seçilen metinler, dilin doğru kullanımına uygun olmalıdır. İncelediğimiz masallarda yazım yanlış ve anlatım bozukluğuna az rastlanmıştır. İncelenen masallar dilin doğru kullanımı açısından çocuklara okutulabilir.
4. Metinlerde kullanılan kelimeler, hitap edilen yaş grubuna uygun olmalı, hedef kitlenin anlayamayacağı türden kelimeler kullanılmamalıdır. İncelediğimiz masallarda 10 yaş üstü kelimelere rastlanmıştır. Bu nedenle ele aldığımız masallardaki kelimeler sadeleştirilmeli ve sadeleştirilmiş şekliyle çocuklara sunulmalıdır.
5. Çocukları yanlış yönlendirecek, kötü davranışlarda bulunmalarına yol açabilecek konulardan uzak durulmalı, bu bölümler çocuk kitaplarından çıkarılmalıdır.. Motorluğu, Katıraslan, Kırmızı Gözlü Kara Yılan ve Çın Çın Yılandıklar masallarında olumsuz davranışların yer aldığı kısımlar çıkarılmalı veya bu bölümlerin de masallarda bulunduğu dikkate alınarak okutulmalıdır.
6. Çocuklar için kitap seçilirken çocukların seviyeleri belirlenmeli, kelime hazineleri ölçülmeli, bu kıstaslar çerçevesinde seçim yapılmalıdır. Zarifoğlu'nun masalları kelime hazinesi yönünden zengindir, çocuklara okutulabilir.
7. Çocukların anlayamayacağı veya ilgisini çekmeyecek konulardan uzak durulmalı, kullanılan dilin ağır olmamasına özen gösterilmelidir. İncelediğimiz masallar konuları ve karakterleri açısından ilgi çekici olduğu için çocuklara okutulabilir. Motorluğu, Ağaçkakanlar, Serçekeş ve Küçük Şehzade bunlara örnektir.
8. Cahit Zarifoğlu'nun Yürekdede ile Padişah, Kuşların Dili ve Küçük Şehzade masalları, özellikle din ve tanrı duygusuyla ilgili değer kazandırılmak istenirken okutulmalıdır. Ancak dini ve tasavvufi terimler yer yer çok ağır ve çocukların anlayamayacağı türden olabildikleri için, kitap seçiminde hedef kitleye uygun dile sahip olan kitaplar tercih edilmelidir.
9. Cahit Zarifoğlu'nun seçilen kitaplarında ikilemelere sık sık yer verildiği için, Türkçe öğretiminde ikilemeler konusu işlenirken, Zarifoğlu'nun kitaplarını kullanmak mümkündür.
10. Zarifoğlu'nun masalları deyim öğretimi açısından zengin örneklere sahip olmakla birlikte atasözü öğretimi açısından uygun değildir.
11. İncelediğimiz masallar terim açısından zengindir. Bu nedenle terim öğretimi esnasında kullanılabilir.
12. Küçük Şehzade ve Ağaçkakanlar masallarında tekerleme örnekleri vardır. Tekerleme konusu işlenirken kullanılabilir.

13. Türkçe eğitiminde bireysel ve sosyal değerlerin çocuklara aşılması gereken durumlarda, içlerinde bu değerlerden sık sık bahsedildiği için, Zarifoğlu'nun masalları kullanılmalıdır.
14. Aşırı isteklerden uzak durma değeri öğretilmek istendiğinde Zarifoğlu'nun masalları kullanılabilir. Özellikle Küçük Şehzade, Kuşların Dili, Motorlukuş, Ağaçkakanlar ve Katıraslan masallarında bu değer sıkça işlendiği için kullanılabilir.
15. Hürriyet ve adalet sevgisi değeri işlenirken Küçük Şehzade, Katıraslan ve Motorlukuş masallarından yararlanılabilir.
16. Aile ve insan sevgisi değeri ele alınırken Yürekdede ile Padişah, Küçük Şehzade, Ağaçkakanlar, Motorlukuş masalları kullanılabilir.
17. Yaşam sevgisi değeri işlenirken Serçekuş, doğruluk ve dürüstlük değeri için Ağaçkakanlar, dayanıklılık ve cesaret değeri için Küçük Şehzade ve Motorlukuş masalları kullanılabilir.
18. Yardımseverlik değeri ele alınırken Küçük Şehzade, Kuşların Dili, Katıraslan ve Motorlukuş masallarından yararlanılabilir.
19. Fedakârlık değeri işlenirken Kuşların Dili, yanlış batılılaşma ile savaş değeri işlenirken Katıraslan, ahlak ve ideal değeri işlenirken Küçük Şehzade masallarındaki bölümlerden bahsedilebilir.
20. Sorumluluk değeri işlenirken Motorlukuş ve Ağaçkakanlar masallarındaki bölümlerden bahsedilebilir.
21. Tutumluluk değeri işlenirken Ağaçkakanlar ve Yürekdede ile Padişah; savurganlık değeri işlenirken Küçük Şehzade ve Ağaçkakanlar masallarında bulunan bölümler örnek verilebilir.
22. Saplantı ve boş inançla mücadele değeri ele alınırken Küçük Şehzade, Katıraslan, Ağaçkakanlar masalları kullanılabilir.
23. Yanlış batılılaşma değeri için Katıraslan; affetmek değeri için Küçük Şehzade, Kuşların Dili, Yürekdede ile Padişah ve Motorlukuş masallarından yararlanılabilir.
24. Ahlak ve ideal değeri ile kuralara uymak değeri için Küçük Şehzade masalındaki ilgili bölümler örnek verilebilir.
25. Doğa ve hayvan sevgisine önem veren yazarımızın masalları bu değer işlenirken kullanılabilir niteliktedir. Özellikle Küçük Şehzade, Katıraslan, Motorlukuş ve Ağaçkakanlar masallarından yararlanılabilir.
26. Yaşlılara saygı değeri için Motorlukuş, Yürekdede ile Padişah, Ağaçkakanlar masalları içerdiği güzel örneklerden dolayı kullanılabilir.

27. Okuma değeri için Küçük Őezade ve Katıraslan masalları, çalışma değeri için de Küçük Őezade ve Motorlukuş masalları, bilgisizlikle savaş değeri için Küçük Őezade, Katıraslan ve Ağaçkakanlar masalları kullanılabilir.

KAYNAKÇA

İncelenen Hikâyeler

- Zarifoğlu, C. (2017), Motorlu Kuş, Beyan Yayınları, İstanbul.
- Zarifoğlu, C. (2017), Ağaçkakanlar, Beyan Yayınları, İstanbul.
- Zarifoğlu, C. (2017), Katıraslan, Beyan Yayınları, İstanbul.
- Zarifoğlu, C. (2017), Kuşların Dili, Beyan Yayınları, İstanbul.
- Zarifoğlu, C. (2017), Serçekuş, Beyan Yayınları, İstanbul.
- Zarifoğlu, C. (2017), Küçük Şehzade, Beyan Yayınları, İstanbul.
- Zarifoğlu, C.(2017), Yürekdede ile Padişah, Beyan Yayınları, İstanbul.

Yararlanılan Kaynaklar

- Ağakay, M. A. (haz.). (1966). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Akerson, F. (2000). Dile Genel Bir Bakış. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Aksan, D. (1998). Her Yönüyle Dil. Ankara: TDK Yayınları.
- Aksan, D. (2002). Anadilimizin Söz Denizinde. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2003). Her Yönüyle Dil. Ankara: TDK Yayınları.
- Aksan, D. (2005). Türkiye Türkçesi'nin Dünü, Bugünü, Yarını. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2006a). Türkçenin sözvarlığı. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2006b). Dil, şu büyüdü düzen. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2008). Türkçenin gücü. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksoy, Ö. A. (2001). Ana yazım kılavuzu. İstanbul: Adam Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (2013). Atasözleri ve deyimler sözlüğü. İstanbul: İnkılâp Kitapevi.
- Aktunç, H. (2015). Büyük Argo Sözlüğü. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Akyalçın, N. (2008) . ıp ve m, p, r, s yapılı Türkçe İkilemelere İlişkin Sorunlar. Çağdaş Türk Dili Dergisi 247, 336-343.
- Akyürek, S. (2004). Din Öğretiminde Kavram Öğretimi. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Aydın, M. ve Açık, F. (2017). TÖMER Kitaplarındaki Kelime Varlığı. International Journal of Language Academy, 5(1), 337-348.
- Bilgin, N.(1995). Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Baştürk, M. (2004). Dil edinim kuramları ve Türkçenin anadili olarak edinimi. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Bayrav, S. (1998). Yapısal dil bilimi. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Beyreli, L., Çetindağ, Z. ve Celepoğlu, A. (2005). Yazılı ve sözlü anlatım. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Cüceloğlu, D. (1992), İçimizdeki Çocuk, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Çifçi, M. (2006). Argonun Niteliği ve Argoya Bakış Açımız, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, pp. 297-301.
- Çotuksöken, Y. (1988). Deyimlerimiz. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Çotuksöken, Y. (2008). Dil Nedir? İşlevleri Nelerdir? Çağdaş Türk Dili Dergisi 250, 496-498.
- Demirel, Ş. (2010), Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Ediskun, H. (2003). Türk Dil Bilgisi. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Ediskun, H. (2003). Türk Dil Bilgisi. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Eker, S. (2003). Çağdaş Türk Dili. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ergin, M. (1988). Türk Dil Bilgisi. İstanbul: Bayrak Basım.
- Erkman Akerson, F. (2000). Dile Genel Bir Bakış. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Esen, Ş. (2016), Memduh Şevket Esendal'ın Hikâyelerinin Söz Varlığı ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi.

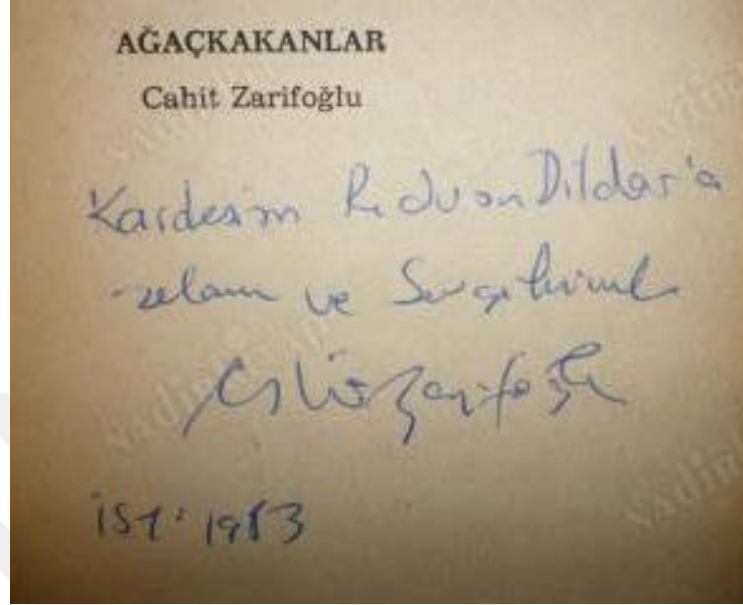
- Gencan, T. N. (2001). Dil Bilgisi. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Günay, D. (2003). Metin Bilgisi. İstanbul: Multilingual Yayıncılık.
- Gürsoy-Naskali, E. & Sağıol, G. (2002). Türk Kültüründe Argo. Sota Yayınları
- Haksal, A. H. (2016), Zarif Şair Cahit Zarifoğlu, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Hengirmen, M. (2006). Türkçe Temel Dilbilgisi. Engin Yayınevi.
- İşnas, S. (2011), Masal Türünün Çocuktaki Kavram Gelişimine Etkisi Üzerine Bir Araştırma: Cahit Zarifoğlu Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Kahraman, A. (2003), Cahit Zarifoğlu Yürek Safında Bir Şair, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Kahraman, A. (2015), Cahit Zarifoğlu'yla Yedi Yıl, Büyüyenay Yayınları, İstanbul.
- Karakuş, İ. (2000). Türkçe-Türk dili ve edebiyatı öğretimi. Ankara: Sistem Ofset Yayınları.
- Karaman, H. (2000). Nurettin Topçu'da Ahlâk Felsefesi. (1. Baskı). İstanbul: Dergâh Yay.
- Katı, Y. (2015), Yavuz Bahadıroğlu'nun Çocuk Hikâyelerinde Değerler Eğitimi ve Söz Varlığı, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi.
- Kavcar, C. (1999). Edebiyat ve Eğitim. Ankara: Engin Yayıncılık.
- Kavcar, C. (2008). Türkçe'nin Güncel Sorunları. Çağdaş Türk Dili Dergisi 244, 152-158.
- Kaya, V. (2007), Cahit Zarifoğlu'nun Çocuk Kitaplarında Temel Değerler, Yüksek Lisans Tezi, Konya Selçuk Üniversitesi.
- Kıran, Z. (2002). Dilbilime Giriş (Dilbilgisinden dilbilime). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2003). Türkiye Türkçesi Grameri. Ankara: TDK Yayınları.
- Mangır, M. (2011). Osman Cemal Kaygılı'nın Söz Varlığında Argo, TÜBAR, pp. 233-252.
- Oğuzkan, A. F. (2011), Çocuk Edebiyatı, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Oğuzkan, A. F. (2006), Çocuk Edebiyatı, Anı Yayıncılık, Ankara.

- Onan, B. (2013). Dil eğitiminin temel kavramları. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Ömeroğlu Turan, E. (1998). Okul Öncesi Dönemde Dil Gelişimi ve Çocuk Edebiyatı.” Türk Dili, Ankara.
- Özbay, M. (2002), Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretimi, Türk Dili Dergisi, S. 602, s. 112-120, Ankara.
- Özdemir, E. (2000). Erdemin başı dil. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özdemir, E. (2002). Eleştirel okuma. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özlem, D. (1999). Mantık, klasik/sembolik mantık, mantık felsefesi. İstanbul: İnkılâp Kitapevi.
- Saussure, F. (1998). Genel dilbilim dersleri. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Sever, S. (2015), Çocuk ve Edebiyat, Tudem Yayınları, Ankara.
- Sinar Çılgın, A. (2006), Çocuğa Büyülü Bir Dünyanın Kapılarını Açmak, Milli Eğitim Yayınları, S. 172, 175-182, Ankara.
- Şahin, H. (2006). Terimlerin genel dile yansımalarına dair bazı gözlemler. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 20, 123-129.
- Şirin, M. R. (2015),Çocuğa Adanmış Konuşmalar, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Toklu, O. (1995). Türkçe ve Almandada kalıp sözler. DTCF Batı Dilleri ve Edebiyatları Enstitüsü Dergisi 3, 113-140.
- Topaloğlu, A. (1989). Dil bilgisi terimleri sözlüğü. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Tural, S. (1992). Kültürel kimlik üzerine düşünceler. Ankara: Ecdâd Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2005). Türkçe Sözlük. Ankara: TDK.
- Türk Dil Kurumu. (2011). Türkçe Sözlük. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2018). Terim, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=veritbn&kelimesec=310238 adresinden 12.04.2018 tarihinde alınmıştır.
- Ünalın, Ş. (2010). Dil ve kültür. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yeşil, A. ve Aydın, R. D. (2007). Demokratik değerlerin eğitimde yöntem ve zamanlama. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, S.11.
- Yavuzer, H. (1997). Çocuk psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Zarifoğlu, C. (2015), Konuşmalar, Beyan Yayınları, İstanbul.

Zülfıkar, H. (1991). Terim sorunları ve terim yapma yolları. Ankara: TDK Yayınları.

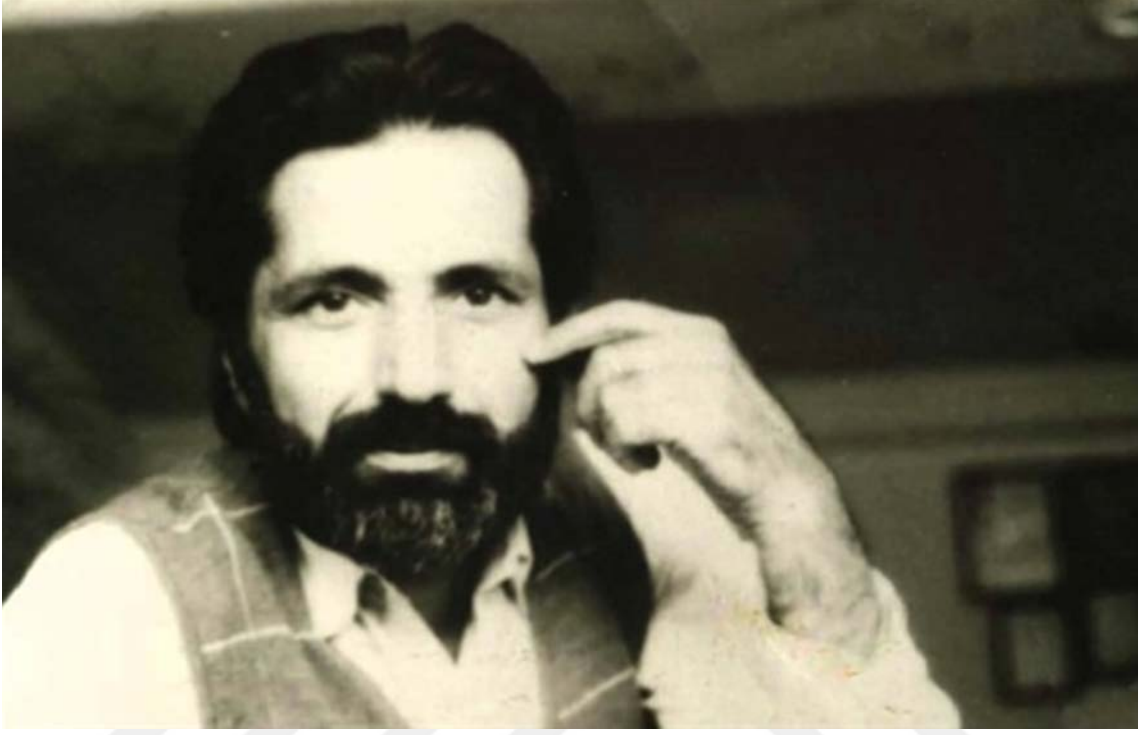

EKLER

Yazarın el yazısı ve imzası

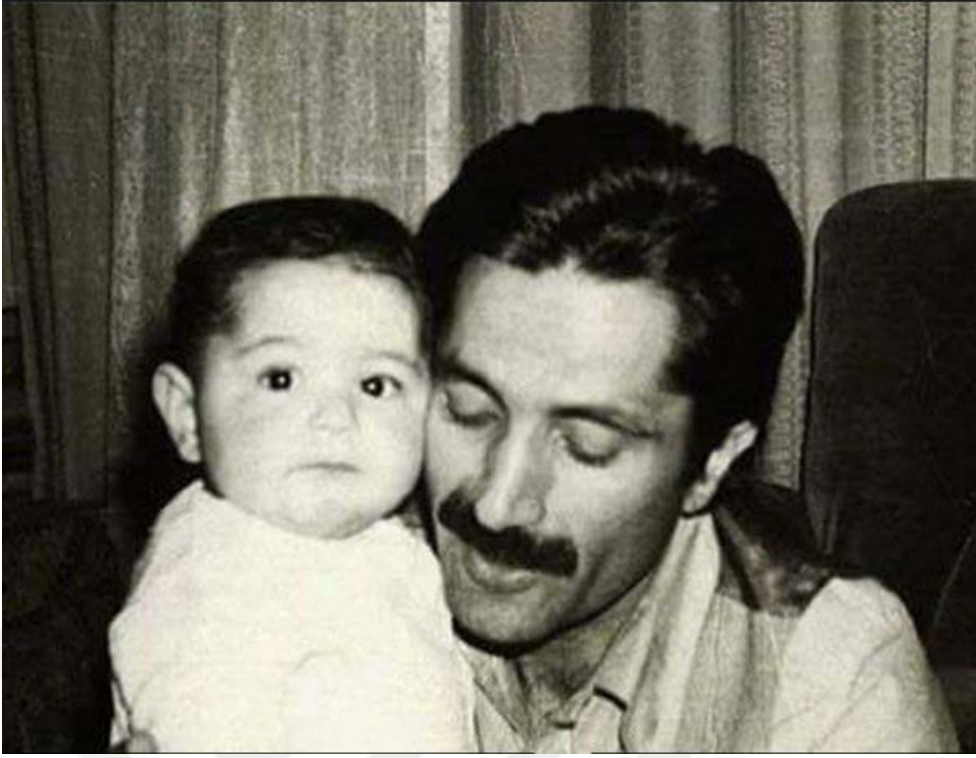
Cahit Zarifoğlu

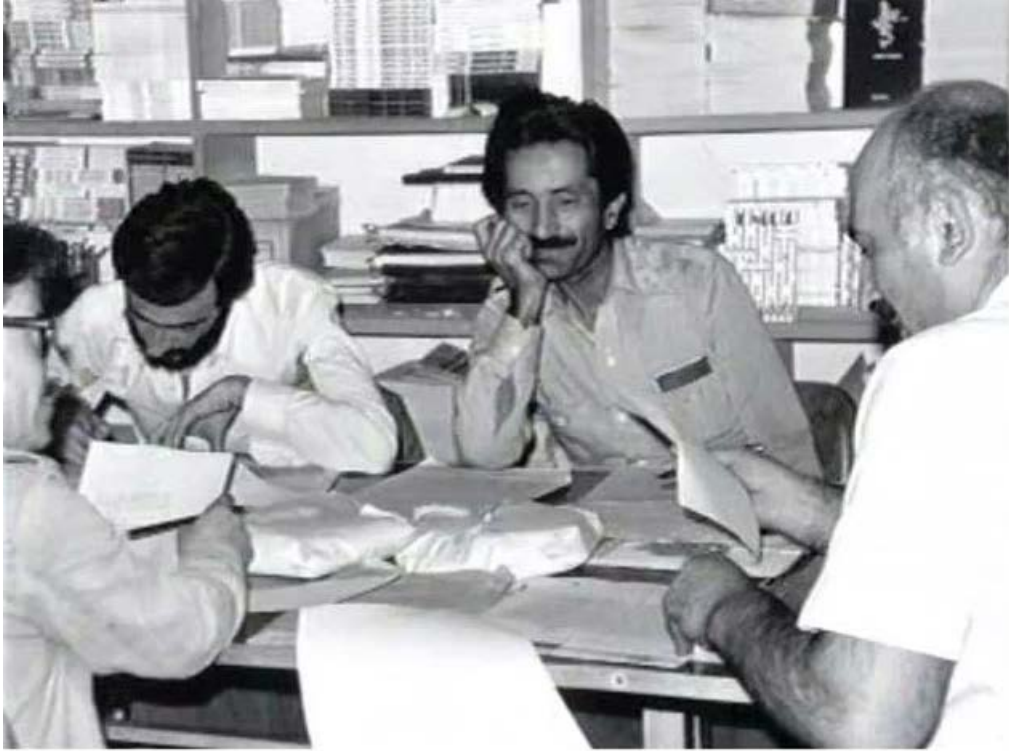
Cahit Zarifoğlu

Cahit Zarifoğlu ve arkadaşları, Ali Haydar Aksal'ın Üsküdar'da bulunan evinde.

Yazar ve çocuğu

Cahit Zarifoğu ve çalışma arkadaşları

AĞAÇKAKANLAR

Cahit Zarifoğlu

Canım kızım Betüle

Bu masalı daha küçücükken sana anlatmıştım. Minik bir masaldı. Seninle birlikte büyüdü.

Bir gün senin de çocuklar için yazacağını hayal ediyorum. Fakat acaba iyi bir okuyucu olmanın daha kolay olmadığını anlayacak mısın?

Sana bu kitabı, okumayı henüz sökmeye başlamadığın bir zamanda verişimdeki istekleri gerçekleştireceğimize göre bilsem...

akabe
yayımları
1983

Sevgilerimle (İmza)

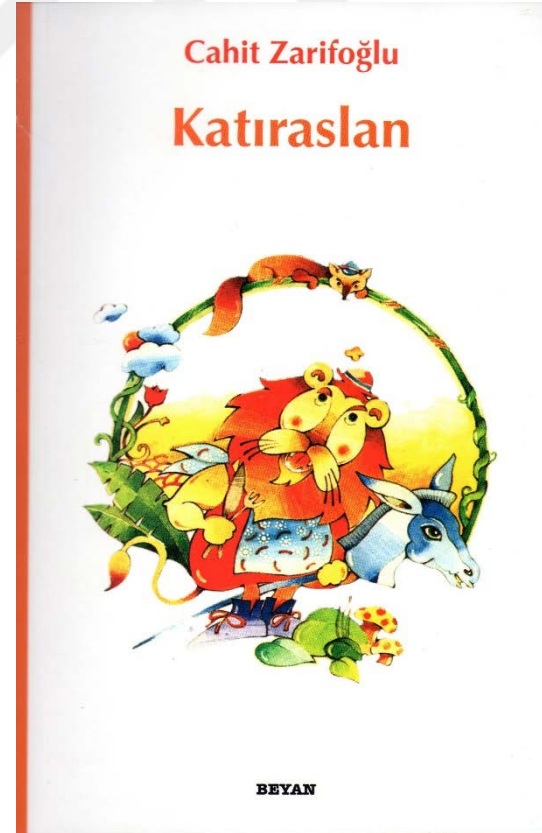
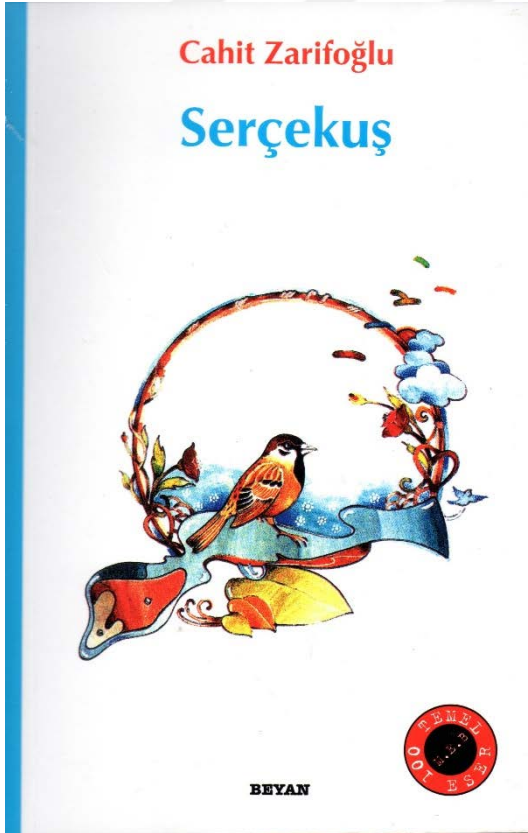
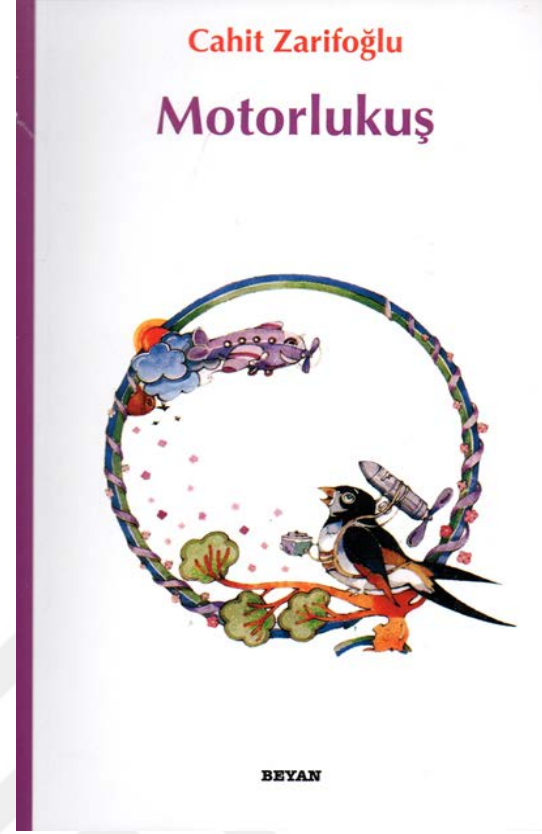
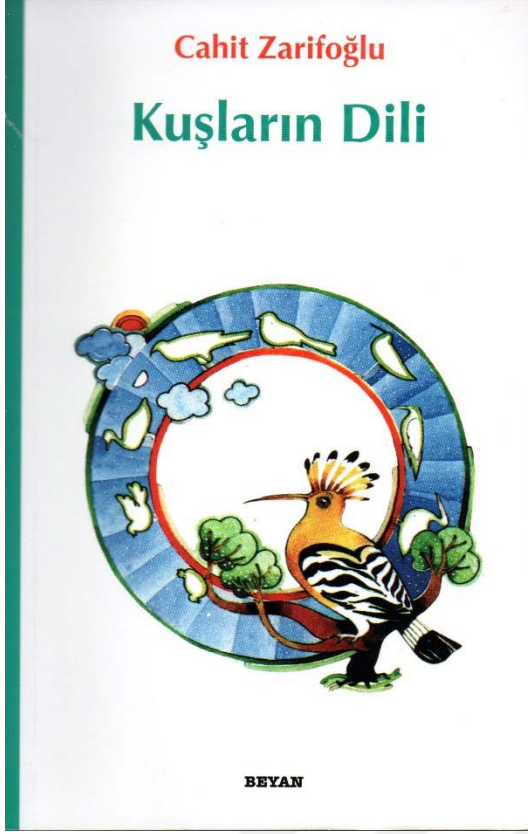
Beylerbeyi 10. Ocak '84

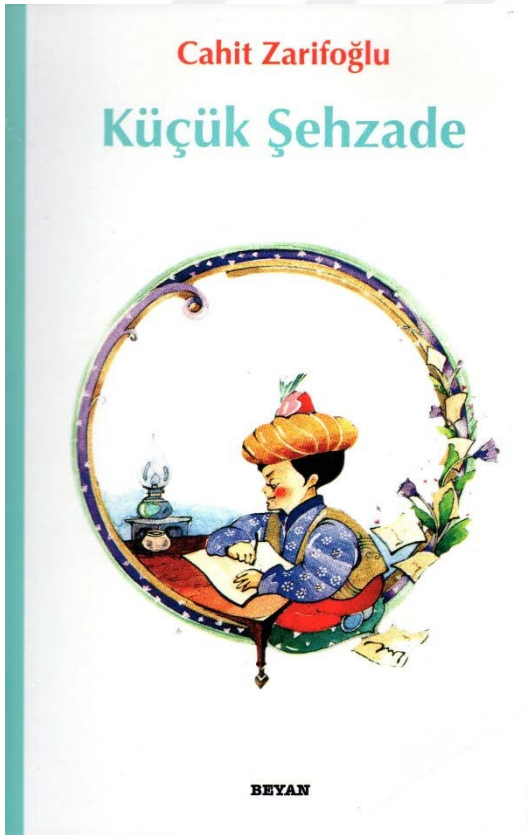
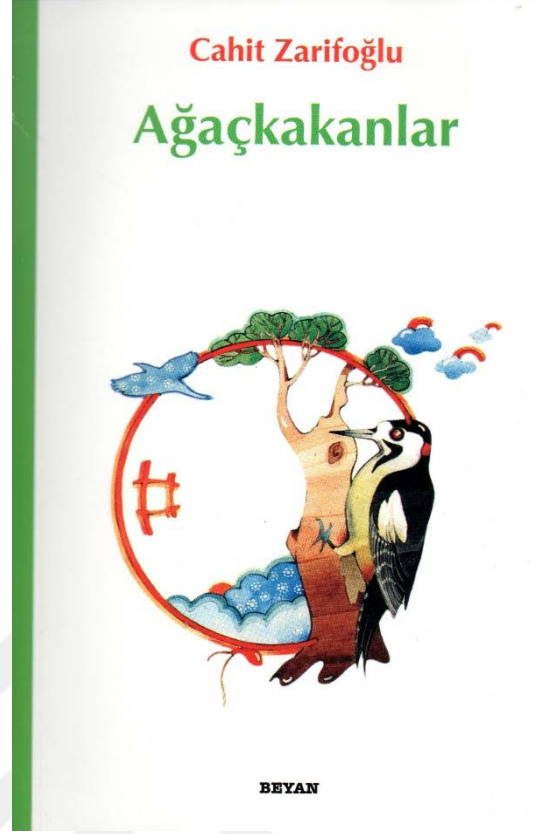
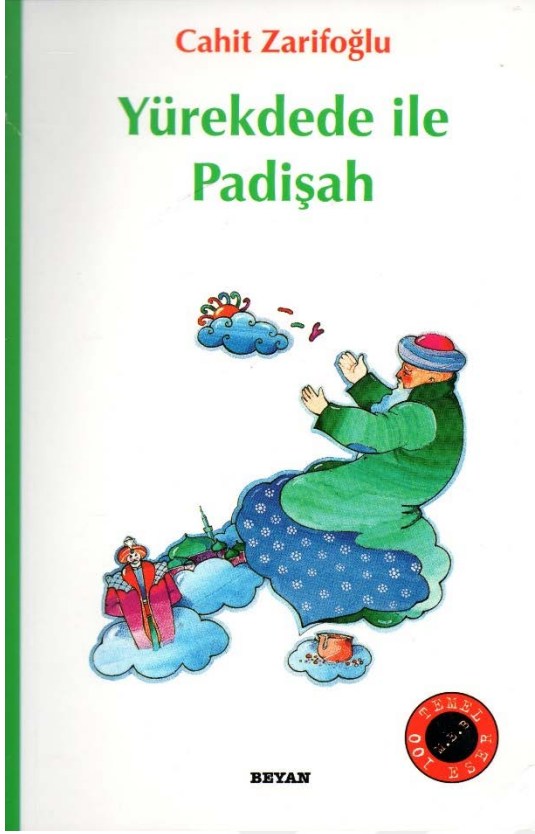

Cahit Zarifoğlu ve arkadaşlarının, Necip Fazıl Kısakürek ile buluşmasından bir kare.

Yazar tarafından çizilmiş bir resim

Cahit Zarifoğlu'nun cenazesi